

A ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE
ÉS A MAROS MEGYEI TANÁCS
SZÉPIRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztők:

MARKÓ BÉLA

(1989. december – 2005.)

GÁLFALVI GYÖRGY

(2005. december – 2007.)

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

(2008. január – 2019. május)

Főszerkesztő:

Szerkesztők:

VIDA GÁBOR

CODĂU ANNAMÁRIA

DEMÉNY PÉTER

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

LÁNG ZSOLT

SZABÓ RÓBERT CSABA

MOLNÁR ROZÁLIA

SZŐCS KATALIN

BIRTALAN KÖLÖK ZSOLT

IRSAI ZSOLT

Tördelőszerkesztő:

Korrektor:

Tipográfia:

TARTALOM

BABICZKY TIBOR:

Szapphó-paradigma: 25; 69; 149; 166 ■ 5

CSABAI LÁSZLÓ:

Kihívás (Elbeszélés) ■ 7

PÁL SÁNDOR ATTILA:

Körtefa (Vers) ■ 31

MAGYARY ÁGNES:

Madrid sötét titkai (Regényrészlet) ■ 33

OZSVÁTH ZSUZSA:

Óévi kedélyes; Repríz (Versek) ■ 48

SÁNTA MIRIÁM:

Contra silentio (Vers) ■ 50

BIRÓ SÁRA:

nagymama; félbe; húsvét-szigetek (Versek) ■ 51

HORVÁTH PÉTER:

Bongo la (Elbeszélés) ■ 54

DEBRECZENY GYÖRGY:

Kollázs Thomas Bernhard verseiből: tárd fel; fekete kabátban;
egyetlen verssort sem; jöjj el ó jöjj el ■ 73

ESZTERÓ ISTVÁN:

Ó, az a szerelem; Hegyormot csipkézve; Nátron-tó;

A Halál völgyében; Mocsárba süllyedt Velencék (Versek) ■ 76

MIKLÓSSI SZABÓ ISTVÁN:

Huszárvágás (Novella) ■ 79

HALMOSI SÁNDOR:

Úgy szerette; De mi lesz; A 10. vers; Ahogy a művészetek vége;
Levél, nem vers; Szeretik a népek; Ahogy lepereg; Azt mondják
(Versek) ■ 90

BOZSIK PÉTER:

Anyai telefon. Ott, ahol (Vers) ■ 94

TÉKA

BENKŐ GITTA:

A vannak nincsen lessze (Bozsik Péter: *Behódolt tartomány*) ■ 97

DEMÉNY PÉTER:

Költői zónák (Halmosi Sándor: *Napszállkák*) ■ 100

KLIKKREC

AMIK ANNAMÁRIA – GYÖRGY ANDREA:

Fátum és fejsze (Jászberényi Sándor: *A varjúkirály*) ■ 102

MÉSZÖLY MIKLÓS 100

ADRIANA BABEȚI:

Szócikk a *Volt egyszer egy Közép-Európáról*
(Codău Annamária fordítása) ■ 106

TALÁLT VERS

MÉSZÖLY MIKLÓS:

Ars poetica ■ 110

NÉVJEGY

LÁNG ZSOLT ■ 111

WWW.LATO.RO

archívum / szerzők / hírek / Látó Színpad – képek / linkek /
szemle / Látó-repertórium

SZAPPHÓ-PARADIGMA

25

Ahogy erdőmélyben a sérült állat
csörtet, s próbál megmenekülni, futok
feléd, te vagy rejtekem, az üresség
sortüze közben,

hogyan érintselek, mielőtt elfolyik
tagjaimból minden erő, s lássalak,
mielőtt elköltözik a szememből
végleg a látvány.

Nem a boldogságra születtünk, és nem
is a fájdalomra, de egymásért csak,
s arra, mi majd megszületik belőlünk,
kezdet a végben.

Mert kezdet vagyunk és vég vagyunk, és a
köztes időben az élet metszi meg
vágyaink, oltja be szavunk, míg végül
túl a beszéden,

és végképp túl vágyakon is, teremtve,
majd bomolva, s újrateremtve járjuk
táncunkat, keringve, akár a bolygók,
isteni rendben.

69

Nem tudlak téged egészen magamba fogadni,
hiszen akkor meg kellene szüljelek újra,

és erre a földre, ahol kín a különlet és
átok az egyesülés, elég egyszer leszületni.

149

Te sűrű gyanta, ég, úgy dermedsz fölénk sötéten,
*mint amikor lecsukódnak az éjjeli hosszú
álom alatt szemei* annak, akit szeretünk.

Vágyom az éjben élni, s vigyázni a másik éjt,
szeretve lenni végül, démonok idején túl –
fényben, s szempár sugarában is fürdetni arcom.

166

*Azt mesélik, a szép Léda egy ízben, midőn az öregség
alakját összehúzta már, s arcára titokban fátylat szőtt
az idő, jártában jácintszinű tojást lelt betakarva.
S fátyla mögül az időnek látta, a forma időtlen: tojás,
bolygó, csecsemőkoponya, öreg arc. S megtörte a héjat.
„El nem enyészik, súgd a törésbe, ki nem születik meg.”*

KIHÍVÁS

A minisztérium fekete Volgája méltóságteljesen beáll a naményi tanács (és egyszersmind) pártház elé. A sofőr ugrik, és kitarja utasának az ajtót. Botos Gusztáv, a minisztériumi osztályvezető viszont nem siet. Mindig sok irattal indul el vidékre, hogy majd az úton lesz ideje áttanulmányozni őket. Ebből most nem lett semmi. Régi, a háború előtti dolgok jutottak eszébe. Amikor az élet sokkal nehezebb, a világ azonban könnyebben érthető volt. Ahogy bálványuk, „Attila” megfogalmazta: „Döntsd a tőkét, ne siránkozz!”

Botosnak egy évre el kellett hagynia Pestet. Nagyon rászálltak már a hekusok. Németmikolán boltossegédnek állt. Havi húsz pengő éhbérért. Mégsem éhezett, mert legalább kosztot és kvartélyt kapott.

A naményi úttörőkórus rákezd a himnuszra. Botos mereven áll. Nem énekel. Magamutogatásnak tartja. Most kilép egy nagyobb fiú, és szavalni kezd. Természetesen Váci Mihálytól a *Kelet felől*t. Bár a szerzőjét már kikezdték pesti firkászok, ez a költemény tizenhárom éve a megye himnuszja: „Babona, mák-tea, a szekták / ölték a tört cselédeket, / s nyomorultabban, mint a leprát, / szenvedték szegénységüket; / közös pítvar nyirkos földjére / négy család köpte tüdejét (...) a nép szíve fölött megőrzött / vörös rongyok után kutat...”

Taps. Egy szóke lány szegfűcsokrot ad át a fővárosi vendégnek. A lányka széles, okos homlokáról, kiugró járomcsontjáról, fitos orráról bevillan Botosba egy fiatalember képe, akinek vonásai ugyanígy elütöttek a környezetétől. És neki is szóke haja volt, meg szeplős arca. Ez a fiatalember (valamilyen Dani) fogékony volt a társadalmi forradalom eszméi iránt. Botos a mikolai patakparton agította.

- Hogy hívnak, lányom? – kérdi Botos.
- Oláh Valika.
- És apádat?
- Oláh Dénes.
- Oláh Dani?
- Dénes.
- De a családjá, a testvérei Daninak szólítják, nem?
- Inkább Dénesnek.
- És a munkatársai?

– Ők is Dénesnek.
– És a barátai? Nincs a gyermekkori barátai között, aki Daninak hívja?
– Azt nem tudom.
– Mint csinált apád '44 októberében?
– Nem tudom – feleli megszeppenve a lány. Apja a háború alatt még kölyök volt. Dolgozott otthon a fronton lévő testvérei helyett, az oroszok megérkeztekor meg egy pincében rejtőzködött. Mint oly sokan. De erről soha nem beszélt a lányának.

– És '56 októberében? Akkor mit csinált az apád? A helyén volt?
– A helyén?

Oláh Dénes '56 októberében a helyén volt. A szakmunkásképző diák-tanácsának volt a tagja. Ez a válasz azonban nem tetszene a vendégnek. De nincs veszély, mert Valika ezekről a dolgokról sem tud semmit.

Pocakos, nadrágszíját a köldökén meghúzó alacsony emberke lép a mikrofonhoz. Tóth Elek, a tanácselnök. Beszélni kezd. Papírból.

– Tisztelt Botos elvtárs, nagy öröm számunkra, hogy a minisztérium egy olyan fontos vezetőjét, mint ön, városunkban üdvözölhetjük. Namény dolgozói ma különös izgalommal ébredtek föl...

És Tóth Elek beszél a felszabadulás óta eltelt harminckét év eredményeiről, a szövetkezeti gazdálkodás megszilárdulásáról, az ipartelepítésről, az új iskolákról, a művelődési központról. Botos ugyanezt hallotta már ezerszer. Csak a helységnév volt más. És éppen ez a bökkenő! Tóth Elek rendre valami Naményt emleget.

A minisztériumi ember a díszterembe vonuláskor félrehúzza a tanácselnököt:

– Tóth elvtárs, hol vagyunk mi most?
– A tanácsházán.
– De azt mondta, Naményban.
– Persze, Naményban. Szabolcs-Szatmár megyében.
– Iii...gen? Akkor rendben.

De Botos fejében semmi nincs rendben. „Miért gondoltam, hogy Németmikolára jövök? Németmikola és Namény. A két név alig hasonlít egymásra!”

Botosnak fáj, hogy nem találkozhat régi vámosmikolai ismerőseivel. És hogy nem láthatja viszont Bundást, a gátőr kutyáját. Aki a tenyeréből evett. Persze csak száraz kenyérhéjat, mert „nem szabad elkapatni az ebeket”. Bundás bizonyosan nem él már. De a gátőr talán még igen, ő elmesélhetne volna Bundás későbbi sorsát. És Bundás kölyke is élhet még. Jó lett vol-

na őt is tenyérből etetni. De nem száraz kenyérral! A jó kutya megérdemli a kényeztetést.

A díszterem színpadja mögött Uljanov-Lenin és Bajcsy-Zsilinszky Endre intarziás képe. A forgácslapgyár Új Kezdet Szocialista Brigádja készítette ezeket. Ingyen. (Uljanov portréja tehát fenn van, dacára, hogy, bizonyíthatóan, soha nem járt Naményban. Még a Beregben sem! Zsilinszky annál többet járt. Tarpán igyekezett képviselőnek megválasztatni magát. Kétszer sikerült, kétszer nem. '35 márciusának végén Naményba jött a barátja, Tamási Áron elé, akit azonban egy napra rács mögé zártak, így a Zsilinszkyt támogató kortesbeszéd elmaradt. Zsilinszky elbukott a választáson. A radikális földreformra vágyó parasztság a bármiféle földreformot ellenző kormánypárt jelöltjét választotta meg.)

A nagyterem pódiumán hárman vannak. Tóth Elek, Botos és Lipéc Bertalan, a párt Naményi Városi-Járási Bizottságának első titkára. Volt tévesz-könyvelő. Jóindulatú ember. Szereti a rendet. És a szimmetriát. A mostani helyzet megfelelő: a vendégtől jobbra és balra is egy-egy helyi potentát ül. A közönség pedig minden széket elfoglalt. Nincs foghíj. Lipéc elégedetten mosolyog.

Botos arca viszont gondterhelt. Iszik egy pohár vizet, majd feláll. Papír nélkül beszél:

– Elvtársak. Mint tudják, jövetelem oka a városuk, Németmiko... vagyis Namény 1980 júliusáig szóló fejlesztésének áttekintése. Mi a minisztériumban, és Önök is itt, általában ötéves ciklusokban, tervekben gondolkodunk. A mostani helyzet azonban kivétel. Csupán két évünk van arra, hogy felkészüljünk a moszkvai olimpiára. A kapitalisták nagy rongyozást csináltak '76-ban, Montreálban. Tizenháromszor annyiba került a rendezvény, mint eredetileg tervezték. „Még egy hiper-szuper sportcsarnok, még valami látványos építkezés, aminek a sporthoz már nincs is köze, de jól mutat a tévéközvetítés háttéréként!” Így gondolkodtak. Fitogtatták a gazdasági erejüket. Hogy provokáljanak minket! És ez volt a szándéka a NOB-nak is, amikor idén májusban úgy döntött, Los Angeles rendezheti meg a '84-es nyári játékokat. Tehát megengedték ugyan, hogy '80 nyarán Moszkvában, a munkáshatalom fővárosában legyen egy olimpia, de Moszkvától a kapitalista tömegkultúra fővárosa, a filmfőváros veszi át a stafétabotot. Ott lesz csak aztán nagy szemfényvesztés! Propaganda az amerikai világkép, az amerikai életmód mellett. Ez nagy kihívást jelent számunkra! És lehetőséget! Mert a két kapitalista olimpia között azért mi is megmutat-

hatjuk, hol tartunk a technikai-gazdasági fejlődés területén. Meg a sport területén, magától értetődik. Azt mondtam: *mi*. Ugyanis a moszkvai olimpia minden szocialista ország szívügye. A magyar nép hozzájárulásának három módja van.

Első: erős, aranyérmek sorát szerző csapatot küldünk ki.

Második: gyáraink részt vesznek az olimpiához társuló szovjet fejlesztésekben. Büszkén jelenthetem, hogy állami cégeink tucatjai kötöttek beszállítói szerződést szovjet elektronikai vállalatokkal. A Luznyiki Stadion eredményjelzőjében is lesznek magyar alkatrészek!

És a harmadik: a turisták kiszolgálása. A Szovjetunió gigantikus útépitési munkába kezdett. Mukacseván kezdődik majd az az autópálya, mely Lvovnál keletre fordulva Moszkváig vezet.

Mukacsevó pedig itt van, a magyar határ mellett. Ami azt jelenti, hogy a játékokra tartó olaszok, németek, osztrákok, svájciak, franciák, angolok, spanyolok milliói áthaladnak hazánkon. És Naményon!

Botos ismét iszik. Cukorbeteg. Az orvos szerint sokat kell innia. Viszont betegségében az izzadás a legkellemetlenebb. Amit tehát maga okoz magának.

Botos Gusztávot '51-ben egy ÁVH-s őrnagy (aki később munkatársa lett a XI. kerületi pártbizottságon) úgy fejbe vágta egy széklábbal, hogy a földön elterülő testéből kiugrott a lelke. A plafonig emelkedett, onnan nézett lefelé. Hiába szabadult meg a fizikai fájdalomtól, rémisztő volt ez a különválás. Rémisztő volt később még csak rágondolni is. De az utóbbi időben megint ki-kiszáll a testéből. Igaz, már csak képletesen szólva. Amikor sokadjára kell felsorolnia valamit, mint most a kormány fejlesztési alapelveit, a támogatási lehetőségeket, a kapcsolattartókat, az úrlapminták megnevezését, automatikus mozgásra állítja a száját, s közben elméje szemlélnivalót kezd keresni.

Madártoll alakú májfolt egy idős nő arcán. Ez azért érdekes, mert egy ugyanilyet látott már a leningrádi metróra várakozván. Egy fiatal lány nyakát díszítette. Igazán díszítette, ugyanis, bár borzongást váltott ki Botosból, vágyakozó bizsergés volt ez, szeretett volna beleharapni a lány nyakába.

Elöl egy helyi újságíró, ölében aktatáska, azon kazettás magnó, azon mikrofon. A nyárligeti rádióknak készít felvételt. Ehhez hasonló mikrofont vett Botos a fiának, Vilmosnak. A fiú kihisztizte tőle, mint ahogy az erősítőt és a gitárt is. Igaz, egész jól megtanult rajta játszani. Botos szívesen hallgatja, ahogy penget. Ha viszont összejönnek a barátaival, a gitárjátékból hürtetés és torz bömbölés lesz. Szerintük ez a „rock”. És mindenféle

hülye zenekarneveket találnak ki: „Bengáli parókák, Eperdisznók, Sánta prédikáto-rock”.

A díszterem üvegfalán túl a városka. Elöl századfordulós polgári lakok, melyeket háromemeletes, egylépcsős házas OTP-s épületek sora övez. Át lehet látni közöttük. És följük is magasodik pár épület tornya. Balra a katolikus templomé. Egyszerű, négy lapos oldalú kúp. Jobbra a református istenházé. Ez már barokkosan hajlítgatott. Mindkét tető bádogból van, ami nem tetszetős anyag, de most csillog rajtuk a nap, így mégis szépek. Ám a legszebben az a három, gázbojler formájú torony ragyog, a piac mellett.

– Az mi? – kérdezi önmagát félbeszakítva Botos Gusztáv. Tóth Elek és Lipéc Bertalan zavartan néznek rá. A közönség pedig csodálkozva. Majd mindenki abba az irányba fordul, ahová a vendég ujja mutat.

– Az a búzatároló – adja meg a tanácselnök készségesen a választ. Majd, úgy érezve, hogy a minisztériumi osztályvezető kérdésének mindenképp súlya van, bővebb felvilágosítással is szolgál: – Az új búzatárolónk. Tavaly húzták föl. Nem a téészé, hanem a Terményforgalmi Vállalaté. Állami cég, tehát kormányzati pénzből épült. Ezt mi támogatásként fogjuk fel, mert sokat segített a városon: negyven ember kapott ott munkát.

– Hatalmas.

– És a legmodernebb, kanadai technológiával készült. Acéllemezekből.

– Tehát kanadai?

– Igen, de szovjet szakemberek kiegészítő újításaival.

– Búzatároló. Tehát itt sok búzát termesztenek?

– Igyekeznek. Bár nem a legjobbak a feltételek hozzá.

– Mivel van baj?

– A földdel. Arra kényes a búza. Nekünk mindenféle talajunk van, de az aranykorona értékük elég alacsony. A rozs jobban megterem rajtuk. És egyre több a takarmánykukorica is.

– A búzát, a rozsot és a kukoricát összekeverve tárolják?

– Úgy nem szokás. Mindegyiknek külön siló kell.

– Meg tudja mondani, most melyik toronyban mi van?

– Mindháromban kukorica.

Botos, az információ hallatán dőf egyet a homlokával. Majd magába mélyed. Kívülről csüggedtnek tűnik a testtartása, pedig valójában csak ernyed, agyának pergő kerekei elvonják minden más testrésztől az energiát. És meg is van az eredménye:

– Ha *kukoricát* tárolnak benne, akkor nem hívhatják *búzatárolónak!* – jelenti ki. És megkönnyebbül.

A két helyi vezető egymásra néz, ugratásnak kell-e venni ezt. A közönség őket figyeli. Néhányan kárörvendve.

– Tóth elvtárs, miért nem hívják kukoricatárolónak, ha már csak az van benne?

– Ááát... keresztelhetjük – adja meg magát azonnal, de még mindig valami cselt szimatolva a tanácselnök

– Kereszteljék át, tanácselnök elvtárs! Úgy jó lesz! – biztatja Botos, és a beszéde folytatásáról elfeledkezve, leül.

A tanácselnök áll föl. Namény meg a járás jellemzésébe kezd. Lélektelenül, de számítással úgy sorolja föld a gazdasági, társadalmi és kulturális mutatókat, hogy minden eredmény után egy gond következzen. Ezzel eleget tesz az eszmének is, mely működőképességét folyton bizonyítani kell, és a helyi intézmények kérésének, melyek mind fejlesztési pénznek álcázott segélyre ácsingóznak. És Tóth Elek belelendül. Már őszinte hévvel beszél az iskolák népességmegtartó erejéről, mikor a minisztériumi osztályvezető egy váratlan kifakadással félbeszakítja:

– Nem jó! Nem, nem, nem jó!

– Mi nem jó? Hülyeséget mondtam?

– Én, én mondtam hülyeséget. Nem hívhatják kukoricatárolónak!

– Már mér ne hív...

– Maga mondta, hogy *rozsot* és *búzát* is természetnek errefelé.

– Így van.

– Akkor nyilván tárolhatják is ezeket itt. Ha idén nem, majd jövőre, vagy azután.

– Értem... tényleg... akkor más lenne benne, mint amire a neve utal. Ez elég nagy baj lenne. Baj lenne?

– *Gabonátároló!* Az a megoldás! – kiáltja az osztályvezető, és támogatást keresve a közönségre néz. Az pedig felszabadult nevetésben tör ki. Bólogatnak, hátba vágják egymást, mintha tőlük jött volna a megváltó ötlet. És tapsolnak. Ütemesen. Amíg Botos le nem inti őket.

– Búza, rozs, kukorica: a legfőbb gabonafélék. Ezen él az emberiség. Mindenki tudja. És most már nyugodtan lehet bármelyiket ott tárolni.

– Bármelyiket! – helyesel Tóth Elek, bár a kukoricát errefelé nem sorolják a gabonafélék közé. Ezt nem mondja, viszont nem állja meg, hogy egy kiegészítést ne tegyen:

– Meg a rizs. Az is fontos még a világon.

– Hoppá! Tényleg. Rizset természetnek erre?

– Nem. Próbálták az ötvenes években, de felhagytak vele. Nem volt kifizetődő.

– Akkor ezzel nincs gond. Tóth elvtárs, van postacímbe is megjelenő hivatalos megnevezése ennek a létesítménynek?

– Persze.

– És abban is az van, hogy „búzatároló”?

– Igen.

– Akkor törvényes úton kell megejteni a változtatást. Közgyűlési határozatot hozni, és kihirdetni a helyi sajtóban. Vagy csinálja ezt az egészet a Terményforgalmi Vállalat! Elvégre az ő építményük!

Az úttörők sorfala közt érik el a városi vezetők vendégükkel a minisztériumi Volgát. Botos meghajol az összesereglett nép felé. Csak tompa tapsot kap, sőt valaki káromkodva méltatlankodik, mert azt hitte, maga az utált-szeretett Kádár János pártvezér vagy legalábbis a szürkeségéből egyedül elegáns bajuszával kitűnni tudó, de a tévéképernyőn naponta megjelenő Lázár György miniszterelnök érkezett Naményba.

– Most pedig járjuk be a várost, Botos elvtárs, a fejlesztési lehetőségekre fókuszálva! – ajánlja a tanácselnök. – Leszek a kalauza.

– Remek. Erre vártam.

A Rákóczi utcán igazán sok dicsekednivaló van. Balra az új művelődési központ. Előlről nézve akár egy hatalmas transzparens. Az oldalfala meg a lépcsőzetes ablakhelyezéseivel mintha egy dugattyú működési fázisait demonstrálná. Jobbra az új elemi iskola. Modern, és mégsem szimpla kockaforma. Ami nagy dolog! Előtte méretes, de minimalista szobor: anya gyermekével. A szülő mintha elhajtani készülne csöppségét.

Az iskola mellett a járásbírószázadfordulós szecessziós épülete. Szépen felújítva. Vele szemben új társasház. Sok erkéllyel. Vakolata már mállik. De ahol nem mállik, ott szép. Piros-fehér csíkos.

A Volga a piac felé fordul.

– Az ott a Tisza presszó – mutat a fehér kőépületre meg az előtte, napernyők alatt ülőkre Tóth Elek. – Presszó! Nem pedig kocsmá. Pesten van ezer presszó. Itt ez az első, de hatalmas a sikere. A fiatalok fagyiznak, barna kólát, kávékat isznak és beszélgetnek. Jól érzik magukat pálinka nélkül is. Ez a létesítmény tesz annyit városkánk kulturális színvonalának emeléséért, mint a művelődési központ és az iskolák együttvéve.

– Ne mondja! Hát az kinek a szobra? Ott a téren.

- Jablokov hadnagyé. Nézzük meg? Álljon meg sofőr elvtárs!
Botos áhítattal közelít a fehér mészkőalakhoz. Megsimogatja.
- Ő, gondolom, egy szovjet hősi halott.
- Igen. '44 októberében felderítőcsapatot vezetett a Krasznánál. A református templom tornyából lőtték le.
- A református pap volt?
- Dehogy! A Wehrmacht. Egy mesterlövész.
- És mit szólt ehhez a pap?
- Sajnálta. Ő is beszédet mondott a sírja felett, amikor...
- Nem akkor! Hanem korábban. Miért engedte fel a mesterlövészt a templomtoronyba?
- Kért is az engedélyt!
- Legalább megpróbálta megakadályozni?
- Nem tudom.
- Szokott erről beszélgetni a pappal?
- Nem.
- Miért nem?
- Nem akarok ilyen dolgokat felhánytorgatni. Az öreg... izé... Bodnár tiszteletes... vagyis a lelkész rendes ember. Igazi békepap. Nem szeretném megbántani.
- Ül.
- Nem ül. Sosem volt Bodnár börtönben.
- Nem a pap. A szovjet hős ül. Úgy van ábrázolva. Ez furcsa. Ülve ölték meg?
- Nem. Lóhátón volt. A jószágot kilőtték alóla, és... Hát, tulajdonképpen ült. A nyeregben.
- De itt nincs alatta ló!
- Tényleg nincs. Nem tudom, miért. A pesti szobrászművészt kéne megkérdezni. Ha gondolja, utánajárok.
- Magának, Tóth Elvtárs, van családja?
- Van. Feleség és négy lány.
- Ennek a Jablokovnak is bizonyosan volt családja. Talán öt fia. Vagy hat.
- Könnyen lehet. Szegények... Nem tudok a családjáról semmit. Viszont öt éve, mikor ezt a szobrot avattuk, eljött az egyik, még élő harcostársa. Egy tatár ember. De nem volt ferde a szeme.
- Semmit nem beszélt Jablokovról?
- Zárkózott volt ez a... tatár elvtárs... – és Tóth Elek köhög. Akkor szokott, ha hazudik. Vagy szépít. Mint most. Mert Izmajlov exőrmester az ün-

nepség utáni fogadáson rögtön benyakalva két üveg pálinkát úgy kiütötte magát, hogy orvost hívtak hozzá, aki bevittette a nyárligeti detoxikálóba. Azóta nincs hírük a messziről érkezett vendégről.

– Tehát tatár volt. Nem Mahacskalából? Mert ott is sok tatár él.

– Nem tudom. Az egy város?

– Igen. De nem Tatárföldön. Hanem a Kaszpi-tengernél. Jablokov ide, a főtérré van eltemetve?

– Ide volt. Ideiglenesen. Aztán az ötvenes években átvitték a köztemetőbe. Díszsírhelyet kapott.

A Szabadság tér kellemes. A nagy lombú fák árnyékot adnak, és a levegőben édes virágillat lebeg. Pedig nem látni virágszirmokat sehol. A nagy koszorúkon, melyeket április negyedikén helyeztek el, művirág van.

– Azt a kopott épületet mire használják? – mutat maga elé Botos.

– Az a Tomcsányi-kúria. Valamikor a város legszebb épülete volt. '48-ban kollégiumnak alakították át. De azt két éve kiköltöztettük innen.

– Ennyire kevés a kollégista?

– Egyre több. És gond is az elhelyezésük, csak... – és itt Tóth Elek félve Lipécre néz –, csak... de hiszen látja, leromlott épület ez. Majd ha lesz pénz felújítani...

– Naményban van vár?

– Van. Vagyis volt. A földosztáskor elhordták a köveit. Építkezni.

– Hát akkor mi az ott? A kúriától jobbra?

– A búzatároló... izé gabonatóroló. Azt láttuk a tanácsházáról.

– Nem az! Hanem közöttük. Hátul. Azt hittem, várfal.

– Az egy terméskővel borított rézsű. A Kraszna védőgátján. Pontosabban a Krasznának és a Tiszának is ez zárja le az árterét. Mert itt egymás mellett halad a két folyó. Sőt a Szamos is...

– Hát persze, maguk a Tisza mellett élnek. Itt minden a Tiszáról szól.

– Úgyvalahogy.

– Halászok, hajósok, tutajosok. Mindig vágytam a Tiszához. Láttam is sokszor, lenn délen, Szegednél, anyósom ott élt. De itt, keleten csak egyszer jártam. Igaz, akkor egy évig maradtam. Még fiatalember koromban. Bujkálva a pesti kopók előtt. ...

– Hol bujkált az osztályvezető elvtárs, ha szabad kérdezni?

– Németmikolán. Takaros kis hely volt. Sokszor jöttek oda tutajosok. Úsztatták le a rönkfákat a hegyekből. Mikor ma önökhöz tartottam, végig

ők jártak az eszemben. Meg az a mikolai év. Azt hittem, oda kell mennem. A két nevet meg, úgy látszik, összekevertem.

– Biztos azért, mert Mikola is a Beregben van, és a Tisza mellett, akár csak Namény. Tulajdonéppen egy köpésre ide. Legalábbis légvonalban.

– Miért csak légvonalban?

– Mert kerülni kell. Lemenni a tiszabecsi hídig, és ott északnak fordulni. Mikola a Tisza másik oldalán van, és ott nem lehet átkelni a folyón.

– Nahát! Miért nincs ott híd? Vagy legalább egy komp.

– Kéne! De bajos a dolog. Mert a komppal egyúttal határátkelőt is kéne nyitni. Határőrségi, pénzügyőrségi épületek...

– Nem értem.

– Mikola már nem Magyarország. Elcsat... vagyis az orosz... a szovjetekhez került '45-ben.

Ezen elcsodálkozik Botos. Mindig utálta a horthysta, borgőzös irredentizmust, de hogy Mikolát elcsatolták, az bosszantó. Hisz csak magyar szót hallott, amikor ott volt.

– És jók a kapcsolataik a mikolai tanáccsal? Meg az ottani emberekkel. Már, a közlekedési nehézségeket leszámítva.

– Meglehetősen...

– Mert a szovjet állam minden kisebbsége számára biztosítja az anyanyelven való tanulásnak, az anyanyelv használatának a jogát.

A tanácselnök nem akar arról beszélni, hogy már egyetlen magyar sem él ott. A beregi falvak lakosságának felét elvitték Szibériába, Mikolával azonban kivételt tettek, onnan mindenkit deportáltak. A nőket és a gyermekeket is. Németmikolának a neve lett a veszte. Mely ukránul és oroszul úgy hangzik: Nyimecka Mikola. „Nyimecka.” Vagyis Német. Amit a nyolc-száz éve érkezett sváb hospesek után kapott. Akiknek már híre-hamva sem volt '45-ben. De ezt nem mondja Tóth Elek. És azt sem, ahogy az Urálból idetelepített gépgyár meg a vele érkezők munkáskolóniává alakították a községet. Inkább hazugságot mond. A legsötétebbet: a féligazságot.

– Nagyon jó a kapcsolatunk. Van Szovjet–Magyar Barátság Kert Németmikolán. Kommunista szombatokon megyünk oda dolgozni, így is segítünk a szovjet elvtársaknak. Meg, mivel nálunk nagyon beindult az almatelepítés, ezeket a tapasztalatokat is átadjuk. Idén a szőlőtelepítésben is segédkeztünk. Csiri vesszőket ültettünk.

– Csiri? Ilyenről még nem hallottam. Ez becenév?

– Csiri-csuri a pontos neve. Finom csemegeeszőlő. A telepítésekért cserébe ők augusztus huszadika környékén jönnek hozzánk kommunista szom-

batozni. Vannak barátsági napok is. Az ottani néptáncgyűttest rendre vendégül látjuk, és a mieink is mennek oda. És sok a személyes kapcsolat.

Botos megnyugszik.

– Osztályvezető elvtárs, tehetünk egy kört sétahajón a Szamos torkolatig, de faúszató tutajosok már nincsenek.

– Nem tökéletesek ezek a gátak!

– Úgy véli?

– Nemrég mégis kiöntött a Tisza, és mindent elmosott.

– A '70-es árvízre gondol az elvtárs? Hát igen. De azóta sok védművet építettek, felújítottak. A megyébe érkező pénz nagy része elmegy az árvíz elleni védekezésre.

– És hiába!

– Nem éppen hiába. De... néha tényleg hiába. Azért a Tisza az úr. Beszorítjuk a medrébe, de ha felduzzad a víz, csak annál nagyobbat robbanva tör ki.

– Bontsuk hát le! Bontsuk le!

– Mit?

– Ezeket a gátakat.

– Elönti a várost a víz.

– Éppen azért! Ez lenne egy nagy turisztikai szenzáció. Egy új Velence. Csónakokkal, gondolákkal közlekednének az emberek. Van olasz Velence. Van magyar Velence, de az nem az igazi. A Velencei-tónál nincsenek csatornák gondolákkal. Itt lennének.

– Csakhogy Naményban sok házat vályogtéglából építettek. Az nem bírja nemhogy a vizet, de még a nedvességet sem. Szétmállik.

Csüggedten, magába roskadva ül le egy falócára Botos Gusztáv. Homlokára darázs száll. Nem veszi észre.

– Itt is sok krumplilevest eszik a nép? – kérdi aztán a tanácselnöktől.

– De még mennyire!

– Mert Németmikolán folyton az volt. Még reggelire is. Kolbász és tejföl nélkül. Vékony rántással. És Csepelen a prolik is úgy ették, eszik...

– Itt is.

– Látja, a szegény emberek mindenütt megértik egymást! Mi egyfajta vagyunk.

– Ez biztos. A naményi Velencével csak viccelt az elvtárs?

– Persze, csak vicceltem.

– Akkor jó.

Tisza-lapály a Szamos-torkolat után. A faházás övezetet partszakadék választja el a strandtól, mely egy széles és alig fodrozódó fehér homoktenger.

– Ez a mi büszkeségünk, Botos elvtárs – mutat körbe Tóth Elek. – És városunk turisztikai fejlesztésének kulcseleme. Mert ilyen nincs még egy az országban: tengerpart a folyónál. Ide kéne leginkább egy szálloda. A Moszkvába tartó olimpiai turistáknak, és utána mindenki másnak.

Az osztályvezetőt lenyűgözi a látvány. Ha nem látná a Tisza túlsó oldalán futó nyárfasort, tényleg azt hinné, tengervíz nyaldossa a plázst.

– Még ez is Namény?

– Gergelyugornya. Külön község volt, de pár éve városunkhoz csatolták. Az idegenek ezt a partot ugornyai strandnak hívják. Helytelenül. Mert két részből jött létre a falu, és ez itt Gergelyi. A gergelyi part.

– Gergelyi?

– Igen.

– Nem gergelyii?

– Csak egy i kell a végén.

– Nekem hiányzik a második i.

– Megszokás kérdése.

Botos Gusztávot zavarja a renitens szó, és ez meg a látvány előhívja benne az előző napi álmát. Ami valódi tengerparthoz kötődik.

Mahacsakalában van. A Kaszpi-tengernél. „Ami a Fekete-tengeren Jalta, az a Kaszpi-tengeren Mahacskala” – így hangzik a szlogen. Botos két éve volt ott a családjával. Szovjet–magyar minisztériumi csereüdülés. (A szovjetek a Balatonhoz jöttek.) És most visszatért ide. Álmában. A strand mögött a város, modern és balkániasan kopott épületek vegyesen. A part széles és zsidongó. A férfiak szőrösek. De a nők gyönyörűek: karcsú derekukon, tomporukon csak annyi a zsír, hogy a férfikéz játszhasson vele. Igaz, ezek főleg külföldiek vagy az orosz nagyvárosokból érkezettek, mert a helyi nők, lezgek, darginok, avarok és még mindenféle más nép tagjai, tartják annyiban a muszlim törvényeket, hogy idegenek előtt nem vetkőznek le bikinire. Amúgy viszont a legújabb szocialista divat szerint öltöznek: nagygombos ruha térdig érő szoknyarésszel, és a ruha anyagából készült széles övvel. Kendőt nem hordanak. Ébenfekete hajuk pompázatosan lobog. Körműket, szempilláikat hangsúlyosan festik. Karjukon, nyakukban sok bizsu. A férfiak farmerben járnak, melynek olyan bő a szára, mintha szoknya volna. Mahacsakalában a turisták és a helyiek között is a legfőbb beszédtema a fókák. Mert a nagy konkurens Jaltában vagy akár Batumiban, Szuhumban nincs már fóka. De itt még van. Igaz, egyre kevesebb. A sasokra és a far-

kasokra fogják a pusztulásukat. Pedig az emberek vadásszák őket. A bőrü-
kért. És az ölés élményéért.

Botos Gusztáv álmában a Kaszpi-tenger összes fókája hatalmas foka-
hadsereggé áll össze, és rárontanak bosszút állni a fürdőzőkre. Tépik a bő-
rüket, ropogtatják a csontjaikat. Aztán a dagály kiviszi őket a város utcáira
is. Nincs már tőlük senki biztonságban. Véres tengervíz mossa a turista-
város utcáit.

A minisztériumi osztályvezető persze tudja, hogy ez itt nem Mahacs-
kala, hanem Namény. És hogy a Tiszában nem élnek fókák. „Azért mégis
jobb a víztől tisztas távolságot tartani. Nem beengedni a házak közé. Tény-
leg dőre ötlet volt az a naményi Velence.”

A strand fölött dolgozó gépmonstrumok impozáns hátteret adnak a
sajtófotókhhoz. Botos nem pózol, de ha kamerával a kezében megcélozza
egy újságíró, megvárja mindig, míg az megtalálja a megfelelő szöveget.

Tóth Elek folytatja a kalauzolását:

– Kemping épül itt. Kell a földmunka, a tömörítés, az irányított füve-
sítés, mert egy legelő csak messziről szép, közlelről tele van görönggyel, nem
áll meg benne a sátorcövek, az ember meg elvágódik. És a jövő utáni nyá-
ron főleg külföldi vendégeink lesznek. Az olimpiára utazók. Nagy kérdés,
milyen mosdókat, közösségi helyiségeket építünk. Jelenlegi anyagi helyze-
tünk csak szerény terveket enged meg, de ha kapnánk állami támogatást...

– Azok ott víkendházak?

– Faházak. Sporttábort fogunk szervezni nyaranta. A helyi gyerekek-
nek. És a Tiszán kenuzóknak. Az olimpia idején ott is fogadhatunk majd
turistákat, a szerényebb igényűeket, mert egy faházban tíz ágy lesz.

– Mi épül a faházak mögött?

– Könnyűszerkezetes lelátó. Amögött van a focipálya.

Felmennek a tízlépcsős emelvényre. A festék még néhol ragad a fapa-
don. Újságpapírt terítenek le rá. Már tespedős a meleg, de itt fent jobban éri
az embert a szél. Rágyújtanak. Botos Gusztáv életéből a futball teljesen ki-
maradt. Tudja, hogy a sportpolitika fontos része az általános társadalom-
politikának, és hogy a labdarúgó csapatok meg a válogatott szereplésének
milyen néplélektani, sőt rendszermegegerősítő (vagy -gyengítő) hatása van, és
hogy a munkásemberek legfőbb szórakozása vasárnap a meccs, aztán a kár-
tya meg a sörözés, de őt sosem kötötték le a labdát kergető játékosok.

– Új... ez a pálya?

– Igen. Javult a helyi csapat játéka, hát építettünk neki egyet. A régit pedig megkapta a gimnázium. Kézilabda-, kosárlabda- és röplabda- pályát alakítottak ki rajta.

– Tehát javulgat a csapat.

– Harmadikok lettek a bajnokságban.

– Hát az remek! – kiált Botos erőltetett jovialitással. – Akkor biztos megverték a Ferencvárost és a Dózsát is! Meg a... – de nem jut eszébe több focicsapat neve.

– A Fradit meg a Dózsát? Ők nem jönnek ide.

– Nem? Elég szomorú. Sőt, felháborító! Miféle lenézése ez a vidéki sportéletnek? Majd teszek én róla...

– Mi a megye 1-ben játszunk, az FTC és a Dózsa pedig az NB1-ben. Sokkal magasabb osztályban.

– Aha... kh... szóval ilyen osztályok vannak. Na, akkor már érthető. És mennyibe került ez a beruházás?

– A nép Banán Bandinak hívja – tájékoztatja Botost a tanácselnök, amikor a Nyárligetre vivő főútról lefordulnak Petőfitanya felé. – Egyesek szerint komplett hülye. Mások szerint feketéző. De megint mások, például Takács Sanyi, a Nyárligeti Tanács VB titkára szerint ő a jövő embere. Nagyon támogatja. Leszól nekünk, ha Bandival kekeckedik valaki.

– Takács rokona Banános Bandinak?

– Banán Bandinak? Nem.

– Utánajárt ennek?

– Nem. De nem lehet rokona, mert Bandi cigány.

– Attól még lehet.

– Á, nem rokona. Csak Takács Sanyi reformerkedik, nagyon a szívéen viseli az új gazdasági mechanizmus ügyét. Pedig nincs már az annyira a napirenden.

– A gazdasági megújulás igenis napirenden van! A formáit... majd kidolgozza újra a Párt.

Hófehér abrosszal terített asztal, rajta szilvapálinka és tepertős pogácsa. Remek mindkettő. Ha az osztályvezető nem szégyellené, kérne hazavinni belőlük.

Az asztal mögött gyönyörű zöldséges pult. A gyümölcsök és zöldségfélék fajtánként külön formába vannak rakva, az egész egy absztrakt festmény.

– Bandi elvtárs, Bandi úr...

– Balogh András tisztelettel! Vagy híhat úgy Botos elvtárs, ahogy a helyi nép: Banán Bandi.

– Tehát ön egy maszek zöldséges.

– Iparengedélyes zöcség-gyümölcs kereskedő! Akinek sose' volt adóelmaradása, és aki munkát ad négy embernek.

– Ne védekezzen, nincs ezzel baj. A Párt elfogadja a magánkisipart, kiskereskedelmet. Az ön boltja elég messze esik a várostól, kijárnak ide a kuncsaftok?

– Há' hogyne! Még Szalkáró' meg Nyárligetró' is gyűnnek. Mer' nálam mindig van narancs, és majdnem mindig van banán. Banántot máshun csak karácsony előtt kapnak.

– És maga mindig be tudja szerezni? – kérdi meglepetést színlelve Botos, pedig ő is bármikor hozzájuthat ezekhez a luxuscikkekhez.

– Igenis, kérem. Mé'pediglen törvényesen – s a kijelentését sűrű bólogatással kíséri a kereskedő, mellyel a további ez irányú kérdéseket akarja elkerülni.

– És most, úgy hallom, még nagyobb fába vágta a fejszójét.

– Úgy a! A naményi dolgozó nép érdekébe'.

– És a saját maga érdekében!

– Ahogy mongya Botos elvtárs.

– Lovardát akar létrehozni?

– Lovardát, lovasiskolát, lótenyészetet és lovaspanzijót.

– Mutassa hát, mije van eddig!

Az istálló hatalmas épületében szinte elvész a hátul lévő hat box. A házigazda látja a vendég arcán a zavart. Gyorsan magyaráz:

– Kisebb is elég lenne ennyi jószágnek, de ja téjesznek itt át ez üresen, mer' az má' csak traktoroz. Megvettem a hodályt. Majd lesz nekem még száz lovam is!

A minisztériumi osztályvezető óvatosan közelít az első kanca felé. Aki érdeklődve kidugja fejét a rácsos előfal fölött a középjáróba. Botos megérinti a jószág homlokát. Az békésen túri, szinte még mosolyog is. Botos megsimogatja. El van ragadtatva tőle:

– Ilyen lovat én még nem is láttam!

– Há' azt igazán elhiszem! Me' nincs is ilyen másnak a Beregbe'. Még az országba' se. Nekem meg van hat!

– Olyan a bőre, mint egy párducnak.

– De teljesen!

- Hol szerezte?
- Dánban.
- Hogy jutott ki oda?
- Muszályból. Me’ húsz évig fuvaroskodtam Nyárligeten. Stráfossal. Noniuszom vót. Az is jó ló. Igénytelen, erős. Igásnak jó. Hátasnak is elmegy. Szaúval, kötözött a nép a panelba, vittem nekijek a sok butrot.
- Bútort?
- Azt, butrot. De alakút egy fuvaros szövetkezet teherótkkal, és a nép űket hítta mán. Engemet azé’ felvett egy cirkusz. A dresszúros lovakat gondozni. Gyártam velük a világot. Főleg Németbe vótunk. Meg Dánba. Na, ott van sok ilyen ló! Direkte cirkusznak tenyésztik. Knappstruzsupernek híják.
- Minek?
- Knapp... na, ide van írva – és a tulajdonos a ló névtáblájára mutat. Ezen az áll:
- Csibész – 1972 – knabstrupper kanca.
- És akkor ez jó fajta?
- Nagyon igazán kiváló! Má’, attól függ, mihe’. Me’ szántani, igába, nem jó. De idomítani, meg víkendlónak, pulyáho a legjobb. Kicsi, szelídecske. Nem fél az embertű’.
- És maga itt akarja lovagolni tanítani a gyerekeket?
- Én igen. Meg a nagyot is. Aki fizet.
- De ha megindulnak a nyugati turisták Moszkvába, azok itt nem állnának meg csak legfeljebb pár órára, egy fél napra. Nekik mit tudna nyújtani?
- Lehenne lósimogatás a pulyának. Imágyák. Vagy lovagótatás. Vezetőszáron. A knappstruzsupperbűl van póni is. A nagynak meg mondanám, hogy ganézzon ki.
- Biztos kapnak majd rajta! És mennyit fizetne a kiganézásért?
- Én-e? Majd ők! Ezreseket!
- Azért fognak magának fizetni, hogy a ló alól kihordják az ürülékét?
- De még! Én láttam Németbe! Ez nekik passzijó! Víkendpasszijó! Me’ a városba’ nem tudnak ganézni! A legtöbbet azé’ fizetnek, ha az istállóba nyughatnak. Szalmabálán. De az csak a leggazdagabbnak lehet. A többi nép megy panzijóba. A nagyon kén ide. Ha az állam anna ahho pénzt, tízmillióból már egészen csinos...
- Mi? Arra ne számítson, hogy milliókat adunk magának.
- Pedig bennem meg lehet bízni. Én nem lopnák el abbűl semmit?

– Nem? És miért nem?

– Minek lopnék magamtúl? És bármikor adhatok erkölcsi bizonyítványt. Vót ügyem, de az már elévűt.

– Valami közös vállalkozás lehet esetleg. A tanács vagy egy állami cég épít ide egy motelt, ha a maga cége tényleg beindul. És annak a vendégei...

– ...gyűnnek ide hozzám, mert itt a lovarda, és több napot maradnak, me' tunnak megaludni. Tetszik ez is!

– Végig gondoljuk. Maga céltudatos ember, vannak tervei, hajlandó együttműködni az állammal, a várossal, saját maga is dolgozik, tehát nem kizsákmányoló: ez mind jó. De vannak vad kijelentései, ami némi bizonytalansággal tölt el engem.

– Nofene! Mijaz?

– Hát hogy a szart... hogy majd pénzért ganéznak magának a nyugatiak.

– De hát mondom! Hibbant nép az! Me' például milyen gyümölcsöt vesz a nyugati nép? Főleg az NSZK-s, a belga meg a holland?

– Ananászt?

– Almát vesz! Meg körtét, meg szilvát.

– Igaz, mi is sokat exportálunk oda, és... – támogatná meg a tanácselnök Banán Bandit, aki viszont leinti:

– De nem a', hogy mit, hanem hogy milyet! Me' az apró, kukacos kell neki mindenből. Azé' képes dupla, tripla árat megfizetni!

– Ne szédítsen már megint!

– De ám! Bijo! Bijo! Bijo! Ez mostanság a nyugati nép mánijája.

– Mi az a bijo?

– Há', hogy nincs bepermetelve. Hanem csak úgy nő. Mint ehun is vótak az ártéren a gyümölcsösök régen. Azt nem gondozta senkise. Csak a pulya szette meg ette. Aszongya a német, hogy a permettül van a kórság, a rák. A bijo viszont jó. Ez a mánijája még nem gyütt be hozzánk. De maj' begyün. Én leszek itten az első, aki majd olyant árul. Viszem Pestre is. A férgesből millijóim lesznek.

A vitkai szőlődombok tövében egyetlen utcácska. Az elején a dombfalba ásott pince, fölötte présház, szemben vele téesz-raktár. Az utcácskán azonban nyolc takaros porta.

Kósa Márton, a téesz pincészetének a vezetője fogadja és kalauzolja a vendéget:

– Jó boraink vannak. Hárslevél és furmint. Mert a Beregen áthúzódik egy törésvonal, melynek mentén néhol vastartalmú láva folyt ki. A leghíresebb ilyen pont a Tarpai-Nagyhegy. De ez, a Vitkai-Huszárdomb is olyan.

Megkóstolják a helyi téesz furmintját. Bár Banán Bandi pálinkája le-tompította az ízérzetét, azért Botos dicséri:

– Remek. És, gondolom, ezt akarják majd kínálni az turistáknak.

– Feltétlen. Tízéves a pincészet, de volt már két nagyon jó évünk. Azokat a borokat tartalékoljuk '80 nyarára. Amikor majd jön a népsereglet.

– Reméljük, jön.

– És... itt ez a nyolc ház. A lakók már mind nyugdíjasok voltak, nehezen látták el magukat, beköltöztették hát őket a gyerekeik a városba magukhoz vagy az öregek otthonába. A házakra vevő nem akadt. Mármint aki rendes árat fizetett volna. A tanács le akarta bontatni őket, mert az elhagyott otthonokba törvényszerűen beköltöznek mindenféle népek. Na, hát tudjuk, kikről beszélek. De aztán mi láttuk, milyen szép házak ezek. Kár lenne lebontani, mert Nyárligeten meg éppen gyűjtik az ilyeneket a múzeumfaluba. Szétszedik, és ott Sóstón újra felépítik. Ezeket nem vitték el a muzeológusok, mert szépek, de van már nekik ebből a típusból sok. Paraszti hosszúházak. Nagyszoba, pitvar, kisszoba, kamra meg a gazdasági épületek. Ők adták viszont az ötletet a skanzenszállóra. Népi kultúra, szépen felújítva. Még áshatunk egy gémes kutat is. Lehetne disznóölést, ökörsütést, kakasütést, néptáncestet tartani. Meg jön a külföldi az olimpiára, itt megszáll, látja, milyen jó, és visszajön megint. Aztán megint. Minden évben. Mint a Balatonhoz a németek.

– Jó ötlet, csak kevés ez a nyolc ház. Még kezdetnek is kevés.

– Mér lenne?

– Egy házban elszállásolható egy négytagú család. Négyyszer nyolc, az huszonnégy. Huszonnégy főnek nem lehet néptáncestet, ökörsütést tartani.

– És nyolcvannak?

– Annyinak igen. De annyian nem férnek el...

– Elférnek! Én láttam. A Balatonnál minden zimmer frei-es ház előtt legalább három kocsi áll. Tíz dajcsot simán benyomnak egy víkendházba. Legfeljebb a pulyák alszanak a kemencesutban meg a konyhaasztal alatt. Kölyökkoromban mi is...

– Maga szórakozik velem!

A tanácselnök megretten Botos mérgétől, sietve helyesel neki?

– Kósa elvtárs, el kell ismernie, ez nem színvonalas vendéglátás lenne. Mi nem ilyenekről beszéltünk.

– Hát, de ez kell a dajcsnak! Én lát-tam! Lát-tam! Megfogja az a szál-láson a pénzt. Zsugori fajta. Viszont minden este fal meg vedel! Ott nem sóherkodik. Ez a jó benne.

– Ez esetleg az NDK-sokra igaz – enged valamennyit az osztályvezető.

– Rájuk. Meg az NSZK-sokra is. Egykutya az. Az olasz még igényte-lenebb! Az elalszik az udvaron is. Csak a haja legyen belőve, csak az szá-mít. Az amúgy is nőért jön Magyarországra. „Digózni.” A nőnek viszont fizet. Játssza a gazdagot. A kiscsaj viszont koppan majd, ha kimegy vele...

– Fejezze be a külföldiek lekicsinylését. Tisztelnie kell őket, ha keresni akar, akarunk rajtuk – utasítja rendre Tóth Elek.

– Én csak az igazat mondom. Nekünk adja a pénz a pesti elvtárs, ne Banán Bandinak! Ha azt gondolja, kevés a férőhely, hát építünk még ide vagy tíz házat. Népi formában. Vályogtéglából. Legalább dolgoznak egy ki-csít a... na... hát a telepiek. Meg fonhatnak kosarakat! Mert az is nagyon megy a Balatonnál. És lehetne a digóknak meg a dajcsoknak beregi ke-resztszemes szőtteket is árulni. Van népi iparművészeti szövetkezetünk. Az asszonyok azért mennek oda, hogy jártassák a szájukat. Most már lesz belőle legalább valami haszon is. Kulacs és pirospaprika kéne még!

– Itt én leszek Botos elvtárs vezetője – áll a következő helyszínen a pesti vendég elé Lipéc Bertalan. – Én innen indultam. Itt, a naményi fafeldolgo-zóban voltam segédmunkás, szakmunkás, brigádvezető, aztán függetlení-tett alapszervezeti titkár, majd, miután elvégeztem a Marxizmus-Leniniz-mus Esti Egyetemét, meg persze a szakosítót, függetlenített alapszervezeti titkár. Innen emelt ki a város és a járás. De én ide mindig hazajövök.

– Szóval itt faipari termékeket gyártanak...

– Azt. Szovjet fenyőből. Jönnek a rönkök vasúton Szibériából, de a ha-tárnál meg kell állniuk, mert más a szovjet sínszélesség. Záhonynál és főleg Tuzsérnél átpakolják őket magyar vagonokba. És mennek tovább, magyar gyárakba, vagy akár külföldiekbe, nyugatiakba is. De egy részét teherau-tókra rakják, és az ide érkezik, hozzánk. Válogatjuk a rönköket, kérgezzük, aztán fűrészjeljük, gyaluljuk. És esetleg szárítjuk, felületkezeljük. Prima te-tőlécet, zárلécet, hajópadlót, lambériát készítünk. Meg rengeteg ládát. Az almaexporthoz.

– Érdekes. Szívesen megnézném, de most arra koncentráljunk, milyen formában tudnak hozzájárulni a turisztikai...

– Menjünk a munkásszállóba!

Botosnak eláll a szava, amikor szétnéz a szobában. Fény, tisztaság, szolid igényesség. Nem ilyeneket látott a fővárosi munkás tömegszállításokon. Itt még zsúrizett festmény is van a falon. A sarokban meg színes tévé. A bejáratnál jobbra pedig külön mosdó. És mindez pusztán két személy részére. Pesten legalább hat ágyat bezúfoltak volna ekkora helyre.

– A famunkát mi végeztük – dicsekszik Lipéc.

– Példát vehetne önökről jó néhány nagyvállalat.

– Öröm ilyet hallanom. Viszont van a dolognak egy másik oldala is. Az, hogy gyakorlatilag üresen áll. Sok munkát meg pénzt beleöltünk, de a szállást igénybe vevő munkások lassan elmaradnak.

– Sokat kellene fizetniük?

– Más a gond: túl jól élnek.

– Ez baj?

– Össztársadalmi méretekben nem baj. Sőt, ez a cél. Nekünk mégis baj. Mert tíz éve még falvanként csak egy-két személyautó volt. Most már minden utcában van egypár. A munkásaink helyett, hogy hétfőtől szombatig beköltöznének ide, inkább összeállnak egy olyanal, akinek van autója, közösen kifizetik a benzinköltséget, és korán kelve minden nap bejárnak.

– Ez érthető. A családi életnek kedvezőbb, ha esténként otthon van a férj, az apa.

– Bizonyosan. De ez a pompás épület nem állhat itt üresen. Átalakítjuk szállodává. Újabb hálószobák nem kellenek. Csak egy elegáns recepció, egy bár meg egy étterem. És meg kell nagyobbítani a parkolót. Esetleg még egy úszómedencét... Egy szabadterít... Ha kapnánk kormányzati támogatást.

A gyárudvar lócáira munkások telepednek, ebédelni. Kicsomagolják szendvicseiket. Itt az alkalom a barátkozásra a néppel. Ahogy régen a gróf is ki-kínézt az aratókhoz, és vállon veregetett egy-két izzadt kaszást vagy marokszedőt, ahogy a vicispán is tréfálkozott a nagy őszi vadászatokon a hajtókkal, ahogy a gyáros is adott hébe-korba egy-egy szivart a proliknak, úgy a népi-szocialista-kádárista hatalom is szereti előben és újsághíradásokban is bizonyítani, milyen megbonthatatlanul jó a vezetők és a vezetettek viszonya. Botos egyik munkástól az egészsége, a másiktól a gyermekei, a harmadiktól a jövőbeli tervei felől érdeklődik. Az emberek pogácsával és lepénnyel kínálják. Botos elfogadja. És viszontkínálja őket: cigarettával. Szerencsére Symphoniát szív, ami közös platform a társadalmi rétegek között.

Mint igazi dohányos, az osztályvezető nemcsak a tüdő ingerlését szereti az aktusban, hanem a szállongó füst visszazippantgatását is. Most is ezt

teszi. De egy kellemetlen szag kúszik orrának nyálkahártyájához. Zavartan horkantgatva néz körbe. És meglátja a forrást. Valami vastag füstöt kibocsátva ég a kerítés mögött.

– Nézze csak, Lipéc elvtárs! Nem a gyár gyulladt ki?

– Ne aggódjon, Botos elvtárs. A fahulladék megsemmisítése folyik ott. Egy nagy gödörben. Tűzoltósági ellenőrzés mellett.

– Milyen gyakran végeznek ilyet?

– Attól függ, mennyi a fareszelék meg a forgács. Hetente akár többször is.

– Ez pazarlás. Nem lehetne a hulladékot valamire felhasználni?

– Lehetne belőle forgácslapot készíteni. Szerepel is a terveinkben. De az eddigitől eléggé eltérő tevékenység. Új, drága gépek kellenének hozzá.

– Nem az elégetéssel van baj, hanem hogy nem használják fel a keletkező hőt. A levegőt fűtik! Minek? Távfűtés van a városban?

– Nincs. A lakások nyolcvan százalékát szenes kályhával fűtik, az új, emeletes házakban lévő lakások gázkonvektorosak.

– Tanácsi távfűtőművet kell építeni! Nem kevés pénzbe kerül, de megtérül a befektetés, hisz ingyen van a fűtőanyag.

– Felmerült már ez – avatkozik a beszélgetésbe a tanácselnök. – Az ipari kazánok beszerzése még menne is, de a távhőrendszer kiépítése nem. A hőt el kell vinni a házakhoz. Levegőben vagy a föld alatt. Hosszú távhővezeték kellene. Naményban tízezren laknak, de a város területe nagy, hiszen főleg családi házak vannak. És a kertek is nagyok. Ebből következően nem szoros a beépítés.

– Bontsák le őket!

– Miket?

– A családi házakat. És építsenek tíz... nem is... inkább húszemeletes toronyházakat. Szintenként nyolc lakás, vagyis negyven ember, húsz emeleten úgy nyolcszáz. Vagyis kéne építeni tíz panelházat. Közvetlenül egymás mellé. Oda, ahol a fűtőmű lesz.

– Az emberek ragaszkodnak a családi házakhoz.

– Miért? Drága fűteni. Állandóan fel kell újítani.

– De van tér. Udvar. Ki lehet menni... napozni, labdázni, beszélgetni.

– Ott a Tisza-part. Miért nem mennek oda? Hiszen láttuk, fejlesztik a strandot.

– Igen, oda is mehetnek... De a kertben sok hasznos zöldség megterem.

– Ott a téesz a zöldség- meg a gyümölcsstermesztéshez. Nagy területet művelve minden olcsóbb.

– És az állatok? Mindenki tart egy-két disznót. Meg tyúkokat. A toronyházban nem lehetne...

– Nincs Naményban húsbolt?

– Hogyne volna!

– Üres?

– Dehogy!

– Hát akkor meg? Megveszik a húst ott. Azzal se lesz gondjuk. Az állatokkal való bajlódás helyett olvashatnak, nézhetik a tévét. Idefigyeljen, tanácselnök elvtárs, én az ötvenes években olvastam egy könyvet, egy parasztember írta, már nem tudom a nevét, az volt a könyvben, hogy a parasztnak két dolog kell: kenyér meg tüzelő.

– Jól mondta az a könyv – feleli a tanácselnök, bár ő úgy hallotta mindig, hogy „a paraszt két dologhoz ragaszkodik körömszakadtáig: a földhöz és az Istenhez”.

– Mert kenyér nélkül éhen hal. Tüzelő nélkül megfagy. A kenyérral már nincs gondja, pedig rég nem vet már búzát. A közértben vesz kenyeret, vaját, kolbászt, és bármit, amiről régen csak álmodott...

– A közértben?

– Igen, Pesten így mondják a boltot. Szóval kenyér már van. És most már nem lesz gondja a tüzelővel sem!

– Talán menjünk vissza a tanácsházára. Nemsokára sajtótájékoztatót kell tartanunk.

A sajtótájékoztató a szokásos udvariaskodással zajlik le. Sablonkérdések, sablonválaszok.

Botos Gusztáv csak közvetlenül a búcsúzáskor értékel őszintén a kísé-
rőinek.

– Nem tudunk hát dűlőre jutni a fejlesztés konkrét formájában. Szálloda kellene, ez tény. De a helyét még nem látom. Elkezdődött a beruházás a strandon. Ez jó. De a kemping mellett, az ártéren azok a faházak megfelelők lennének a külföldieknek? Kötve hiszem. Aztán az a lovász-zöldségkereskedő: Banános elvtárs. Ő maszek. Hagyni kell működni, de csak dolgozzon meg a fejlesztésért, csinálja saját pénzből! A magánszektor mégsem a nemzetgazdaság legfontosabb része. A skanzenhotel. Ilyenről még nem hallottam. Talán lehet belőle valami. Kár, hogy távol van a főúttól. A fafeldolgozó munkásszállása nagyon jó állapotban van. Viszont a gyár része. Ki akar egy gyárban megszállni? Kinézek az ablakon, és gépeket meg teherautókat látok.

Tóth Elek és Lipéc Bertalan leforrázva állnak. A földet nézik. És Botos sem mer a szemükbe nézni. Zavartan forgatja a fejét. És akkor meglátja a kúriát.

– Itt, a belvárosban megy át a főút, itt kéne egy szálloda! Például abban a kúriában, hisz majdnem kastély az. Hány szoba van benne?

Mivel nem jön válasz, hangosabban megismétli a kérdést:

– Tóth elvtárs, hány szobája van a kúriának?

– A Tomcsányi-kúriának? Khm... tizenöt.

– Tizenöt. Meg tíz még kialakítható a tetőtérben. Az már nem rossz. Miért nem annak a felújításában gondolkodnak?

– Hiszen kiköltöztettük belőle a kollégiumot is.

– Éppen ezért! A kollégistáknak esetleg felhúzzunk valami kockaépületet, de ezt a barokk szépséget a gazdag turistáknak kell kínálni. Akik valutával fizetnek. Erre még hitelt is kapnának.

A helyiek arcán a csalódás a dühnek adja át a helyét. De hallgatnak. Amitől Botos dühödik be:

– Miért nem beszélnek, elvtársaim? Nem tudok valami fontos részletről?

– Hát mert bezártuk! – löki oda a párttitkár. – Ez az, hogy bezártuk!

De miért?! Nem véletlenül! Gondolhatja, hogy nem véletlenül!

– És semmit nem tudok, amíg nem mondja.

– Ki kellett vinni onnan a kölyköket, nem... nem volt az való senkinek.

Senki nem vállalhatta a felelősséget...

– Mi a fene volt ott? Beszéljen már!

– Kísértetek! Főleg az öreg grófnéé. Aki a Krasznába fulladt. Az járt vissza éjjelente. A szeme helyén csak lyuk volt. Kígyók lógtak ki a lyukból, és...

Botos Gusztáv beszáll a Volgába, és becsapja az ajtót.

– Indíts! Nem bírom tovább elviselni ezeket az idiótákat.

A minisztériumi osztályvezető Nyárligethez érve megnyugszik. Meg kell írnia a jelentést az útról, és azt illik valami előremutató javaslattal lezárni. Nyilván az lesz itt is, mint szerte az országban: egy állami építőipari vállalat kap majd megrendelést motelepítésre. A minisztériumtól. Az pedig a központi költségvetésből fog fizetni. Az meg hitelből. Ami gond. És még nagyobb gondok előjele. De az még nem most lesz. Majd holnapután. És addig még sok minden történhet. Lemehet az olaj világpiaci ára, erősödhet a szocialista termelékenység.

Amivel Botos maradéktalanul elégedett, az a hang, amit a helyiekkel megütött.

„Mert mindig éreztetni kell velük, hogy a központtól függenek. S közben mégis folyton arra kell biztatni őket, hogy használják a fejüket, legyenek ötleteik, ne kelljen mindig mindent a szájukba rágni. Ez a két dolog egymásnak ellentmond. Látszólag. Mert a dialektikus materializmusban az ellentétek egységéből és harcából új minőség születik. Ahogy ezt Hérakleitosz és Hegel után Marx is megmondta. Dialektikus megközelítés, ez a lényeg!”

KÖRTEFA

A ganédomb mellett álltál, az öreg körtefa alatt.
Mikor a körték megértek és lehulltak, csak azokat lehetett megenni, amik nem a dombra estek, körbe, a drótkerítésen túlra, a törzsnek támasztott raklapok, biciklivázak, léckerítésdarabok közé, onnan kellett őket előhalászni. Nagyok voltak, mint a fa, nagyok és öregek, ütött-kopottak, az eséstől talán, nagyot estek, aztán félig kezdtek már megrohadni, kerek, barna anyajegyek rajtuk, benyomódva, vagy hiányok, harapásnyomok, ahogy a darazsak megkóstolták őket. A ganédomb nem volt bűdös, csak amikor utánpótlás érkezett, betolni a fémtragacsot az ólba, a disznók riadtan beljebb iszkolnak, döng, kopog a köröm a betonon, szaros lesz a combjuk, ahogy nagy igyekezetükben elcsúsznak, majd felpattannak gyorsan. Szalmával keveredett nagy kulák, facsarja az orrod a búz, aztán megszokod, alig különbözik a torlódó esőfelhők fújta nedves levegőtől. Vasvillával rakod a vastragacsra, tolod ki, ráborítod, rádobálsz a ganédombra, az magába fogadja, beleolvad. Rámegy a héj, amit nem esznek meg a tyúkok vagy a disznók, rámegy a nyesedék, mindent bevesz, gyanús színű levek műanyag vödrökből, nagyapád is ráhugyozik, te is gyerekként, miért ne, oda nyugodtan. Ez barbárság, anyádat, nagyanyádat is ingerli, nagyapád a budiba jár, hiába az angol vécé, meg hátul hugyozik, te nagydolgozni bejársz, megalkuszol, két világ között. Nyugodtan hugyozol, nézed, ahogy lefolyik, mint kis sárga, habzó ér, nincs benned szorongás, mint mikor sokan állnak be a bevásárlóközpontban a piszoárhoz, és nem megy, pedig kell, és tudod, hogy a melletted álló tudja, hogy nem megy. A ganédomb akkora, mint te vagy, micsinász, tegané, hallod, ahogy apád

szidja a kutyát, az iszkol, körbefutja a rakást, elszökell a körtefa alatt. Kieffer. Ez a körte neve, ez a fajtája. A ganédomb mellett álltál, a szín alatt jobbra, a rozsdás fémhordók mellett nyílt a fáskamra, oda volt kötve egy bálamadzaggal a törpetyúk és a tizenegy kiscsibéje. A semmiből jött az ölyv vagy héja vagy sólyom, azóta sem tudod, hiába beszéltél solymászokkal, nem tudtad pontosan felidézni, ők nem tudtak segíteni, halálos csendben és láthatatlanul gyorsan csapott le, akkor ijedtél meg így életedben, amikor felvágott a sodrás a Sázaván a romos boltív falára, majd nagy nehezen elfeszítettétek az evezővel, és továbbvitt a víz, kikormányoztad onnan, az utánatok jövőt csak a szerencse óvta meg, hogy ne préselje fel hajóستól a víz a falra, s ne maradjon ott, a többiek oldalt engedték le a kis vízlépcsőn a kenukat, habzott, folyt a víz, örült sebességgel. Reinko visszament segíteni, te, a kormányos összeroskadva ültél egyedül, nézted, mit csinálnak, torkodban a szíved. A sasmadár kettőt csapott, és a törpetyúknak csak a véres tollai szálltak szerteszét, nagyapád utánakapott reflexből, látod, ahogy kockás inge feltúrve eres karján, és az a kar, mint a lassított felvétel, semmiféle esélye nincs, hogy elérje azt a sárga, karmos lábat. A tizenegy kiscsibe egy óra alatt meglett, előkerültek a fák közül, a raklap alól, egy kirohant a ganédomb mellé, az öreg körtefa alá, onnan vetted kézbe, apró, pihés teste a markodban elfért, a véres lábcsonk a szakadt bálamadzagon hevert a porban, s eszedbe jutott róla, ahogy a napsárga húslevesből kihalászva szívja, szívogatja mindenki, majd matt darabjai kopogva hullnak rá a kopott, virágmintás porcelántányérra.

Magyary Ágnes

MADRID SÖTÉT TITKAI

IV. FEJEZET

*No entiendo nada, esto es una jaula de locos.
(Amadeo de Saboya)*

A spanyolok túl élénk fantáziával rendelkeznek, ezért fordulhat elő, hogy madridi házak és épületek tömkelegében szellemek kószálnak vagy éppen sóhajtoznak, esetleg a város lakói törik a fejüket sötét üzelmeken. És most nem arra gondolok, amikor Buñuel és barátai elhatározták, hogy elmennek és szétverik Picasso *Guernicáját*, mivel az nekik egyáltalán nem tetszik, hanem arra, amikor a Tirso de Molina metróállomáson többen női sóhajokat vélnek hallani. És ez biztos! Apácák jajonganak. Elhunyt apácák. A *Guernica* amúgy a Reina Sofía múzeumban látható – ez a múzeum ad ott-hont a kortárs képzőművészetnek –, amely épület eredetileg kórháznak épült III. Károly korában, és csak 1982 óta működik kiállítóhelyként. A kórházban főleg tüdőbetegeket kezeltek, így aztán az épület felújításánál rengeteg holttest, sőt mumifikálódott elhunyt került elő, és azóta – megbízható értesülések szerint – a paranormális jelenségek színhelye lett az egykori kórház, a ma múzeumként működő Reina Sofía.

A Tirso de Molina metróállomáson is valami hasonló okból sóhajtoznak az elhunyt apácák, hiszen a vonal egy korábbi rendház területén halad át, és az ijedős utasok annak a rendháznak a lakóit hallják haláluk utáni állapotukban panaszkodni hangosan. A metró nem III. Károly idejében építették, de azonkívül minden mást igen.

Mielőtt teljesen elunnáink magunkat Madrid legjobb polgármesterének az épületei közt andalogva, ugrunk egy nagyot az időben: Primo de Rivera diktatúrájába (1923–1930), amikor is törvényileg tiltották meg, hogy a férfiak bókoljanak a nőknek az utcán. Pénzbírság és akár börtön is járhatott azoknak a merészeknek, akik a nők szépségét merték dicsérni közterületen. Azzal persze nem számoltak a zord honatyák, hogy attól kezdve kis cetlikre felírva nyújtották át hódolataikat a férfiak a városban sétáló hölgyeknek. Ez az intézkedés első ránézésre viccesnek tűnik, de azt azért tudni kell, hogy az utcán bókolásnak külön kultúrája volt, és a bókók maguk olyanok

voltak, mint nálunk a húsvéti versek, azaz meglévő formulákra gyártották őket, de természetesen az egyéni lelemény is gyorsan beépült a helyi folklórbá.

Señorita, si su belleza pagara impuestos sus padres estarían más que arruinados. Kisasszony, ha a szépsége után adót kellene fizetni, az édesapja már csődbe ment volna. ¡Vaya jamona! ¡Con lo que me gusta a mí el tocino de cielo! Istenem, sonkácska! Hogy én mennyire szeretem a mennyei szalonnát! A tocino de cielo egy nagyon finom spanyol sütemény neve, amely kinézetében valóban emlékeztet a szalonnára. Nekem van egy olyan elméletem, hogy nem véletlen az elnevezés sem, hiszen amikor a Katolikus Királyok visszahódították a déli területeket, először áttérésre kényszerítettek mindenkit, és állítólag úgy ellenőrizték, hogy a megkeresztelés után valóban hátrahagyták a régi hitüket, hogy még a bugyogó fazékba is benéztek: fő-e már a disznóhús. Így aztán könnyen lehet, hogy a XV–XVI. században, ha valaki a kezében egy tocino de cielóval, azaz mennyei szalonnával sétálgatott az utcán, és a vele szembejövőt megkínálta vele, és az illető kikerekedett szemekkel utasította vissza, akkor a süteménnyel sétálgató törököt fogott, akarom mondani, mórt, esetleg egy zsidót. Így megy ez! Por ti sería capaz de cruzar el estrecho de Gibraltar en el bigote de una gamba. Érted még a Gibraltári-szorost is átúsznám egy rák bajszán. Por usted era capaz de comer más atropellos que cien automóviles. Magáért több balesetet okoznék, mint száz automobil. Si fueras barco pirata te comería el tesoro que tienes entre las patas. Ha kalózhajó lennél, megenném azt a kincset, ami... A többit ki kell találni. Nyilván az ilyen obszcénabb bókók miatt tiltották be az utcán való udvarlást.

De nemcsak szellemek flangálnak a város épületeiben és építményeiben, hanem néha csodák is megesnek errefelé. VII. Ferdinánd lánya, II. Izabella, spanyolul Isabel II ellen akkor követtek el merényletet, amikor éppen a templomba igyekezett, mivel hálát akart adni az Atochai Szűznek gyermeke születése után. A királynő túlélte a támadást, és úgy vélte, az Atochai Szűz óvta meg az életét.

A Virgen de Atocha a Nuestra Señora de Atocha nevezetű templomban található (Real basílica de Nuestra Señora de Atocha). A szobor, amely megóvta a királynő életét, egy fekete Madonnát ábrázol. A hagyomány szerint maga Lukács apostol faragta. Úgy tartja a hiedelem, hogy Péter apostol tanítványai hozták a szobrot Spanyolországba, és az első feljegyzés, amely említést tesz róla, a VII. századból származik. Van olyan elmélet, amely azt feltételezi, hogy eredetileg Santa María de Antioquía volt a szobor neve, és

ez alakult át Atochává a spanyol nyelvben, és feltételezhető, hogy már a mór hódítás előtt is nagy népszerűségnek örvendett ez a Szűz az Almudenei Szűzzel egyetemben.

II. Fülöp volt az, aki elrendelte, hogy kápolnát építsenek a szobornak. Az ő korában kezdődött el az a szokás, hogy az uralkodók mindig megálltak a kápolnánál, ha elhagyták az udvart vagy a várost. IV. Fülöp idejében az Almudenei Szűzet a város, az Atochai Szűzet pedig az udvar védőszentjévé „nevezték ki”. Ez a hagyomány a mai napig él: a mostani királyi pár, VI. Fülöp és Letizia az esküvőjük után elmentek az Atochai Szűzhöz, és a lányukat is odavitték megkeresztelésük után.

A szoborhoz számos csoda kapcsolódik a mór időkben. Az egyik szerint egy bizonyos keresztény lovag, Gracián Ramírez, a Rivas del Jarama vár ura minden héten elzarándokolt a Szűzhöz annak ellenére, hogy ez nem volt teljesen veszélytelen, tekintve, hogy át kellett haladnia muzulmán területen. A lovag mégsem tántorodott el, és élete veszélyeztetése árán is elment hódolatát kifejezni a szoborhoz. Erről az esetről 720-ból származó feljegyzések tanúskodnak. Egy nap, amikor megérkezett, látnia kellett, hogy a kápolnát feldúlták, és a szobor eltűnt. Rémes haragra gerjedt, ekkor vihar tört ki, aminek következtében villám csapott az épületbe, és tűz keletkezett. Amikor vége lett a tűznek, és felszállt a füst, a férfi előtt újra ott állt a jól ismert fekete Madonna. Gracián Ramírez megragadta a szobrot, és magával vitte azzal a szándékkal, hogy otthonához közel kápolnát építtet, de a következő napon szaracénok támadták meg a faluját, mert azok meg azt hitték, hogy védelmi várat akarnak felhúzni, hogy őket onnan jobban támadhassák. Mivel az ellenség túlerőben volt, nem volt kétséges, ki fog a végén győzni. Gracián Ramírez, hogy megőrizze a feleségét és a két lányát a rájuk váró gyaláztatótól, levágta a fejüket. De az Atochai Szűz megint csodát tett, és végül a keresztények nyertek, és amikor a várúr a szoborhoz igyekezett, a felesége és a két lánya jött eléje.

II. Izabella nagy becsben tartotta az Atochai Szűzet, így amikor lánygyermeknek adott életet, rögtön elment hálát adni érte a templomba, ahol egy pap leszúrta őt. Az életét – a csodatévő szobor mellett – az ékszerei, a fűzője és a ruhájának vastag hímzései mentették meg, és bár a helyszínen patakokban ömlött belőle a vér, nem sebesítette meg őt életveszélyesen a

* *Almudena* – arab eredetű szó, mint ahogy egyes feltételezések szerint maga Madrid is, az Almudenei Katedrálisban zajlanak a királyi esküvők és egyéb ceremóniák.

merénylő. A pap később azt vallotta, hogy ő a francia forradalom eszméin nevelkedett, tiszta szívből gyűlöl minden koronás főt, és ő igazából csak azért szúrta le II. Izabellát, mert éppen ő járt arra, és ennél alkalmasabb pillanat nem adódhatott volna a politikai eszméi megélésére. Semmiféle személyes ok nem vezérelte.

Szegény Izabellát még az ág is húzta, mert hiába volt a névrokona birodalomépítő a nem túl kies XV. században, addig a XIX. századi Izabellának még azt sem sikerült elérnie, hogy rendszeren tudjon késsel és villával enni. A nevelője szerint még egy parasztasszony kézírása is szebb volt, a helyesírásra nem sokat adott, és az olvasás sem volt a kedvence. Így aztán nem csoda, ha mindenféle katonatisztek uralkodtak helyette – állítólag az egyik tizennégy éves korában meg is rontotta. Sokan ezzel magyarázzák, hogy miért szerette olyan rendkívüli módon a férfiakat. Majd férjhez adták az unokatestvéréhez (apai és anyai részről is rokonok voltak, nem mint-ha II. Izabella apja, VII. Ferdinánd nem lett volna a nagybátyja is egyben a feleségének). Még szerencse, hogy a vőlegényről már a nászéjszakán kiderült, jobban kedveli a csipkés fehérműt, mint maga a menyasszony, így mindenki jobban járt, hogy a királynő gyermekeinek nem a hivatalos férj és unokatestvér lett az apja, hanem mindenféle, az udvar környékén megforduló férfiak.

II. Izabellát végül a népharag és nem forradalmi lelkületű gyilkosok mozdították el a trónról (1868-ban lázadás tört ki, jobban mondva a cádizi helyőrség fellázadt – oh, azok a helyőrségek! –, és Prim tábornok átvette a hatalmat – oh, azok a tábornokok!). Így a királynő kénytelen volt önkéntes száműzetésbe vonulni, a spanyolok pedig feladtak egy hirdetést: király kerestetik. Mivel ilyenből akkoriban elfekvő készletek voltak Európában, kívánni is lehetett: szőke vagy barna; magas vagy alacsony; kövér vagy sovány; konzervatív vagy haladó gondolkodású. A madridi kormány végül egy magas, barna, vékony és haladó gondolkodású uralkodót rendelt és kapott postafordultával – Savoyai Amadé személyében. *Nomen est omen*. Ezzel a névvel – Amadé – legfeljebb kalandregények főhőse lehet az ember, de nem király. A XVI. században volt egy népszerű lovagregény, *Amadís de Gaula*, amely állítólag a világirodalom leghosszabb regényfolyama (kb. 30 résszel). Cervantes ezeknek a könyveknek a cselekményeit parodizálta a *Don Quijoté*-ban. De valószínűleg ez az Amadé életében nem hallott sem erről a nagy sikerű lovagregényről, sem Cervantesről, és emiatt aztán teljesen gyanútlanul utazott Madridba királykodni, miközben II. Izabellát majd megütötte a guta, mert abba már belenyugodott, hogy ő nem lehet többet koronás

fő hispán földön, de akkor a fiának kellett volna annak lennie (a későbbi XII. Alfonznak), nem pedig valami jöttmentnek. Így aztán Amadé jött és ment, mint valami hősszerelmes egy opera második felvonásában, amikor a tenor teljes magabiztossággal lép színpadra, és zengedezik szerelemről, az élet szépségéről, majd – amikor mindenki meghalt, öngyilkos lett, vagy éppen vérben fetreng – kissé leforrázva távozik egy lírai hangvételő áriával.

Állítólag II. Izabella nagy rajongója volt a színháznak, különösen az operának. 1850-ben ő avatta fel a Teatro Realt, amelynek építését még édesapja, VII. Ferdinánd rendelte el, és maga a királynő is minden erejével támogatta, hiszen nagyon vágyott arra, hogy legyen egy olyan dalszínház a közelében, ahol kedvére hallgathatja kedvenc műveit. Azt mondják, elég jó hangja volt, és az udvarban zárt körben számos koncertet adott a húgával és édesanyjával együtt. Akárhogyan is, Amadé tiszavirág-életű zenei drámáját II. Izabella már nem láthatta.

Szóval ez a naiv fiatalember, Viktor Emánuel olasz király második fia, akinek az édesanyja az áldott emlékezetű III. Károly dédunokája volt, Prim tábornok dédelgetettje – hiszen a tiszteletre méltó hadfi személyesen választotta őt *A lehetséges európai uralkodók exkluzív katalógusából* – szívében rőzsedalokkal érkezik Madridba, amikor Prim tábornokot meggyilkolják. Rögtön azon a napon, amikor Amadé partra száll Cartagenában. Egy sötét utcában, egy sötét téli éjszakán. Mint valami rossz angol rémregényben, ismeretlenek tartóztatják fel a tábornok kocsiját, és lövik le őt. Senki sem tudja, ki tette. Sokan vannak a tábornok ellenségei. Nagyon sokan, és sohasem derült ki, ki bérelhette fel a gyilkosokat. Persze mindig akad egy-egy történész, aki tudni véli, kinek lehetett a legjobban az útjában Prim – mindenkinek.

A gyilkosság a calle del Turcón történt (ma calle del Marqués de Cubas) 1870. december 27-én. Havazott. Madridban a vér szeret fehérre hullni. Királyné menyasszonyi fátylára, a hajnal fodros felhőkacagására, a tél puha takarójára. A piros vérfoltok erőszakosan terpeszkednek el a nagy, puha fehérségben, és mint felkiáltójel figyelmeztetnek: tik-tak, tik-tak. Telik az idő. Prim nem halt meg azonnal, csak néhány nap múlva. Állítólag a sebek fertőződtek el.

2012–2014-ben kiásták Prim múmiáját, és újabb vizsgálatoknak vetették alá – a spanyolok is imádnak rég elhunyt embereket előszedni, lásd Franco tábornok elszállítását a Valle de los Caídosból. A gyilkosság rejtélye ettől még persze nem oldódott meg, hanem tovább fokozódott, mert a vizsgálatok gyanús, fojtogatásra utaló jeleket véltek találni.

A mi Amadénk pedig itt maradt egy holttesttel, néhány eltökélt spanyollal és a lelkében naiv elképzelésekkel, és ilyeneket mondogatott: No entiendo nada, esto es una jaula de locos. (Nem értek semmit, ez egy boldokháza.) Bár az anekdota szerint, miután megérkezett Madridba, körbevittek a városban, hogy egy kicsit jobban megismerje a birodalmát, és lelkesen mutogatták új uralkodójuknak Cervantes házáat. Amadé kissé neheztelve megjegyezte, hogy bár a nagy író nem látogatta meg őt, de ő – Amadé – ezt nem fogja elmulasztani, és hamarosan tiszteletét fogja tenni a *Don Quijote* szerzőjénél.

Ebből is látszik, a mi Amadénknak semmi érzéke sem volt az irodalomhoz, márpedig olyan személy nem vehet részt a történelem formálásában, mivel a történelem köztudottan egy olyan fikció, amelyben a narratív szálak csűrésének és csavarásának jelentékeny szerep jut. Pedig bőven lett volna ideje fejlődni vagy legalábbis gyanakodni, hogy a jóképűség nem elég a történelem színpadán, bár azt az érdemet senki sem vitatja el tőle, hogy ő volt az első király a spanyol történelemben, akit a parlament választott meg. És Prim tábornok pedig nyugodjon békében, ha tud.

Szóval ez az Amadé – tele komplexusokkal, hiszen csak másodszülött – akkor sem fogott gyanút, amikor az esküvőjén a tanúja pisztollyal föbe lőtte magát rögtön a szertartás után a főoltár mögött, miközben a templom előtt az ünneplő sokadalom gratulált az ifjú párnak; de az esküvő az esküvő, főleg ha királyi, és mindennek haladnia kell a maga útján, nem lehet csip-csup halálesetek miatt megakasztani az ünneplést. Így Amadénak a szeme sem rebtent, és a násznép lassan átsétált a terített asztalokhoz, amikor jött a hír: az egyik palotaőr átvágta a saját torkát – szerelmi bánat vagy kártyaadósság –, de kit érdekel! Éljen az ifjú pár! És mivel az élet néha olyan, mint egy nagyon pocsek író, akinek semmi érzéke az arányokhoz, és sosem érzi, mi a túl sok, még aznap a király segédtisztje leesett a lováról, és meghalt, erre a menyasszony egyik udvarhölgye felakasztotta magát – állítólag gyereket várt a segédtisztától. De itt még mindig nem értek véget a sorscsapások: miközben Amadé csak bamba képpel egyik lábáról a másikra állt menyasszonya mellett, az esküvőt levezénylő ezredes egész egyszerűen eldőlt, mint egy darab fa. Napszúrás – konstataulta az udvari orvos, akinek a nyakában fehér szalvéta lógott, a jobb kezében egy töltött galambot, a másikban egy pohár vörösbort szorongatott. Az meg már merő véletlen volt, hogy az esküvői vonat állomásfőnöke a szerelvény kerekei alatt lelte halálát, ilyesmi bárhol bármikor megeshet. Amadé meg nem értett semmit. Pont úgy, mint amikor ott ült a megveszekedett spanyolok közt, akik egyszerre

üvöltöztek – ők beszélgetésnek hívták –, Prim tábornok forgott a sírjában, Amadé meg kínosan feszengett, és csúnyákat gondolt magában, de csak annyit tudott kinyögni: ha nem bánják az urak, ő szívesen sétálna egyet a Retiróban, mert úgy érzi, mindjárt szétrobban a feje. Persze, bólogattak a hispánok, mert – bár bármikor készek voltak elvágni bárki torkát, ha arról volt szó – előzékenyek is tudtak lenni, és látták a kölyök sápadt arcán, hogy ez neki sok. Menjen csak – biztatták –, a séta mindig egészséges. Ugyan magukban azt gondolták, micsoda marhaság, a fejrobbanásra a legjobb orvosság egy kiadós ebéd a Botínban, majd egy kedélyes matiné a bikaviadalon, de európainak akartak tűnni kissé túlszocializált uralkodójuk előtt – aki már az első bikafuttatáson elájult, és utána két napig csak hányt. Szóval Amadé futva távozott, és egyenesen az állomásra rohant, ahol gondolkodás nélkül váltott jegyet Párizsba, hogy többet soha ne térjen vissza.

Buñuel lelkendezve emlékszik vissza egyetemű éveire, amikor egy nagyon furcsa öngyilkosság történt Madridban a húszas években. Buñuel – mint minden furcsaság nagy kedvelője, sőt, rajongója – csodálattal meséli el, hogy az Amaniel negyedben egy szerelmes pár közösen követett el öngyilkosságot az egyik étterem kerthelyiségében. Az egész környék tudta, hogy örülden szerelmesek egymásba. A két család jól ismerte egymást, és kiváló viszonyt is ápoltak. A boncolás után kiderült: a lány szűz volt. Tehát látszólag semmi sem akadályozta és senki sem ellenezte a kapcsolatot. Akkor miért választották inkább a halált? Ki kell lépni ebből a szűk térből, valami teljesebb és örökkévalóba – fejt meg a rejtélyt lelkesen a filmrendező.

A Puerta del Solon áll a La Real Casa de Correos (Királyi Posta) épülete, amely ma a Comunidad de Madrid hivatalainak ad otthont, amely többek között arról nevezetes, hogy december 31-én éjfélkor a toronyóra jelzi az adott év végét, és egyben jelzés a spanyoloknak a tizenkét szőlőszem elfogyasztására (a harangozást a tévé is közvetíti), amelyről úgy tartják: szerencsét hoz. A Királyi Posta intézményét természetesen III. Károly alapította, ahogy maga az épület is abban a korban épült, de nem a harangozás és a szerencsét hozó szőlőszemek miatt kerül említésre ebben a fejezetben, hanem azért, mert a legenda szerint megjelent itt a Sátán. Sőt! Van, aki azt állítja, nemcsak megjelent, hanem ott is maradt. És vajon miért kellett szegény Ördögnek Madridig elfáradnia? Na, miért? Azért, mert az épület elátkozott, hiszen egy francia tervezte. És ezen a rontáson semmi sem segített. Pedig még papot is hívtak! De hiába minden: mise, szenteltvíz, imádság és átok! Az Ördög maradt.

És igen, a franciák! Nem a legjobb érrefelé a hírnevük. Despedirse a la francesa – mondják a spanyolok, amely nálunk *angolosan távozik* formában létezik, a spanyoloknál franciásan távoznak. Muedra tábornok fia szerint a párizsi gépek nem véletlenül késnek legalább egy órát. Minden egyes alkalommal. A madridi Mueso Navalban pedig meg lehet tekinteni azt a pompázatos íróasztalt, ahol a francia helytartó, Murat szorgosan írta alá a kivégzésekről szóló parancsokat.

A franciák meg szorgosan kivégeztek mindenkit. Aki nem hiszi, nézze meg Goya képeit. Az egész úgy kezdődött, hogy Napóleon kitalálta: milyen jó lenne az egész félszigetet a rajta lévő kócerájokkal együtt (kóceráj egyenlő Portugália és Spanyolország) laza csuklómozdulattal Franciaországához csatolni. És ha már jönnek ezek a roskatag putrik, velük együtt érkeznek az ízletesen csodás, a cuppogósan zamatos és nyálcsorgatóan finom tengerentúli gyarmatok is!

– Oh, Istenem! – gondolta az ateista Napóleon, aki csak magában hitt.
– Mennyire illene ez hozzám!

– Oh, Napóleon! – gondolta Isten. – Te balga!

Persze Napóleon nem hallotta az Urat, pedig, lehet, mindenkinek egyszerűbb lett volna. Ehelyett egy kellemes vacsora keretében meggyőzte VII. Ferdinándot – legalább tudjuk, kitől örökölte II. Izabella a rengeteg sok eszét –, hogy mi lenne, ha Spanyolország hozzájárulna, hogy a francia hadsereg átvonuljon rajta Portugália irányába, ma a szakács igazán kitett magáért, esetleg még egy kis vajas szósz, felséged ne felejtse el megkóstolni a vaddisznót sem! Majd a spanyol király aggodalmaskodó arcát látván, megnyugtató hangon tette hozzá: természetesen felséged marad az uralkodó, és ha minden jól megy, talán még Portugáliából is jut egy darabka. Ennél a résznél jelentősegteljesen kacsintott, mert akárhogy is, ez a Napóleon akkor is csak egy korzikai bugris volt.

Annyira jó érzés más országokat magunk közt felosztani, főleg ha vajas szósz is van hozzá, hogy az embernek rögtön gusztusa támad egy darabka Portugáliához. Kár, hogy nekem senki sem kínálgatja! Így Ferdinánd boldogan utazott vissza. A minisztere – aki kevésbé volt lelkes, de annál gyanakvóbb – biztos, ami biztos alapon elköltöztette az udvart Aranjuezba, Napóleon pedig szépen, egy puska lövés nélkül elfoglalta Spanyolországot, és kinevezte az öccsét uralkodónak, mert a korzikaiak szeretik a családjukat. Murat is a sógora volt a nagy császárnak, Caroline húga férje. Tehát ez a családi vállalkozás – amelyet a történelem napóleoni háborúként ismer – úgy kezdődött, hogy a nép, az istenadta nép nem bizonyult olyan hisz-

kenynek és könnyen befolyásolhatónak, mint ahogy drága királyuk, és fel-lázadtak Madridban. Murat pedig mind kardélre hányta őket, akiket meg nem, azokat főbe lőtte (lásd Goya festményét: *Madrid védőinek kivégzése, 1808. május 3.*), de előtte azért még rendet tettek a városban (lásd Goya másik festményét: *1808. május 2.*). Murat úgy vélte, nem hiába körmölte napestig a kivégzéseket elrendelő parancsokat, most már mindenki megnyugszik Madridban. De a történelemben már nála fényesebb elmék is tévedtek, és kezdetét vette a spanyol nép szabadságharca (lásd Goya *A háború borzalmai* című sorozatát).

A rablások, gyilkolások és a háború egyéb kellemetlen velejárói mellett más kínos következményei is voltak ennek a felettébb rossz emlékezetű francia manővernek. Sokan úgy vélték, a francia felvilágosodás eszméi fogják kiragadni Spanyolhont a lemaradásából – Napóleon is előszeretettel hangoztatta, hogy ő csak némi haladást visz az általa leigázott népeknek –, a balul sikerült francia csörte és a hullahegyek eltakarítása után mindenféle társadalomjobbító eszme, amely a Pireneusok másik oldaláról jött, az a romlás és pusztítás szinonimájává lett.

Az 1936–1939-es polgárháború után a republikánus oldalon harcoló családok Franciaország felé vették az irányt. Néhányan áthajóztak Észak-Afrikába, de nagyon kevesen. Hivatalos adatok szerint 440-465 ezren érkeztek az északi szomszédhoz. Franciaország 1939-ben nem éppen a legfelhőtlenebb időszakát éli: gazdasági krízisben szenved, és a sok „vörösnek” sem örülnek túlságosan. Igyekeznek is minél hamarabb túladni a spanyolokon, főleg latin-amerikai országoknál tapogatóznak: ki lenne hajlandó befogadni őket. Chile, Mexikó és a Dominikai Köztársaság bizonyultak elég eltökéltnak ahhoz, hogy ilyen problémás emberek náluk letelepedjenek.

Tehát a francia hatóság ott állt a menekülő tömegekkel, és valamit kezdeni kellett velük. A spanyolok illúzióval telve érkeztek, hiszen Franciaország a szabadság, egyenlőség és testvériség garanciája, pedig már Cervantes is megírta, micsoda abszurd tragédiákhoz vezet, ha valaki úgy kel útra, hogy azt hiszi: ez a világ szolgálatkész lovagok, segítségre szoruló nemes hölgyek és ármánykodó varázslók lakhelye. De az ember semmiből nem tanul, és fittyet hány az irodalomra, ezért is követi el újra és újra ugyanazokat a hibákat.

Mivel a gallok alapvetően praktikus társaság, azt mondták: ez – mutatnak végig a tájon – mostantól kezdve a tábor. A megjelölt helyen nem állt semmi. Viszont a tengerparton volt, és látni lehetett a háttérben a Pireneusok havas csúcsait. Idilli környezet! Kár, hogy nincs ott semmi. A semmi

alatt barakkot, fürdőhelyiséget, mellékhelyiséget és egyéb ilyen civilizációs túlzást kell érteni. Gyorsan tajkoltak (nagyanyám szóeleménye) egy-két barakkot, és kivezényeltek egypár szenegálit – a gyarmati hadseregük katonáit – és néhány mórt (Isten nem ver bottal), hogy fenntartsák a rendet. A tetvek és az éhezés is fenntartja a rendet, de ha elszabadulna a pokol, a francia hatóság nagyon jól tudja, hogyan kell egymás ellen kijátszani az anarchistákat és a kommunistákat, akiknek egy részét – a veszélyesnek gondoltakat – elkülönítették egy erődítményben létrehozott ideiglenes börtönben. Visszaemlékezők szerint az ötven év feletti jobbra elhulltak, és akkor kitért a második világháború. Ekkor a francia hatóságok a következő ajánlatot tették a harc- és munkaképes férfiaknak (20 és 48 év közöttieknek): mezőgazdasági vagy gyári munkásként helyezkedhetnek el; vagy a hadsereg munkáját segítve belépnek a Les Compagnies de Travailleurs Étrangers-be (CET), amelyet azzal a céllal hoztak létre a harmincas évek végén a hatóságok, hogy a menedékkérelmet benyújtott külföldi állampolgárokat gyengéd rábeszéléssel a hadsereg szolgálatába állítsák árkok ásására, zsákok hordására és egyéb kevésbé szofisztikált feladatok ellátására. A harmadik lehetőséget az Idegenlégió ötéves szolgálata jelentette; vagy pedig be lehetett lépni a Régiment de Marche des Volontaires Étrangers-be, amely valódi katonáskodás volt. Melegen ajánlott volt valamelyiket elfogadni. A szerencsésebbek ekkor már valamelyik kellemesebb éghajlatú dél-amerikai országban tartózkodtak, de sokan még reménykedtek abban, hogy egyszer visszatérhetnek hazájukba, ők érthető módon maradtak.

Az élet néha olyan, mint egy ügyesen szerkesztett regény. A polgárháború egy költő halálával kezdődik, és egy másikéval ér véget. Mindkét költő Andalúziából származik. Antonio Machado, aki túlélte Lorcát, így ír a költőtárs haláláról:

„Se le vio, caminando entre fusiles,
por una calle larga,
salir al campo frío,
aún con estrellas de la madrugada.
Mataron a Federico
cuando la luz asomaba.
El pelotón de verdugos
no osó mirarle la cara.
Todos cerraron los ojos;
rezaron: ¡ni Dios te salva!”

*Látták a fegyverek közt lépegetni
a hosszú utcán végig,
ki a hideg mezőre;
hajnal szaladt a csillag-óvta éjig.
Megölték ott Federicót,
mikor a fény földre tévedt.
Behunyt szemmel imádkoztak:
az Isten sem ment meg téged!
(Szőnyi Ferenc fordítása)*

Az Isten sem ment meg téged! Profetikus szavaknak bizonyultak. Mert ahogy már utaltam rá korábban, ezek a költők szeretik megjósolni saját halálukat. És többnyire látnokoknak bizonyulnak, azaz csalhatatlan a szimatuk az elmúlás ügyében. „Eldobod majd özvegyi fátylad,..” „Éltem – és ebbe más is belehalt már.” És Isten Antonio Machadót sem tudta megmenteni. 1939. február 22-én egy jelentéktelen francia halászfaluban, Collioure-ben meghal az úgynevezett '98-as nemzedék legnagyobb alakja. Bár kevés költő született szerencsésebb csillagzat alatt, mint ő. De a sors olyan, hogy kedvesen az egyik kezével megajándékoz, a másikkal viszont vadul kikapja az emberből a lélek örömét, a reménység rebbenését, és sárba dobja azt. Ott, a szemünk láttára. Csak hogy lássuk, mennyit is ér az. Antonio Machado mindenesetre így képzelte el a saját elmúlását, és nem sokat tévedett:

*S az utolsó napon majd, ha hajó áll élémbe,
hogy átvigyen a partra, honnan nincs vissza híd,
könnyű poggyásszal láttok lépni fedélzetre,
s csaknem mezítelenül, mint tenger fiai.
(András László fordítása)*

Két delfin úszott fel a Guadalquivir folyón – eltévedtek –, és a sevillaiak kiözönlöttek megtekinteni ezt a látványosságot. Antonio Machado is ennek köszönhette megszületését. Ugyanis itt látták meg egymást először a szülők. Ebből a frigyből – hála a delfineknek – két költő is született. Az idősebb, Manuel 1874-ben, és a másik, Antonio 1875-ben. De Antoniónak nemcsak a születésének körülményeiben volt istenien poétikus szerencséje, hanem abban is, hogy a Palacio de las Dueñasban jött világra. A Palacio de la Dueñas amolyan turistacsalogató látványosság a mai napig, ahol csipkés mór oszlopok közt a patióban buja egzotikus növényzet burjánzik,

és elátkozott arab hercegnők szellemei csatangolnak. A költő így emlékszik vissza erre a híres *Campos de Castilla* című kötetében (*Kasztíliai mezők*, 1912):

„Mi infancia son recuerdos de un patio de Sevilla
y un huerto claro donde madura el limonero...”

*Gyermekkorom: Sevilla; egy régi udvar képe,
s egy napsütötte kerté, ahol a citrom érik.*
(András László fordítása)

Antonio nyolcéves, Manuel kilenc, amikor a nagyapjuk madridi egyetemi állást kap, és az egész család elköltözik Sevilleből a fővárosba. Így a kisebb testvér – Antonio – Kasztília költőjévé lesz, míg az egy évvel idősebb bátyja megmarad ízig-vérig andalúz poétának, mind tematikában, mind pedig irodalmi formában.

1929 óta együtt írnak sikeresebbnél sikeresebb színpadi műveket. Aztán jött a polgárháború, és a testvéreket a történelem ellentétes oldalára sodorja. Így Antonio Machado idős édesanyjukkal menekül Spanyolországból, aki az úton állandóan csak azt kérdezi: ¿Cuándo llegamos a Sevilla? Mikor érünk Sevilleba? Ahogy megékeznak, először a fiú, majd három nap múlva az anya is meghal. Manuel rohan. Állítólag ő a rosszabb költő.

Jorge Luis Borges nagyon szeretett csípős megjegyzéseket tenni a spanyol – jelen esetben félszigeti – alkotókra. Lorcáról is azt nyilatkozta: csak az mentette át őt a Parnassusra, hogy időben hősi halált halt. Amikor pedig Antonio Machadót emlegették neki madridi tartózkodásakor, csak annyit dörmögött: Nem tudtam, hogy Manuelnek testvére is van. Nem tudom, hogy a nem túl hízelgő megjegyzései miatt-e, de a Real Academia Española meg azt sütötte ki: Borges nem tud spanyolul, és erre nekik bizonyítékuk is van.

Visszatérve a menekültekre, sokan a francia ellenállásban kötöttek ki: abban a reményben, ha sikerül Németországot legyőzni, akkor Franco uralmának is vége lesz. A hitleri Németország elesett, de Franco rendszere kiválóan megvolt, köszönte szépen. Akkor már senkinek sem volt túl sürgős a leváltása: az európai politika úgy vélte, van rosszabb is Francónál, minek bolygatni a dolgot.

1950. szeptember 7-én az akkori francia kormány beindította az úgynevezett Bolero-Paprika-műveletet. Az egykori spanyol kommunista katoná-

kat és családjaikat Korzikára, Algériába, Magyarországra, Lengyelországba, Csehszlovákiába és az NDK-ba deportálták. A vád ez volt: együttműködni a Szovjetunió feltételezett manővereiben, amelyeknek célja Európa bekebelezése. Sokan közülük a Francia Ellenállás hősei voltak, ennek ellenére pillanatok alatt tartóztatták le őket, és találták magukat ott, ahol a franciák szerint tágasabb. Mert a franciáknak van humoruk, ezért is választották szellemesen a titkos műveletük fedőnévének a fenti kifejezést; a bolerót a spanyolok miatt, a paprikát a kelet-európaiak miatt. Ha-ha. Éljen a hidegháború!

A spanyol-francia kapcsolatokat a második világháború után az ETA felbukkanása mélyítette tovább. Baszkföld (*Euskerá* baszk nyelven) hagyományosan négy területtel rendelkezett, ebből három régió található a mai Spanyolország területén és egy a mai Franciaországban.

Itt jegyzem meg, a baszkok voltak az egyetlen félszigeti nép, akikkel még a rómaiak sem bírtak el, ezért egy idő után békén is hagyták őket. Illetve Nagy Károly birodalomépítő korszakában hamar rájött, ha át akar kelni a Pireneusokon, jobb, ha nem azokon a lankákon teszi, ahol a baszkok is élnek, így aztán a gall seregek inkább a keleti és jóval békésebb oldalon másiroztak a felesleges civódások elkerülése végett.

A baszk terrorszervezet első emlékezetes megmozdulása Franco hivatalos utódjának a felrobbantása volt. Attól kezdve a hatóságok elkeseredett és néha kilátástalannak tűnő harcba kezdtek az ETA ellen. Mária édesapja, aki a hadseregnél dolgozott, sosem ült be az autójába anélkül, hogy ne tekintett volna be alája. Mert sosem lehet tudni. Az elkövetők azonban tudták, és hamar rájöttek: a legjobb módszer, miután valamit vagy valakit levegőbe röpítettek Spanyolországban, ha szépen csak átsétálnak a hegy másik oldalára, francia Baszkföldre. A spanyol hatóságok tehát illemtudóan bekopogtak a francia hatóságokhoz, és előadták a gondjukat. A franciák csak megvonták a vállukat:

– Mi közünk hozzá? – mondták.

Tehát nem csoda, ha a Sátán nem akar kiköltözni az egykori Királyi Posta épületéből!

Azon a téren, ahol Neruda várt türelmesen García Lorcára az első fejezetben (plaza del Rey), az egykori Price Cirkusszal szemben állt, és áll még ma is a Casa de las Siete Chimeneas (a Hétkéményű Ház). Ebben a XVI. századi épületben – ma a Kulturális Minisztérium otthona – lakik egy nő szelleme, aki a mai napig igencsak aktív életet él.

A legenda szerint – a történet nagyon emlékeztet a bibliai Betsabé esetére – ebben a házban lakott egy gyönyörű nő, akibe II. Fülöp szerelmes lett, és az ő kedvéért építtette fel a Casa de las Siete Chimeneas, majd a férjet – mert azok mindig láb alatt vannak – gondosan elküldte a flandriai háborúba. Még szerencse, hogy mindig van egy alkalmas katonai csörte, ahol feltűnés nélkül lehet elhalálozni! A férj kötelességtudóan meg is halt. Ahogy annak történnie kell. A nő meg belehalt a bánatba. Vagy a rossz lelkiismeretbe? Azonban a fiatal nő holtteste eltűnt. Az édesapja erre felakasztotta magát, és azóta néha megjelenik egy női alak, aki hosszasan bámul ki az ablakokon, vádló tekintettel az Alcázar irányába (ahol ma a Királyi Palota áll, és ahol akkoriban II. Fülöp élt). Annyi azonban bizonyos, hogy a XIX. században, amikor komolyabb átalakításokat végeztek az épületben, találtak egy a XVI. században eltemetett női holttestet.

Ez az épület nemcsak kísértethistóriák helyszíne, hanem annak a szomorú történelmi eseménynek is, amely végképp megpecsételte a III. Károly és a madridiak közti szép és kellemesnek mondható viszonyt. Ugyanis a hálátlan nép – a nép alaptermészete a hálátlanság – egész egyszerűen rárugta az ajtót Esquilache márkira, aki III. Károly minisztere volt, és aki akkoriban történetesen pont a Casa de las Siete Chimeneasban lakott. A spanyol társadalomnak akkoriban számos reformot kellett megélnie – elvégre mégiscsak ez volt az abszolutizmus évszázada, amely reformokkal jár, ha tetszik a népnek, ha nem –, és még állítólag a hagyományos viselet hordását is érintették ezek az ambiciózus változtatások.

A történészek szerint valójában éhséglázadásról van szó, hiszen akkoriban elszabadultak az élelmiszerárak, és sokan nélkülöztek. De az utolsó csepp a pohárban az a rendelet volt, amely megtiltotta a köpönyeg és a széles karimájú kalap viselését. A köpönyeget azért, mert abba a hatóságok szerint könnyű volt elrejteni a fegyvert, a kalap meg amiatt került tiltólistára, mivel azt meg csak az arcukba húzták a gazemberek, miután gondosan leszúrták ellenlábasaikat fényes nappal a város legforgalmasabb pontjain, és angolosan – akarom mondani franciásan – távoztak. Így aztán nem lehetett beazonosítani a gyilkosokat, mert senki sem látta az arcukat. A hatóság úgy vélte: ez így rossz, és betiltotta ezt a két inkriminált ruhadarabot, hogy Madrid népe nem tudhassa büntetlenül szurkálni egymást. A nép meg azt gondolta: ez így rossz, és 1766. március 26-án kirámolták a Casa de las Sietes Chimeneas, sőt a királyt is megfenyegették: ha az azonnal nem vonja vissza a „köpönyeg és kalap” rendeletet, lesz haddelhadd. A király meg-

hátrált, lapátra tette a miniszterét, és semmisnek nyilvánította a ruházatra vonatkozó szabályzatot.

Azonban a madridiak uralkodójuk lelkébe gázoltak. Mert őt csak két dolog érdekelte: a vadászat és ez a város. A történészek szerint nem ártott volna, ha a hatalomgyakorlás más területei iránt is tanúsít némi érdeklődést, de ember legyen a talpán, aki képes eleget tenni a históriával foglalkozó tudósok összes elvárásának, és III. Károlynak igenis fájt, hogy Madrid – az a drága – egész egyszerűen lábbal tiporta az ő szerelmes szívének valamennyi igyekezetét. Egy világ omlott össze benne. Fájt a szíve. A lelke sajgott. Ő igazán mindent megtett, és önzetlenül fáradozott. Az sem vigasztalta, hogy buzgó hivatalnokok kiderítették: mindenről a jezsuiták tehetnek. Naná! Mégiscsak a fény évszázadában vagyunk! Mit gondoltak ezek?! Hogy talán a szabadkőművesek voltak?! Ki is üzték a jezsuitákat Spanyolországból. De ez sem volt gyógyír szegény III. Károly megtiport lelkére! Így aztán szakított Madriddal. Örökre!

ÓÉVI KEDÉLYES

tágas égen ablakok
nézek mint a csillagok
pirul az utcakő akár a tökmag
szívem pergő napraforgó-osztag

vigyázzban áll mind a réti fű
kikészült alkotó s a nagy mű
pózolnak mi hű s hó e semmiért
meghatásra játszik a Nagy Kimért

egyik kézzel ad másikkal élvez
akkor ad gázt ha más satufékez
az istenkár minimál hála Fortuna
kétezer-húsz van blasz-fém-elem kora

s bár a lélek a fontos én szívizomra gyúrok
mert a kivétel erősít és jobb ma egy tűzok
mint holnap a szabály mi butít s öl
e tejúti akolban meg búsuljon az ököl

REPRÍZ

A tubusból kibuggyanó fölösleg ügyes manőverezés során
visszajuttatható a tárolóegységbe,
de a szemből kibuggyanó könny csak görög le,
csak görög le,
és a konyhakövön Sziszüphosz elkapja,
mint valami élvonalbeli baseball-játékos,
és gyűrött zsebkendőjét zsebre vágva
már indul is vissza a jelzett ösvényen;

lépten-nyomon friss gombák nyúlnak a fák tövében,
aztán felér a nagy kilátóhoz, a *lentinek* kacsint,
és a szemből kibuggyanó könny
csak görög le,
csak görög le,
és a konyhakövön Sziszüphosz elkapja,
mint valami élvonalbeli baseball-játékos,
és gyűrött zsebkendőjét zsebre vágva
már indul is vissza;
a jelzett ösvényen tábla, a táblán azt írja,
amit boldognak kell elképzelnünk,
például egy élvonalbeli baseball-játékost,
aki a tubusból kibuggyanó fölösleget
ügyes manőverezés során visszajuttatja a tárolóegységbe.

CONTRA SILENTIO

Erdőn jár vala lebeke tárgy.

Hogy ott voltál akkor velem, az bizonyos,
lebegőn és lobbanékonyan – nyelvemlékek,
hirtelen keletkező tűzben. Erdei szellemek,
és a tárgyak meghatározhatatlansága, amelynek
névében parancsolni akarunk. *Béka vala ekéje,*
kígyó vala ostora, átka vala némasága.

Ki kéne menni a monokultúrás szántóföldekre,
körbejárni, visszaadni őket békának és kígyónak,
mint az illúziót, ami elhitette velünk, hogy sosem
volt az övék. Az ember *szánt vala kevet,* körbejárja
vala saját koponyáját, lehajtá azt, és burkot húz vala
maga köré, mely szavakkal áthatolhatatlan. *Vet vala*
kevecset az, aki azt gondolá, majd szép szavakkal
kinyithatja más száját, melyből kilóg a termés.

Megszüntetni a hideg, távoli némaságot benned
csak úgy lehet, mint láthatatlan tárgyat az erdőn,
mint fekélyt a lovon. *Parancsolok én teneked,*
ahogy magamnak parancsolhatok egyedül,
ahogy csak a magam földjét vethetem be,
miképpen a türelem magányos tevékenység,
miképpen a kő nem gyökerezhetik és nem levelezhetik,
azonképpen.

Biró Sára

NAGYMAMA

derékig áll a folyóban
hajából hálót fon
ő még beszéli a vizek nyelvét
lehetett volna nővéred vagy bátyád
ha egy kagylót a füledhez emelsz
hallhatod a suttogásukat

halat pucolni tanít
testét hosszában metszd fel
vágd ki belőle az ikrát
aztán mindet visszadobjuk a vízbe

pikkelyeket tesz a zsebembe
int sötétedéskor induljak el a hídon
ha átértél a túlpartra ne sikíts
az elsőszülött halála törvénytörő

FÉLBE

ahogy az eső homokot mos ki a kövek közül
a résekbe giliszták másznak
gyűrűs testük épp kitölti a hézagokat
azt hallottam ha kettévágod
a felek külön-külön is képesek önálló életre

a bátyám ollóval hasította szét őket
persze sosem másztak el
darabjaikat a nedves homokba gyúrtuk
és visszatömtük a járólapok közé

*

nem szerettem volna a föld alá költözni
a kövek durva felülete
érdesre horzsolja vállaim
vágj le magadról mielőtt felsírok
könnyem megtölti a hézagokat
szánk megtelik sós vízzel
fejünkre homokot szórnak
amint kimászom innen
úgyis megvakít a napfény

a bátyám ollót ad a kezembe
azt hallottam a kettészakadt testek
külön-külön is képesek önálló életre

HÚSVÉT-SZIGETEK

(1)
az óceán közepébe
sok ezer éve szobrokat építettek
nem faragtak nekik
testet hogy megtörjön
kezeket és lábakat
melyekbe szögeket verhessenek

aztán idegenek érkeztek
először csak gyönyörködtek
majd kivágták az összes fát
a szobrokat a tengerbe gurították
végül csupasz föld maradt
az óceán közepén

(2)
ahogy körmöddel
felpiszkálsz a tojás héját
bőröd felszakad
mielőtt az első csepp vér kiserken

ereid márvánnyá keményednek
tested hófehér és sziklamerev
szigetet képzelsz magad köré
szobrászra vársz
aki lefaragja végtagjaid
biztos kezekre
vésőre

valakinek egyszer akkor is oda kell adnod magad
ha nem akarod
remélve hogy a belőled kivágott darabokat
a tengerbe hajítja
felületüket hullámok csiszolják simára
így lehetsz egy sziget alapköve

Horváth Péter

BONGO LA

Szakonyi Károlynak

Az öregember évek óta nem evezett már. Nehezebbre esett volna az úszóházi hangár polcáról leemelni a súlyos, műanyag kajakot. A hajó több mint harminc kilót nyomott, és az ő beteg dereka régebben is megsínylette ekkora súly emelgetését. Evezni akkor még – úgy-ahogy, de – tudott. Ha a válla és a karja elzsibbadt, kivezett a sodrásból a partközébe, megkapaszkodott egy víztükör fölé hajló faágban, megpihent, és hallgatta a folyó énekét.

Most is megállt, kétezer lépés után.

Tücskök ciripeltek a háta mögötti kis erdőben. A csenevész parti nádasban szárcsa csivogott, a nádas előtt vadkacsák úszkáltak. A limányban balin rabolt. A napsütésben ragyogó folyó százzámra dobálta vissza a magából lehulló fényeket az égre. Alázuhanva némelyik fénylabdac megcsúszott a vízen, „kacsázott” párat, ahogy a parton sétáló öregember gyerekkorában mondták, aztán pendülve visszapattant a nap felé. Az öregember evezés közben hallani vélte a zengő hangokat, amelyeket most, sétája során nem hallhatott. A fény xilofonjátékát csak közvetlenül a víztükör fölött, evezés közben lehetett hallani.

Néhány éve még kétnaponta másfél órát evezett. Igaz, olyankor már sokáig kellett vesződni azzal, hogy a kajakot a stégről a hangárba visszacipelje, és felügyeskedje a tárolóbakra. Megkérte az úszóház gondnokát, cserélné-e a hajó tárolóhelyét egy alacsonyabbra. Nem lehet, Lulu úr, felelte a gondnok, a legújabb rendelkezés szerint tilos megbontani az úszóház kialakult rendjét. De hát ez csak egy apró változás volna, válaszolta a gondnoknak, és nekem nagy könnyebbséget jelentene, ha ott tárolhatnám a Malvint. A gondnok kötötte az ebet a karóhoz, az állásával játszana, ha engedélyezné a helycserét. Sajnálom, Lulu úr, bólogatott, nem tehetek róla, változnak az idők.

Az idők valóban változtak utóbb, a rend szigorodott, főleg mióta lecsapott az országra a ragály. Rejtélyes kór volt, előbb a légutakat, majd a tüdőt fertőzte meg. Kezdetben csak az időseket vette célba, naponta tucatnyian kerültek közülük lélegeztető gépre, és az egész ország tudni vélte, hogy aki egyszer gépre kerül, az nemigen fog élve lejutni onnan.

Az egészségügyi hatóság eleinte nemigen izgatta magát emiatt; jön a tavasz, megy az öreg, amúgy is ez a dolgok természetes rendje, ha a vénsek hamarabb halnak, annak csak javát látja a gazdaság, több pénz marad az államkasszában: nem kell annyi nyugdíjat fizetni. De azért elrendeltek egy óvintézkedést, hogy az öregek ne tudják átadni a ragályt a fiataloknak. A hatvanöt évnél idősebbek csak reggel hét és kilenc között mehetek vásárolni, ilyenkor csak az ő számukra voltak nyitva a boltok, a Mars téri piacot is csak ekkor látogathatták, amíg ki nem derült, hogy a nyugdíjasok csekély vásárlóereje vészes visszaesést okoz a boltok forgalmában. Ekkor nemcsak a boltosok, a fiatalok is zúgolódni kezdtek. Minek kell kivételezni a vénsekkel? Nyomásukra a hatóság öt hét után feloldotta a tilalmat, a korosztályok ismét szabadon keveredhettek a boltokban és a piacokon.

Ekkor azonban a vírus meggondolta magát – mutálódott, ahogy a hatóság közölte –, és a derékhadból is szemelgetni kezdte az áldozatait. Amikor aztán a gyerekek közül is megkapták néhányan a kórt, a hatóság valóban szigorú rendelkezéseket foganatosított. Az iskolákat bezárták, a tanárok az internet segítségével tanították az otthon marasztalt tanulókat. Nem nyithattak ki a nagyáruházak, az éttermek, a színházakban elmaradtak az előadások. A munkahelyek közül is sokat bezártak. A szerencsésebb munkavállalók „home office”-nak nevezett módon, otthonról dolgozhattak tovább. A kevésbé szerencséseket kényszerszabadságra küldték, és csak a fizetésük felét folyósították nekik.

Így járt az öregember felesége is.

A tánciskola ajtajára kiírták: **TOVÁBBI INTÉZKEDÉSIG ZÁRVA.** A tánctanárnő félfizetése és az öregember nyugdíja szűkösen, de futotta arra, hogy rendezzék a közüzemi számlákat, fedezzék az ételmezésükkel és a háztartással kapcsolatos kiadásait. Az élelmiszerárak azonban emelkedtek. A tanárnő átkozta a vírust, és szidta a kormányt. Férje csitítani próbálta. A hatóság csak azt teszi, amit tennie kell, magyarázta, a közös kalapból nem lehet többet kivenni annál, mint amit beletesznek. A járvány nem tarthat már pár hétnél, na jó, legföljebb néhány hónapnál tovább. Annyit guggolva is kibírunk, édes Lujzám.

A drákói intézkedések hatására a járvány áprilisra lecsillapodott. A megbetegedések számát naponta közölte a rádió és a televízió, az újságok első oldalon tudósítottak az aktuális helyzetről. A korábban ijesztő számok egyre alacsonyabbak lettek, a hónap végére már csak napi egy-két megbetegedésről számoltak be a lapok. Újra megnyíltak az iskolák, kinyitottak az üzletek, megindult a termelés. A tánciskola kapujára visszakerült a régi tábla,

TÁNCÓRÁK KEZDŐK ÉS HALADÓK SZÁMÁRA, ám a kedvezményes tavaszi tanfolyamokra alig akadt jelentkező, a korábbi kuncsaftok közül is sokan elmaradtak. Ekkor a tánciskola tulajdonosának javaslatára „kedvcsináló” videofelvételek készültek. Az iskola hűségese tanítványai közül kiválasztott fiatal párok salsát és argentin tangót jártak a tanárnő okostelefonjának kamerája előtt. Az egyperces felvételek sikert arattak a Neten, egy héten belül több mint ötezen lájkolták őket. A Facebookon is meghirdetett kurzusokra harminchárom új jelentkező fizette be az előleget, javarészt fiatalok. A senior tanfolyamok létszáma viszont alaposan mecsapant. Az öregek még féltek a ragálytól. A tánctanárnő ekkor rávette a férjét, magukról is készítsenek felvételt, hadd lássa ország-világ, hogy a tánc az idősebb korosztály számára is képes örömet szerezni, a rendszeres testmozgás ráadásul fittebbé és ellenállóbbá teszi a szervezetüket. A felvételnek, amelyen csacsacsát jártak, már a közzététel napján több mint ezer kedvelője lett.

Ekkor csapott le a „második hullám”. Májusra a megbetegedések száma újra emelkedni kezdett, igaz, helyenként eltérő mértékben. Voltak városok és megyék, ahol a számok megálltak a napi húsznál, míg más helyütt nem volt ritka a napi három-, sőt négyszáz új fertőzés. A tánciskola látogatottsága előbb a harmadára csökkent, majd egy hét elteltével a kapura visszakerült a korábbi tábla. Ugyanakkor a vírus valamiképpen „megszelídült”, már nem szedett halálos áldozatokat, beérte azzal, hogy a fertőzöttek napokig magas lázzal küzdjenek, hosszú heteken át vakarják a kanyaró virágaihoz hasonló, apró, viszkető, vörös kiütéseiket.

A hatóság ismét fokozta a járvány elleni harcot. Mivel a kór elleni védőoltáshoz szükséges vakcinát nem sikerült kikísérletezni, a júliusban létrehívott Járványügyi Államtitkárság elrendelte a kötelező arcmaszkrviselést és a biztonságosnak mondott, egymástól másfél méternyi távolság betartását. Voltak vidékek, ahol ez hatott, másutt kevésbé. A hatóság nemigen talált logikát a vírus viselkedésében addig a napig, amíg a védekezést irányító államtitkár a napi jelentések elemzése során rá nem jött, hogy a ragály azokban a városokban és megyékben a legaktívabb, amelyeket baloldalinak mondott önkormányzatok irányítanak. Marhaság, szentségelt a tánctanárnő, ezeknek elment az esze. Az öregember megengedőbb volt, bármi megtörténhet, mondta, és annak az ellenkezője is.

A kormány kötelezően kitöltendő kérdőívet küldött szét az országban, amely elsősorban a ragály elleni további védőintézkedések lehetőségeit sorolta. A beérkező válaszok elemzése során kiderült, hogy az ország lakossá-

gának többsége hitelt ad a vírus különös mutációját leíró hivatalos magyarázatnak, és felhatalmazza a kormányt a további szükséges intézkedések meghozatalára. A „veszélyesen fertőzött, ellenzéki terület”-nek nyilvánított három városban és két megyében újra bezárták az iskolákat, az üzleteket és a szórakozóhelyeket, a tánciskola ajtajára visszakerült a régi tábla. Bár az egyszerű, mezei polgárok nem tudták ellenőrizni a kormányajtó által közölt hivatalos adatokat, legtöbbször elhitte, hogy a libernyáknak csúfolt szabad- elvű buzeránsok terjesztik a kórt. Az utcákat ellepték az ellenség ragyavert képét mutató falragaszok, olyan feliratokkal, mint az „Üsd a libsit, ahol éred, így az egészséged véded!”, meg hogy „Igaz keresztényen nem fog a kór!”

A tánciskola home-videóit továbbra is sokan megnézték, de az értékelő bejegyzések közt sokasodtak az elmarasztaló posztok. Az enyhébbek szerint hasznosabb volna, ha az iskola hagyományörző néptánc-tanfolyamokat hirdetne. A durvább bejegyzések a salsát mocskos zsidó táncnak, az argentin tangót zsíragyú, fekete lábú indiánok szégyenletes vonaglálásának nevezték, a cha-cha-cha-t pedig egyenesen hazaáruló, libsi finomkodásnak titulálták. Mindez egy ellenzéki nyilvánított városban történt, a felvételeket mégis le kellett venniük a Youtube-ról. Az átlagos, mezei polgárok sem itt, sem a kormányhű megyékben nem voltak tökéletesen tisztában a liberális szó eredeti jelentésével, ahogyan az sem volt teljesen világos a számukra, hogy mit is jelent igaz kereszténynek lenni, mégis hatottak rájuk a falragaszok és a hírmagyarázatok, amelyek szerint a mutálódott vírus valamiképpen felismeri a személyiség politikai beállítottságát. Pöttyös arcú honfitársaik közül sokat megverték, vagy kővel dobáltak meg az utcán. Ártatlan fertőzöttek hosszú sora állt behúzott nyakkal a kormányablaknak nevezett hivatalok épületei előtt, egészségügyi védőruhába öltözött katonák lánca viggázta őket, hogy testi épségük további veszélyeztetése nélkül jussanak be a hivatalba, ahol esküt kellett tenniük, miszerint se nem libernyákok, se nem buzeránsok, hanem igenis kormányhű, igaz keresztények, és csakis véletlen tévedés folytán kaphatták el a kórt. Az eskütétel után igazolást kaptak erről, mellé egy tenyérnyi, pléhből készült zöld csillagot, amit a ruhájuk mellrészére tűzve kellett viselniük, hogy már messziről lássa minden egészséges, kormányhű polgár, hogy megbetegedésük nem jogos istencsapás.

Az öregembert és feleségét elkerülte a kór, nekik szerencsére nem volt szükségük sem az eskütételre, sem az igazoló csillag kitűzésére, amely egyébként sem védte sokáig a viselőjüket. Élelmes vállalkozók hamarosan gyártani és méregdrágán forgalmazni kezdték a hamisított plecsinket, így végül nemigen lehetett első látásra megkülönböztetni a csillagok jogos és jogtalan

viselőit egymástól. Ekkor a kormány elrendelte az igazolások kiszolgáltatásának azonnali, kényszerű beszüntetését, és a rendelkezésére álló hivatalos jelentések alapján a három súlyosan fertőzött ellenzéki város és a két megye teljes lakosságát szigorú karanténba zárták.

A határőrizeti szervek néhány nap alatt elkerítették a „libernyákok” által lakott területeket. Az utakat lezárták, az illegális úton menekülőket elfogták és visszatoloncolták a „hazára veszélyes gócpont”-nak minősített lakterületekre. Az országos hatóság becsületére legyen mondván, se a két fertőzött megye, se a három, járvány sújtotta város lakosságát nem ítélték éhhalálra, légi úton szállított élelmiszercsomagokkal látták el ezeket. Ahol nem volt alkalmas leszállóterület, oda ejtőernyőn dobták le a segélycsomagokat és a szükséges orvosi felszerelést. Sőt, önkéntes (főként szabadelvű beállítottágú doktorokból verbuvált) orvoscsapatoknak is megengedték, hogy a fertőzött területekre beutazzanak; hittérítő papokat is küldtek az eltévedett lelkek gyógyítására, valamint olyan magasan képzett, elkötelezett pedagógusokat is delegáltak, akik vállalták, hogy a fertőzött területek iskoláiban kötelezően elrendelt etikaórákon tanítsák a veszélyeztetett ifjúságot a helyes gondolkodásra, isten, haza, család, a nemzeti hagyomány és a rend tiszteletére, s e tisztelet egyedül üdvözítő voltára – noha az iskolák zárva voltak, augusztus volt, még tartott a szokásos nyári szünet.

Az öregembert, aki aznap a fénylabdákkal játszó folyóparton sétált, továbbra is elkerülte a ragály; arcát nem a kór piros kiütései pötytyözték, csak apró mitesszerek és öregségi foltok, bár ezeket nehezen lehetett megkülönböztetni a betegség árulkodó jeleitől. Mindazonáltal meglehetősen egészségesnek örvendett, bár a derekát egyre gyakrabban fájlalta, ízületei sem voltak már a régiek. Ezért sétált ki naponta a folyópartra, hogy megjárassa a lábát, átmozgassa berozsdásodott tagjait, friss levegőt szívjon szörcsögő tüdejébe, amely nem véletlenül szörcsögött. Luhó Lajos – így hívták az öreget – napi harminc szál cigarettát elszívott. Hiába próbálkozott többször is, elsősorban anyagi okok miatt, káros szenvedélyéről nem tudott leszokni. Pedig nem is szenvedély volt már ez, inkább csak megrögzött, terhes és rossz szokás. Ha rágyújtott, az első szippantásokat még élvezte, ilyenkor meglódult beszűkülte ereiben a vér, de aztán már csak „kötelességből” szívta végig a cigarettát: ha ennyi pénzt kiadott érte, inkább pocsékba menjen, mint kárba. Ennek a mondásnak az eredetére sem emlékezett, ahogyan sok minden másra se.

Elsőként a jól ismert nevek hagyták cserben, nem tudta felidézni sem a város, sem az ország vezetőinek a nevét, megesett, hogy hirtelenjében a kártyabarátait sem tudta nevükön szólítani, noha évek óta ultizott velük szerda esténként. Maliciózus derűvel vette tudomásul memóriájának vészes hanyatlását. Amire nem emlékszem, gondolta, azért nyilván nem is kár. Pedig megtörtént, hogy néha a ritka öröm perceiben nem tudta nevén szólítani a feleségét, noha még mindig szerelmes volt a nála tizenöt évvel fiatalabb, de már szintén idősödő tánctanárnőbe, akit ilyenkor drágámnak, kedvesemnek, egyetlenemnek vagy táncos lábú oroszlántehenecskémnek szólított. A tanárnő rágta a fülét, vigyázzon magára, mert még sok évig szeretne vele élni. Az öregember hálás volt ezért, bár nemigen tudta, miként vigyázzon magára, mit tegyen, vagy mit ne tegyen ezért. Engedelmesen hordta az arcmaszkot – bár azon keresztül nehezebben kapott levegőt –, és a felesége határozott utasítására gumikesztyűt húzott, ha elment otthonról. Egészségügyi sétái során persze lehámozta a kezéről a valamiért mindig nyirkosnak tűnő gumikesztyűt, levette a légzését nehezítő arcmaszkot, hiszen a folyópart általa kedvelt, néptelen szakaszán szinte soha senkivel nem találkozott, aki megfertőzhette vagy akit ő megfertőzhetett volna, ha a kór, tünetek nélkül ugyan, mégis ott lappangana benne. Zsebre gyűrte a védőfelszerelést, csak hazatérése előtt öltötte magára. Érzett némi lelkifurdalást, amiért e gesztussal félrevezeti a feleségét – noha hosszú együttlétük során soha nem hazudtak egymásnak –, de úgy gondolta, még isten is megbocsátaná neki ezt az apró csalafintaságot, mármint, ha volna.

Miután az evezéssel felhagyott, és a kajakot eladta, hetente háromszor pingpongozni járt. A sporttevékenységet nem tiltotta a liberális városi önkormányzat, annál inkább az asszony. Addig rimázkodott és fenyegetőzött, hogy – másról nem beszélve – még az ártatlan hitvesi csókot is megtagadja az urától, ha az továbbra is „egy ilyen hülyeség miatt” veszélyezteti az egészségét, és ahelyett, hogy inkább vele táncolna otthon – hogy ő ki ne essen a gyakorlatból –, továbbra is eljár a sportköri fiatalok közé, holott jól tudja, hogy újabban leginkább ezek körében pusztít a kór, mígnem az öregember bejelentette a sportkörben egy pénteken, hogy nem jön többé. A fiatalok ugratták: „Be vagy szarva, papa? Hát nem mindegy, miben halunk meg?” Az talán mindegy, mondta nekik, de az már nem egészen, hogy mikor.

És attól fogva minden este táncolt a feleségével.

„Bongo-la, bongo cha-cha-cha!

Ezt fújja ma Dél-Amerika!”

Hetvenéves volt, de apróbb-nagyobb bajai ellenére sem érezte öregnek magát. Pedig gyerekkorában az ilyen időszerűak már matuzsálemnek számítottak. Nagypja alig múlt ötven, de már „kifelé indult az életből”. Mogyorva lett, borotvátlan volt, és büdös. Nemcsak az éjszaka javát, a nappal felét is átaludta. Hatvanéves sem volt, amikor egy délután nem ébredt fel többé.

Lulu bácsi, ahogy a sportkörü srácok nevezték Luhó Lajost, még szeretett volna, ha többet nem is, de legalább tíz-tizenöt évet megélni, és tovább munkálkodni a maga csöndes, akkurátus módján, noha készségesen belátta, hogy ez a „munkálkodás” társadalmi szempontból teljesen érdektelen, és nyilván haszontalan is. Lulu bácsi ugyanis az élet értelmét kereste. „Miért van valami, miért nincs inkább semmi?” – kérdezgette magától, és bizony néha a fiatal sportkörü srácokat, valamint a hozzá hasonló korú kártyabarátait is ezzel a kérdéssel vegzálta. A srácok kikacagták. „Azért van pingponglabda, hogy használhassuk a pingpongütőt. Ütő meg azért van, Lulu bácsi, hogy üthessük vele a labdát! Ne ilyen hülyeségeken törd a fejed, inkább gyakorold a pörgetést!” Az ultitársak kevésbé voltak elnézők vele. „Jaj, Lulu, hagyd már ezt a baromságot, inkább a partira figyelj! Már megint ultit mondtál hetes nélkül. Tiszta hülye vagy!”

Az öregember tudta, hogy a barátainak igazuk van. Egyre feledékenyebb és hülyébb lesz vénkorára. És mégis, még ott, a folyóparti nádas zombékjain lépdelve is hagyta, hogy „hülyeségeken” járjon az esze. „Miért hullanak fénylabdák az égből, ha úgyis visszapattannak oda? – tűnődött. – Mi haszna rövid látogatásuknak azon túl, hogy indokolhatatlan derűt keltenek az ember szívében?” Ha szigorúan nézzük, maga a tánc is haszontalan, gondolta, bár óvakodott volna attól, hogy ezt a gondolatát megossa a feleségével, akivel esténként félórát táncolt az előszobában. Nem volt már olyan ügyes, mint hajdanán, amikor megismerkedtek, gyakran elvétette a ritmust, és az asszony lábára lépett. A tánctanárnő úgy tett ilyenkor, mintha semmi nem történt volna. Egy este könnybe lábadt szemmel azt találta mondani: „Ha nem táncolnál velem, biztosan megőrülnék.” Lulu ráhagyta, holott nem hitt se a cha-cha-cha, sem a slowfox, sem az angolkeringő hasznáiban. A táncfélóra végére gyakran begörccsölt a lába, vagy „beállt a dereka”. Az asszony ilyenkor fekete nadálytőből készült kenőccsel dörzsölte be, és hosszú percekig masszírozta az öregember tagjait. A masszírozás hetente egyszer gyengéd szeretkezéshez vezetett. Ez mindkettőjüknek örömet szerzett ugyan, de egyéb haszna nem volt, hiszen régen túl voltak már azon a koron, ami-

kor az élvezeten kívül az utódnemzés is az ölelkezés (kétségkívül hasznos) céljának számított.

Ezt a hasznosság kérdést hét évtized sem tudta kiverni a fejéből. „Mind-egy, mi leszel, ha nagy leszel – mondta neki az apja annak idején –, a fontos, hogy hasznos polgára legyél a világnak. Ráadásul úgy, ahogyan senki más nem volna képes erre kívül. Érted, kisfiam?” Igencsak bambán nézhetett ekkor, mert az apja előbb legyintett, aztán barackot nyomott a fejére, és azt mondta: „Semmi baj, bikfic, majd benő a fejed lágya, és akkor majd megérted, miről beszéltem neked.” Hát, a feje lágya már régen benőtt, de még most, hetvenévesen is erős szkepszissel viseltetett a hasznosság fogalmával szemben. Annyi biztos, gondolta, hogy ő a maga részéről fikarcnyi hasznot sem hajtott, nemhogy az úgynevezett társadalomnak, de senkinek a világon. A helyi csapágygyár könyvelőjeként dolgozott több mint negyven éven át. Nyugdíjasként is be-bejárt pár évig, hogy segítsen a félévi leltározáskor, vagy ha egy váratlan, nagy megrendelés a szokottnál több könyvelnivalót adott a cégnek. A gyár szempontjából kétségtelenül hasznos munkát végzett, amiként maga az üzem is hasznosan látta el a különböző gépek forgóalkatrészeit, és azok is nyilván hasznosan pörögtek-forgtak a helyükön, de... De minek? Egy mosógép, centrifuga, autókerék kétségkívül hasznosan végzi a dolgát, az asszonyok régóta nem kézzel mosnak, teknőt csak a skanzenekben látni, és autón mindenki gyorsabban jut el a céljához, mint valaha lovon vagy gyalog, de...

Épp idáig jutott nem túl eredeti gondolatainak során, amikor bal lába elvételte a lépést, talpa lecsúszott a zombékról, bokája megbicsaklott. Megszédült a fájdalomtól. Ezzel a fájós bokával aligha tudja megtenni a visszautat, több mint hatezer lépést kellene sántikálnia. A félbehagyott pingpongedzéseknél (és az esti, intim táncóráknál) hála, eddig meg se kottyant neki a tízezer lépésnyi (napi ötkilométeres) séta, de most, ezzel a duzzadt bokával – fél perc alatt akkorára dagadt, mint egy kisebbfajta sárgadinnye – aligha jut vissza az ártéri erdőn a volt vásártéri lakótelepig, ahol a lakásuk volt.

Alig ezer lépésnyire terpeszkedett a parton a kompikötő épülete, amit a hajdani malomból alakítottak át. Abban székelt a kikötői hatóság, amely a megyehatárként szolgáló folyón való átkelést ellenőrizte, miután a kormány rendelkezésére előbb a városból kivezető régi, majd az új hidat is lezárták a forgalom elől. A hidak a város tulajdonát képezték, a hídvám, amit az autósoknak és a gyalogosoknak is meg kellett fizetniük minden áthaladáskor, a városi önkormányzat egyre csökkenő bevételeit gyarapította. Csakhogy a

kormány a járvány második hullámának betörésekor központi fennhatóság alá rendelt minden olyan hidat, amely a karantén alá vont területeket összekötötte az egészséges övezetekkel. A lezárt hidakat katonák és önkéntes milicisták őrizték, a kormányzat szempontjából érthető intézkedés következményeként. Az már kevésbé volt érthető, hogy az évek óta megszűnt kompjáratot újra indítsák. A szigorúan ellenőrzött hidak egyikén is bonyolódhatott volna a minimálisra csökkent teher- és személyforgalom, a hídvám bevétele immár nem a városi pénztárt, hanem az államkasszát gyarapíthatta volna, a járványügyi államtitkár mégis úgy döntött, a fertőzött megye határfolyóján ezután csakis kompon kelhetnek át azok, akik megszerzik erre a különleges engedélyt. Az engedély tekintélyes summába került, amiként a komp viteldíja is csillagászati összegre rúgott. Arról nem szólva, hogy a városi szóbeszéd szerint az új kompokat az államtitkár veje gyártotta, üzemeltetésükkel a keresztfia cégét bízta meg. Mindezeket túl is megvolt a maga sajtóságos haszna a dolognak: a folyó mindkét oldalán álló kompállomás régi épületét folyamatosan bővíteni kellett, hogy az ellenőrzés ellenőrzése is kellően biztosítva legyen.

Az efféle értesüléseket a tánctanárnő osztotta meg a férjével, ő járt el bevásárolni, mégpedig egymástól olykor távol eső boltokba, hogy a postaládájukba rendszeresen bedobott hirdetési újságok különféle kuponjait beváltva a lehető legolcsóbban szerezzék be a szükséges élelmiszert és a nélkülözhetetlen háztartási szereket, köztük a fertőtlenítőfolyadékot, amellyel minden megvásárolt holmit alaposan átdörzsölt, mielőtt a helyükre rakta volna őket.

Vásárlásai során sok pletykát felszedett. Ő hallotta azt a szóbeszédet is, amely szerint a kompállomás fejlesztésére sebtében kiírt közbeszerzési eljárást az államtitkár sógorának kormányhú, fővárosi cége nyerte el. Ugyanakkor, mesélte felháborodottan, a hírek szerint a városi kompállomásnak csak egy-két megbízhatónak minősített, többszörös esküt tett helyi alkalmazottja volt, a személyzet java az egészséges területekről érkezett a kiemelten fontos munkahelyre, noha ő is jelentkezni akart az irodai munkára, mivel a táncitanításról talán végérvényesen le kell mondania. A tánciskolát augusztus végén fölszámolta a tulaj. Valamiképp muszáj pénzt keresnie, magyarázta férjének a tanárnő, a te nyugdíjadból nem fogunk megélni, a fiúkat pedig nem kérhetjük arra, hogy rendszeres pénzküldeményeket irányítsanak egy ellenzéki postacímre.

Az öregember minden fájdalmas lépés után megpihenve bicegett a komp-állomás felé. Onnan telefonál majd taxiért, gondolta, egyenesen a városi klinikára vitetheti magát, ott megröntgenezik az egyre fájdalmasabban sajgó bokáját, és ellátják a sérülését. Talán elszakadt egy ín, megroppant egy lábközépcsont, vagy megsérültek a gyenge, kiszáradt ízületek, ők majd megmondják, begipszelik, ha kell, talán még egy járóbotot is kaphat tőlük.

Megizzadt.

Nyár végre volt már, a naptár szerint szeptember huszonkettedike, péntek, kora délután. Őszi napforduló, villant váratlanul az öregember eszébe, a csillagászati ős kezdete, nap-éj egyenlőség. Nemrég kártyaparti közben hangzott el a szó. Petúr István a bemondott piros ultiját megcsinálta ugyan, de a megkontrázott partit elvesztette, s mivel ellenfeleinek százat erő ütése volt, egy fillért sem nyert. Ő mondta ekkor: „Amit nyertem a réven, azt elvesztettem a vámon. Nap-éj egyenlőség.” Harmadik kártyapartnerük, Pille Mátyás fogász sem tudta, hogy pontosan mit is jelent a szó. Szokása volt az ultisoknak, hogy ilyenkor pár percre félretegyék a paklit, töltsenek maguknak egy pohár bort, és átbeszéljék a felmerülő problémát. Lulu ráadásként rágyújtott egy cigarettára, és a fogással vállvetve kapacitálta a fizikatanárt, világosítaná fel őket a nap-éj egyenlőség pontos mibenléte felől. „Hát nem tanultátok az iskolában?” – pirított rájuk Petúr István. Egyszerre vágta rá, nevetve: „Tanár úr kérem, mi igazoltan hiányoztunk azon az órán!”

Lulu nem volt büszke arra, hogy mint jó néhány fizikaórát, sok minden mást is elbliccelt élete során. Apja jó szándékú tanácsának fittyet hányva, a tünékeny örömet hajkurászta, mégpedig kétféle örömet. Vagy inkább háromfélét. A szerelemét, a filozofálgatását, de legfőképp annak a különleges, már-már halálközeli örömmek a felejthetetlen élményét, amelyben csupán egyetlenegyszer volt része, éppen abban az évben, amikor apja azt a bizonyos intelmet megfogalmazta.

Ötéves volt akkor.

A nagyszüleihez utaztak látogatóba, Budapestre. Izgatta a Pest-szag, amely az akkor még meglévő légópincék nyitott ablakból áradt az utcára; tetszett neki, hogy a fővárosban szinte minden ház kétszer olyan magas, mint a kisvárosban, ahol a szüleivel élt. De legjobban a nagyszülei magas plafonú, zegzugos bérlakása gyújtotta fel a képzeletét. Olyan volt, mint egy félhomályos labirintus. A szobák nagy ablakait sötét kárpitok függönyöztek, a fény csak csíkokban hasított be a réseken, pengéiben porszemek kavargtak ragyogva, mint a *Kincses sziget* gyémántjai, amelyekről az apja olvasott neki esténként. Egyedül a nagy konyhát járta be szabadon a napfény,

noha a konyhaablak a ház belső udvarára, a gangnak nevezett körfolyosóra nyílt. Abban a konyhában minden különös volt. Ott volt mindjárt példának okáért a jégszekrény, amelynek már a neve is meghökkentő volt, noha nem jégből készült, mint azt először gondolta a szekrény neve hallatán, de igenis jeget kellett raktározni benne, csillogó hasábjait egy forintért lehetett megvásárolni az Erkel utcán megálló stráfkocsiról. Aztán ott volt a nagy gázvasalója, amit igazi, kék gázláng melegített. A stelázinak becézett, világoszöld kredenc számtalan fiókjában kincsek lapultak: csúzlinak használható befőttesgumik tucatjai, apró, réz fogaskerékkel ellátott tésztavágó, nyújtófa és prakker, azaz poroló. És ott voltak még a hokedlik, ezek a támla nélküli, sötét fedelű konyhai ülőalkalmatosságok, amikről fel lehetett lépni a levegőre. Igaz, ami igaz, ez csak egyszer sikerült neki, egy, a maihoz hasonló ragyogó délután, amikor a konyhaablakon beáradó napfény kékében olyan sűrűn kavartak a pormacsák, hogy elbirták a rájuk lépő apró talpakat, és ő egészen a magas plafon alatt meghúzódó fregoli nevű ruhaszárító-alkalmatosságig fel tudott lépdelni rajtuk a levegőbe, sőt, ott, a valószínűtlen magasban kettőt verdesett a könyökével, mintha azok a szárnyai volnának, sikerült kissé odább libbennie, a felső ablaktáblák közelébe, azokat nem fedte csipkefüggöny, és a ragyogó üvegen átnézve meglátta a harmadik emeleti Cuki-bárónét, aki meztelenül napfürdőzött a maga nyitott konyhaablaka mögött.

Ennek a csudás lebegésnek és repülésnek a minden máshoz hasonlíthatatlan örömet kereste egész élete során, és persze, nem találta meg soha többé. Sem a szerelemben, sem a munkában, de még a kétségtelenül jóleső izgalmakkal járó pingpongmérkőzések vagy a kártyacsaták alkalmával sem, ahol Petúr István legutóbb egész kiselőadást tartott kíváncsi kártyapartnereinek a nap-éj egyenlőségről.

– A nap-éj egyenlőség idején a Nap és a Föld középpontját összekötő egyenesre merőlegesen, a Föld középpontjában állított sík a földfelszínből a terminátornak nevezett gömbi főkört metszi ki – okította ultitársait a fizikatanár –, amely ekkor az egyenlítőre és minden szélességi körre merőleges; ezeket felezi, amiből következik, hogy az egész Földön nap-éj egyenlőség van. – Sebtében fel is vázolta az ábrát a füzetlap hátoldalára, amelynek innenső oldalán, mint hajdani könyvelő, Lulu a partik eredményét vezette akkurátusan. – A geometriai magyarázattól eltérően – mutatta Petúr István nekik a rajzot –, a nappal és az éjszaka hossza a definícióból adódóan ekkor sem azonos. Az egyenlítőn a nappal megközelítőleg 12 perccel hosszabb az

éjszakánál, és az eltérés az egyenlítőől távolodva egyre jobban növekszik: a pólusoknál fél évig tart a nappal, és fél évig az éjszaka.

– Hiába magyarázol, Pista – szólalt meg akkor a fogász –, ez nekem kínaiul van.

– Én se értem igazán – mondta Lulu. – Osszunk inkább.

Lulunak aznap szerencséje volt, minden második leosztást ő nyert meg, Petúr István viszont minden apróját elveszítette, és igencsak lehangoltan távozott a parti végeztével.

A férje egészségéért aggódó táncitanárnő a kártyapartikat sem nézte jó szemmel. Miért nem velem kanasztázol inkább, dohogott, én nem foglak megfertőzni, és nem nyerném el a pénzed. Ne félj, szívem, ők se nyerik el, felelte a férje, és ezúttal igazat mondott. Filléres alapon játszottak, egy-egy leosztás végén az öregember a kockás füzetébe jegyezte a megnyert és elveszített összegeket, hogy a parti végén forgalomból kivont egy- és kétforintosokkal rendezzék az aktuális számlát. Hol egyikük, hol másikuk nyert, így Lulunak soha nem kellett újratöltenie a bonbonosdobozt, amiben a kártyapénzét tartotta.

A tenyéryni, sárga fémdoboz még a zöld stelázi kincsei közül került elő annak idején. A fedelét díszítő, színes gyümölcskoszorú fölött gótbetűs felirat állt. *Fruits Confits de RIMASZOMBAT* – hirdették a betűk a doboz hajdani tartalmát és származási helyét, mintegy igazolásképpen, hogy az öregember anyai nagyanyja a mai Szlovákia területén álló kisvárosból származott, bár Eттingshausen Gizellának hívták. A kormány által színmagyarnak deklarált haza lakói sokfelől érkeztek a Kárpát-medencébe az ország történelme során, besenyő keveredett a hunnal, tóttal, szerbvel, bosnyákkal, zsidóval és ki tudja még, hányféle nép fiaival. Kártyapartnerait is csupán a vakvéletlen sodorta az ország két ellentétes végéből az ellenzékinek nyilvánított városba. Egyikük családja a Kisalföldről, a másiké Szabolcsból költözött a fénylabdákkal játszó folyó partjára, amelynek kanyarulatában éppen a szeme elé tűnt a kompállomás.

Az épület magas szögesdrót kerítéssel körbefogott elülső betonudvara a folyóra nézett. A kerítés kétoldalt lefutott a vízig, ott terpeszkedett az ormóttan, csukaszürke úszómű. Pontonját régi olajtartályokból hegesztették össze, csak a fedélzete készült vadonatúj, rozsdamentes acélból. Az idomtalan vasalkotmányt karvastagságú drótkötelek rögzítették a parthoz, és beljebb két, vízben álló, irdatlan vascölöphöz. Ezek a cölöpök szolgáltak arra is, hogy a ponton csapóhídját a csúcsukra szerelt csigákon átfutó drótköte-

lekkel a Diesel-motorral működtetett csörlők mozgatni tudják. A csapóhíd most le volt eresztve, a ponton előtt járó motorral várakozott a komp. Öszvér alkotmány volt, a folyókanyarban létesített téli kikötőben állomásozó, kiselejtezett hajók alkatrészeiből szerelték össze – noha a számlán, amit a kompot elkészítő cég a kormányoknak benyújtott, vadonatúj alkatrészek és anyagok szerepeltek. (Az öregember felesége hallott harangozni erről a Mars téri piacon.)

A komp viszonylag kicsi volt, három teherautónál több nem fért el rajta, a gyalogutasoknak a járművek közt kellett meghúzniuk magukat, amíg a komp átért velük a túlsó partra. A komppal együtt az egész kikötői monsterronda és valamiképpen fenyegető volt, sehogy nem illett a békés tájképbe.

Az öregember immár a homokos partrészen bicegett a kikötő felé. Egyre nehezebben húzta a lábát. A kikötő őrkatonái a behajózás felügyeletével voltak elfoglalva, éppen a harmadik teherautó gördült át a csapóhíd vaslemezén. Ahogyan a már a kompon parkoló két másikét, ennek a teherkocsinak a rakterét is ponyva borította, nem lehetett tudni, mit szállítanak. A tánctanárnő vitte haza a hírt, amely szerint a városba légi úton érkező segélyszállítmányok javát hordják ilyenkor át a vízen, hogy odaát, a megbízható, szabad megyében eladják kormányhú, keresztény boltosoknak.

Az öregember arcán csorgott a veríték, csípte a szemét, nem látott tisztán, így csak reménykedhetett abban, hogy a behajózást felügyelő katonák nem veszik észre, nem nézik migránsnak, és nem lőnek rá. A karanténba zárt város polgárai közül állítólag hetente tucatnyian próbáltak átszökni a túlsó parti, szabad megyébe. Amelyikük nem tudott úszni, az a komphajó peremébe kapaszkodva próbálta áthúzatni magát a határfolyón. Ezért is futtatták le nemrég a kompállomás szögesdrót kerítését egészen a vízig, hogy illetéktelen személyek semmiképpen ne juthassanak a komp közelébe. Csónakra sehogy nem tudtak volna szert tenni, az úszó csónakházat rég lezárták, a halászladikok alját kiverték, horgászni vagy halászni amúgy is tilos volt már.

A túlsó partiak is árgus szemmel őrizték a határt. Odaát elterjedt, hogy az itteniek direkt segítik a fertőzött polgárok átjutását, hogy ily módon súlyosbítsák az ottani, kedvezőnek mondható járványhelyzetet. Az öregember ezt a hírt is a feleségétől hallotta. Ugyan, szívem, mondta neki, ne ülj fel minden képtelen marhaságnak. Ez nem marhaság, felelte az asszony, a Facebook tele van vele. Nem kéne örökké azt a vacak telefont nyomkodnod, korbolt a férje, amit ott összeírják, az csak megalapozatlan szóbeszéd.

A szóbeszéd szerint mindkét tábornak voltak titkos, katonai bázisaik, ahol az ország legjobb virológusai nem a vágyott védőoltás vakcinájának kísérletezésén dolgoztak – ahogyan ezt a keresztény és a liberális sajtó egyként hangoztatta –, hanem a vírus olyan mesterséges mutációját próbálták kifejleszteni, amely nemcsak felismeri, megjelöli és megkínozza a másként gondolkodókat, de nagy valószínűséggel el is pusztítja őket.

Az efféle álhíreket sokan örömmel fogadták a keresztény oldalon, de ideát is, főként a tanulatlan népeiség körében. A kormányzat rendeletileg támogatta, hogy ezek itt is, ott is hazafias sejteket alapítsanak, s a hadsereg által leselejtezett gyakorlóruhába öltözve masírozzanak az utcákon és a tereken, száz évvel ezelőtti, ijesztő küllemű gázálcot öltve. A gázálcnak két haszna is volt, egyrészt kiszűrte a levegőben bujkáló vírust, másfelől éppolyan inkognitóval szolgált viselői számára, mint annak idején az amerikai Ku-Klux-Klan tagjainak arcát elfedő, csúcsos süveg.

Jaj, édesem, ne gyere nekem a Ku-Klux-Klannal, korholta Lulu a feleségét, kétezerhúszat írunk, nem ezerkilencszáz, és ez itt nem Amerika. Hát nem, sóhajtott a tánctanárnő. Attól még, folytatta a férje, hogy néhány zavaros fejű léhűtő csapatosan grasszál az utcákon, mi még nyugodtan alhatunk. Te nem tudod, Lulu, hogy ezek miket kiabálnak. Attól, hogy valaki kiabál, édesem, felelte az öregember, még nem lesz igaza. Minket nem érint az efféle felfordulás. Ne fessd az ördögöt a falra.

A ragály kitöréséig a lakosság java nemigen törődött embertársai politikai nézeteivel, sőt, sokuknak efféle nézetei, netán meggyőződése nem is volt. Legtöbben szükséges rossznak tekintették a politikát, a politikusok nagyobbik részét karrierista gazembernek vélték, ha nem is ezekkel a szavakkal. Ám amikor a járvány lecsapott az országra, a kormányhű oldalon működő, hivatalosan bejegyzett vallási felekezetek papjai prédikációikban a fertőzést isten büntetésének nevezték, amellyel az Úr azokat sújtja, akik nem hisznek benne, valamint megátkozták azokat az elvetemült „világpolgárokat”, akik a „globalizáció fertőző uszályába keveredvén” az egyes országok jövőbeni egyesülésében bíznak, nem pedig saját nemzetállamuk és nemzeti kultúrájuk csorbítatlan megőrzésén munkálkodnak. A klérus vélekedését és jelszavait az államvezetés is átvette, a közszolgálati tévéhíradók kivétel nélkül ezzel a szlogennel kezdődtek: „Hazafisággal a vírus ellen!” A liberális országharmad vezetői éppen az ellenkezőjét hirdették a saját falragaszaikon. „A vallás a népek ópiuma!” „Éljen a nemzetközi testvériség!”

A vírust eleinte nem befolyásolták az efféle szólások, válogatás nélkül szedte az áldozatait (még néhány lelkipásztor is megbetegedett), s csak má-

sodik hullámának hordozói válogattak a különböző beállítottságú és meggyőződésű polgárok között, s választották céltáblájuknak a hitetleneket és az úgynevezett liberálisokat. A zsidó rabbikon kívül minden más felekezet papjai isten létezésének kétségtelen bizonyítékát látták a vírus megváltozott viselkedésében. Hamarosan a kormány tagjai is hasonló meggyőződésre jutottak. Az országban soha nem látott méreteket öltött a nyílt antiszemitizmus, noha a zsidó lakosság nagyobbik része nem tartotta ősei vallását, zsinagógába nem járt, bár kétségtelen, hogy a legtöbbjük fridzsiderében külön polc szolgált a tejes és húsos ételnemük tárolására – ahogy a tánctanár-nő hűtőszekrényében is.

Szerelmük kezdetén Luhó Lajos nem tudta, hogy jövőbelije hívő-e vagy hitetlen, ahogyan azzal sem törődött, hogy milyen családból származik. Lujza jóval később mesélte el neki, hogy anyai nagyszüleinek az első világháború után el kellett elhagyniuk szülővárosukat, ahol kóser vendéglőjük volt. Amikor Szabadka Szerbiához került, néhány bőrönddel és batyuval érkeztek a szőke folyó partjára. A tanár nő édesanyja már itt született, itt is ment férjhez egy jóképű cselgáncsozóhoz. Egyetlen lányuk született, köznapian nevelték, Lujza jószíval semmiben nem különbözött a társnőitől, velük együtt végezte el a városi tanárképző főiskola testnevelés- földrajz szakát. De érzékenyebb volt náluk, rebbenékenyebb, borúlátásra hajlamos, minden változás szorongást ébresztett benne, amit csak a sport és a tánc tudott feledtetni vele.

Imádott táncolni.

Luhó Lajos ifjúkorában sem volt kifejezetten a parkett ördöge, nem is értette, hogy a szeplős, lófarkos lány miért éppen őt kérte fel a hölgyválasz során, és egyáltalán hogyan került a csapágygyár százéves születésnap rendezvényére. Amikor a sokadik rock-and-roll után kísértáltak a gyáruvarra, Lujza elmondta neki, hogy apja a gyár szakszervezeti bizottságának elnöke. Luhó Lajos éppen bevallani készült, hogy ő csak egy kis fizetésű könyvelő, mégse lépett be a szakszervezetbe, mert tartózkodni óhajt mindenféle elköteleződéstől, amikor Lujza se szó, se beszéd szájon csókolta. Fél évvel később összeházasodtak, a könyvelő beszélte rá a tornatanárnőt, váltson munkahelyet, és tánctanárként helyezkedjen el a város egyetlen, szépen prosperáló tánciskolájában.

Két fiuk született, rendben felnevelték őket, a gyerekek hamar elköltöztek otthonról, az egyik fényképész, a másik egy nemzetközi nagyvállalat kereskedelmi igazgatója lett, mindketten távol, az ország nyugati határszélén

éltek és dolgoztak, mindkettő korán nősült, szüleikkel ritkán találkoztak. Ez az élet rendje, vélekedett Luhó Lajos, a gyerekek kiröpülnek a fészekből, ez így van, amióta világ a világ, nincs evvel semmi baj, nyugtatta a feleségét, jól meglesznek ők kettesben. A járvány kitörésétől kezdve Lujza esemések tucatjaival bombázta, naponta hívogatta a két fiút. Azok egyre ritkábban vették fel a kagylót, s ha igen, meglehetősen hűvösen válaszoltak az anyjuk aggódó kérdéseire, míg végül az aligazgató, Sándor megkérte, ne hívogassa örökké, mert a telefonját ugyan feltehetően még nem figyelik, de a híváslistát minden hónap végén le kell adnia a humán menedzsment vezetőjének, aki nem nézheti sokáig jó szemmel, hogy ilyen élénk telefonforgalmat folytat egy ellenzéki városban lakó libsi nővel. A tánctanárnő akkor két napig sírt. Elvesztettem a fiaimat a kurva kormány miatt, zokogta. Dehogyan vesztetted el őket, próbálta nyugtatni a férje. Ugyanúgy szeretnek miniket továbbra is, csak hát...

A tánctanárnő most egyre idegesebben figyelte, hogyan kúszik a falióra percmutatója egyre közelebb a tizenkettes felé. Lulunak már régen haza kellett volna érnie. A hajdani könyvelő mindenben precíz volt. Kiszámolta a folytonos áremelkedések aktuális indexét, így pontosan meg tudta saccolni minden holmi aznapi árát anélkül, hogy a lakásból kitérne volna a lábát. Minden áldott nap pontban hatkor ébredt, és egyből talpon volt, míg a tánctanárnőnek félóra kellett ahhoz, hogy istenigazából magához térjen reggelente, akár nyolc óra tájban, akár fél tizenegy felé ébredt. Lulu reggelente pontosan nyolc percig tartózkodott a fürdőszobában, utána kétperces lágytojást főzött magának, amit további kilenc perc alatt fogyasztott el a másfél percig pirított kenyérral, amelyre mindig egy késhegynyi vaját kent magának. Délutáni sétáiról is pontosan érkezett haza, most pedig már húsz perc is eltelt azóta, hogy itthon kellene lennie. A maroktelefonját most sem vitte magával, a készülék ott hevert az előszoba komódján díszelgő kis tálcában a tárcája és a lakáskulcsa mellett. Minek tömném tele ezekkel a zsebeimet, mosolygott szinte csibészesen, ha az asszony azt kérte, ne mászkáljon pénz, iratok és telefon nélkül. Tessék, a szalmakalapját is itthon hagyta, fedezte fel a fogason sárgálló fejfedőt a tánctanárnő. Pedig megállapodtak, hogy csakis kalapban indul sétálni, nehogy napszúrást kapjon.

Csökönös vénember.

A komp éppen akkor indult a túlpárt felé, amikor a „csökönös vénember”-nek sikerült felkapaszkodnia a kikötőpontra napsütötte vasfedélzetére. Öklével kitorolta szeméből az izzadságcseppeket, hunyorogva oldalazott

a komp útját figyelő őrkatonák mögött a kikötőépület felé. Már éppen elérte volna a GYALOGOSOK feliratú vasajtót, amikor az egyik katona észrevette.

– Állj, ki vagy?!

Az öregember készségesen közölte a nevét, születése idejét és lakóhelyének címét, ahogyan azt a Vészhelyzeti Szabályzat ilyen esetekre előírta. A katona odafutott hozzá. Vasalt bakancsa talpának döndüléseire a másik három fegyveres őr is hátrafordult.

– Igazolványt!

– Nincs nálam – hunyorgott az öregember. – Csak sétáltam egyet a parton, és...

– A parton?!

– Kibicsaklott a bokám – mutatta az öregember a katonának. – A gáton se tudnék így elbicegni hazáig, és...

A katona a negyvenes éveinek közepén járt, tömzsi volt, mondhatni hasas, inkább hentesnek látszott, mintsem törzsőrmesternek, pedig egyenruhájának váll-lapja és parolija annak mutatta.

– A gáton!? – Fenyegető hangszúllyal ismételte a szót.

– Gondoltam, innen telefonálhatok taxiért.

– Taxiért! – bólintott újra a törzsőrmester, majd a GYALOGOSOK feliratú bejárattól távolabb eső, jelöletlen vasajtóra mutatott. – Befelé, apuskám!

– Ott a telefon? – pislogott Lulu.

– Futólépés!

– Nem tudok futni.

– Dehogynem tud! – A katona megtaszította. Az öregember elesett. – Föl, a kutyaúrstenit a hazug migráns fajtájának!

Ekkorra már a három másik katona is odaért hozzájuk. Suhancképű újoncok voltak. Egyikük rászólt a törzsőrmesterre.

– Ugyan már, Béla, hagyd el...

A törzsőrmester sarkon pördült.

– Béla?! – rikoltott. – Magának, újonc, én törzsőrmester úr vagyok!

– Ez csak egy szerencsétlen vén fasz – mondta az újonc.

– Függelmsértés! – bólintott a törzsőrmester. – Vegyék el a fegyverét! – szólt a két másik kiskatonára.

Azok rábámultak.

– Most! – kiáltott rájuk.

– Az isten szerelmére, Béla... Nem lehetsz ekkora marha...

Az öregember a forró vaspadlón hevert. Pislogva bámulta, ahogy a törzsőrmester előveszi az oldalfegyverét, és kissé hátrább lépve, kinyújtott karral az ő pártját fogó kiskatonára tartja.

– Parancsmegtagadás, fegyveres ellenszegülés...

– Megint be vagy baszva, Béla.

– Hármat számolok...

– Nincs is kibiztosítva – mosolygott a kiskatona.

A törzsőrmester kibiztosította a fegyvert, amelynek acélját most megtalálták a zuhogó fénylabdacsok, de nem pattantak vissza róla az ég felé.

– Egy...

Az öregember hunyorogva bámulta a csodát. A napból szikrázva érkező fény labdacsait a fegyver magába nyelte, ugyanakkor sötét részecskéket kezdett sugározni, ami nyilván lehetetlen, gondolta az öregember, talán csak káprázik a szemem, vagy álmodom ezt az egészet.

– Kettő...

– Add ide azt a szart, mielőtt kárt teszel vele valakiben, Bélus...

A pisztoly eldőrdült.

A kiskatona feje szétrobbant. Az öregember úgy látta, mintha a vércseppek, csontszilánkok és agyvelődarabkák sugárirányban szétröppenve eltérítenék útjukból a fényt, és a nap immár minden erejével az ő szemébe verne. Mindjárt felébredtek, gondolta, és behunyta a szemét.

– Dobjátok a folyóba! – hallotta a törzsőrmester hangját. – Te meg kelj fel onnan! – rivallt az öregemberre. – Süket is vagy, nem csak hazaáruló? – A törzsőrmester belerúgott az öregember dagadt bokájába. – Nem halod, mit mondtam?

Ha a nyakszirtjéig szikrázó fájdalom nem lett volna a valóságosnál is valóságosabb, az öregember készségesen vélte volna továbbra is álomnak, ami történt vele és körülte. Hideg veríték öntötte el. Nagy nehezen felvackolódott, és lépésenként a falnak támaszkodva, engedelmesen bicegett a jelöletlen vasajtó felé. Mielőtt benyitott volna, még hallotta a víz csobbanását, a két kiskatona teljesítette a törzsőrmester parancsát, halott társukat a folyóba vetették.

A tánctanárnő kibújt a pongyolájából, kinyitotta a gardrobszekrényét, amelyben ropogósra vasalva sorakoztak a nyári ruhák. Imádta a ruháit, noha az utóbbi időben csak használt holmira futotta a megcsappant családi büdzséből, éppen azért vagdosta ki a hirdetési újságok kuponjait, hogy a segítségükkel megspórolt konyhapénzből lecsíphessen egy-egy alig használt

szoknyára vagy divatos kartonruhára valót. Ezeket az Ó utcai használtruha-boltban vásárolta szerda esténként, amikor a férje kártyázott valamelyik barátjánál. Az üzlet tulajdonosnője jó néhány évvel korábban a tanítványa volt, összebarátkoztak, a tulajdonosnő a szerdai zárás után engedte be a boltba a barátnőjét, hogy az kedvére válogathasson a frissen érkezett, külföldi holmik közül, amelyek csak másnap kerültek ki a polcokra és a fogsókra. Klárika – így hívták a tulajdonosnőt – elárulta a tánctanárnőnek, hogy a szerdánként érkező friss ruhaszállítmányok azokból a segélycsomagokból származnak, amelyek a járvány által megkímélt országokból érkeznek a Vöröskereszt számára, egy ottani ismerőse kiválogatja belőlük a jobb darabokat, és átpasszolja neki. A ruhacsomagok kilójáért csupán kétszáz forintot kér, ő a boltban százötven százszázalékos haszonnal árulja a holmit, de a barátnőjétől csak a beszerzési árat kéri a cucc kilójáért.

Lujza mindig gumikesztyűben válogatott a pulton halomban heverő ruhadarabok között. A szállítmányban gyakran akadt olyan holmi, amelyet láthatóan még soha nem viseltek, eredeti tulajdonosuk talán ajándékba kapta azokat, és nem tetszettek nekik, vagy jódollgában vásárolta, végül otthon meggondolta magát, és elküldte a Vöröskeresztnek.

Lujza jószerivel minden második héten vásárolt a kínálatból, hogy ha majd véget ér a járvány, divatosan öltözve sétálhasson végig a város főutcáján, és a talán mégis újra induló táncórákon mindig új ruhában jelenhessen meg. Előszeretettel gyűjtötte a koktélsruhának nevezett, egybeszabott, könnyű toaletteket, térdig vagy térd alá érő „repülős” szoknyákat, amelyek harangként kerültek szét körötte, ha megpördült a sarkán.

Most sorra odébb tologatta őket a szekrényben, legtöbbjükhez túsarkú cipő illene, márpedig azt hamar eldöntötte, hogy a szintén a használtruha-boltban vásárolt, kényelmes, vastag talpú Converse tornacipőjében indul a férje keresésére. A cipő már rajta volt. Egy fűzöld, selyem kezeslábas került a kezébe. Hirtelen elhatározással belebújt, masnira kötötte a kezeslábas széles övét a még mindig karcsú derekán, becsukta a szekrényajtót, vett egy gyors ellenőrző pillantást a szekrényajtó tükrére. Elégedett volt a látvánnyal. Tíz évet bátran letagadhat. Magához vette a retiküljét, felhúzta a gumikesztyűjét, magára öltötte a piros alapon fehér pöttyös vászonból varrt arcmaszkját, és sietve elhagyta a lakást.

(Folytatása a következő számunkban.)

Debreczeny György

KOLLÁZS THOMAS BERNHARD VERSEIBŐL

TÁRD FEL

álmodnak a fekete kutyák
bánatodnak ki kell vonulnia
lábaid csillagtemetőkhöz visznek
gereblyéd csillagokat gyűjt
elfeledett versek röppennek fel

tárd fel amit elfojtottál
álmodban fekete kutyák megugatnak
és a ház mögött
a bánatos fekete madár
fekete tócsába zuhan

FEKETE KABÁTBAN

a pusztában állsz
a kétségbeesésben
látod hogyan tapodja
saját piszkát a barom

már senki nem érhet utol
mindnyájan elfeledtek
dühösen akarom énekelni
fekete kabátban

az elpusztult népek dalát

EGYETLEN VERSSORT SEM

egyetlen verssort sem tudtam
reggel a gabonaföldön
cipőim szétszakadtak
honvágymat taposva

a példabeszédek feketék
de anyám megy
meggypiros kendőben az utcán
amely száműzetésbe vezet

egyetlen verssort sem tudtam
felírni a hegyekre
és a templomtornyokra
sem a csillagokban végződő

gyalogösvényekre

JÖJJ EL Ó JÖJJ EL

november közeleg mindenütt
te virág te fehér virág
szólnom mily nehezemre esik
majd felébredek s feledésbe merülök

a feketéllő erdő mögött
mintha sokkal ifjabb lettem volna
hadd nézzem a tél varjúlábait
hol vagy Uram és hol a boldogságom?

vadon nőtt haragom haragvirága
nem próbálta meg dicsőségemet zengeni
hová űz engem a szél?
a tócsákon túli városokba?

akik ma halottak
visszatérnek a szerelembe
hozzatok pálinkát dicsőséget virágot
hozzátok el a novembert

Ó, AZ A SZERELEM

Egy mennydörgős napon agyat formálva
éppen diót ropogtatott Isten feszt,
ezért hasonlít gondolatformája
inkább a dióhoz, mint egy rizs-szemhez,

a szívhez érve meg dúdolt egy áriát
be-bekukkantva jobb- és balkamrába,
megkomponálta az Ave Mariát
s a rajongást imádat alkalmára,

babot szemezve kapásból vesét
kreált, apró kövekkel is itt-ott,
nem észlelte, csak jövő kedvesét

s a mellbe nyilalló kétélű titkot,
gyömbérformájú gyomrot is szorongás
azóta nyaggat szerelmesen folyvást.

HEGYORMOT CSIPKÉZVE

Van, amitől annyira tart a naiv,
szirteket formálna, csipkézne fástul
a halhatatlanságnak jótállásul,
időt mérni mélybe követ hajít,

hol jég-vízesés, vad szuroktavak
homályába hullt magány rengeteg,
szűr száz fehér fénybordát lengeteg,
ahogy légárammal futó szavak

vetítnek űrbe halvány katedrálist,
ihlet üveghegyéből faragott
kihunyó szépséggel széteső frázist,

mely töredezetten jó, ha ragyog
még alkotó illúziója szülte
időtlenség fiókjaiba gyúrve.

NÁTRON-TÓ

Repülni szerettem volna, kiszállni
a megaláztatások kacskaringó
labirintjából, lenni csak flamingó
színű könnyed áramlásban csillámnyi

piruett, balett revü részlete
tótükroön, amelyet ragadozó
nem ér el, oltalmat sava hozó,
de költeni, ó, nem véglet-e

halálos lehelet sós tavain
rózsaszínűtől a vérvörösig
maratva csontsorvasztó szavain,

lebegni átlátszó szárnyakon váltig
visszatekintve dúlt délkörökig,
mikor a szó is sóbálvánnyá válik?

A HALÁL VÖLGYÉBEN

A kaliforniai Halál völgyében
csíkokat húznak vándorló kövek,
mintha cserepekre tördelt szöveg
talaján kutatnák helyüket éppen

szanaszét heverő kőszavak sorban
rekonstruálni a gondolatot,
mit hegycsúcs korábban gondolhatott,
mielőtt nem csúszott-mászott a porban

darabokra hullt alázatos homlok,
ujjpercet rajzolnak, inakat kézre,
lélegző bordákat, állkapocscsontot,

bár egy *kőmondatot* rebegni szélbe,
néhány gondolatjelt, lázragos pontot,
hogy mégis megérte, megérte, érte...

MOCSÁRBA SÜLLYEDT VELENCÉK

Ha volna még elgondolás
mocsárba süllyedt Velencék
után próbálni szerencsét,
fél lábon álló gondolás,

kerülj zátonyt el, korhadást,
míg apadozó tegnapod
a cölöpök közt meghagyott,
s a búzük nem ver orrba mást,

hol szennyes hullám lenge kék
egekhez méri tengerét,
tán sós vizekből cseppnyi perc

még édes életet kimersz,
míg csónakod az éteri
turista Hold meglékeli.

HUSZÁRVÁGÁS

Berszán József nagyot sóhajtva huppant le a zöld gyepre dobott lópokrócra, kinyitotta sörét, már éppen belekortyolt volna az üvegbe, amikor a felesége megszólalt: „Mielőtt eliszod az agyad, hozz fát. Már ha ebédre sültet akarsz, mert nekünk mindegy.” Berszán dühösen meghúzta az üveget, nyelt, böfögött, kezével megtörölte a száját (valamiért az üveg száját is), úgy-ahogy visszaügyeskedte a dugót, árnyékba helyezte a sört, és elindult az erdőbe.

Hárman voltak az erdőszélen, ő, a felesége meg az anyósa. Hétfégi rendez programjukat töltötték a friss levegőn, ilyenkor otthon hagyták a telefonjaikat, az autót, kigyalogoltak az erdő szélére, megsütötték a sütnivalót, megitták a meginnivalót, megbeszéltek az aktuális politikai kérdéseket, mint minden rendez ember a városból, közben Józsi leszopta magát, aludt egyet a lópokrócon, aztán estefelé felcsomagolták a maradék húst, és kissé zavaros tekintettel, imbolygó léptekkel hazasétáltak, lassan, hogy az anyós elmeszesedett koszorúerei nehogy tiltakozni kezdjenek a sok mozgás ellen.

Ment a férfi a fák között, magában szitkozódott, hogy a kirándulók mind összeszedték a gallyakat a környékről, ezért kénytelen beljebb hatolni az erdőbe. Dombra föl vezetett a széles ösvény, csíptek a szúnyogok, Józsi dühösen vakarózott. Már azon volt, hogy hagyja a fenébe az egészet, beéri néhány nyersebb ággal, legfeljebb füstösebb lesz a hús, amikor lódobogást hallott. Megörült, hogy szekér közeledik, majd kér néhány szárazabb faágat, hadd ne szidja a neje, mert „arra sem vagy képes, hogy megválogass két fadarabot”. De szekér helyett egy bokrétás huszárcsákót pillantott meg, alatta egy huszárt, amint megtermett lovon poroszkált az erdei ösvényen.

Józsi lába gyökeret eresztett a nedves talajba, úgy nézte a katonát. Tudta, sokan hagyományból öltöznek huszárnak, tartanak lovakat, különféle századokba tömörülnek, címeiket osztogatnak egymásnak el nem követett és meg nem nyert csaták emlékére, de ez a huszár más volt, a levegő is izzott körülötte az elmúlt kétszáz évtől.

Megrántotta a kantárt a huszár Berszán úr mellett, mire a ló megállt. Tisztelgett, a ló is feljebb emelte a fejét, horkantott egyet, Józsi pedig érezte, hogy a lábán valami meleg csordogál lefelé.

„Jó napot adjon Isten”, köszönt a huszár. „A Radetzky századot keresem. Nem-e látta?”

„Zenében ismerem”, nyögte, mert más nem jutott az eszébe. Érezte, menten elájul a félelemtől.

„Miféle zenében?”, dünnögte a huszár. Azzal oldalba rúgta a lovat, galoppolt ki az erdőből.

Józi leült a nedves földre, elővette gondosan összehajtogatott, koszos zsebkendőjét, a homlokát törölgette. Csak úgy csorgott róla a hideg verejték. Feljebb forrás volt, pap kútjának becézték, isten a tudója, miért, talán mert egykor annyira szegény volt az eklézsia, hogy a pap is erdőbe járt ví-zért (butaság, lejjebb ott a patak). Valahogy elvánszorgott a forrásig, benedvesítette a zsebkendőjét, homlokára tette, majd a víz mellé hányt. A reggeli szalonnás rántotta úgy szökött ki a gyomrából, ahogy katonaszökevény ugorja át a kaszárnya falát. Hogy a gyomra megkönnyebbült, Berszán elterült a sárban, mélyeket lélegzett. Volt katona, a forradalomban mellette csapódtak a golyók a falba, beterítette a vakolat, de még akkor sem ijedt meg annyira, mint most.

Mikor összeszedte magát, visszaindult az erdőszélre. Mutatónak pár ágat is összeszedett, közben azon töprengett, szót sem szól a feleségének a huszárról, mert azonnal az elvonón köt ki. „Pedig nem iszom sokat”, morogta maga elé, „az a napi pár sör semmit sem jelent”. „Nagyapám, na ő igen. Szivar reggeltől estig, melléje szilvapálinka, volt az napi egy liter is, mégis megérte a hetvenet. Tovább a kutya sem akar élni, kínlódás az egész. Szép halála volt”, folytatta a gondolatot, miközben kirángatta a bozótosból a mindegyre beakadó gallyakat, „megütötte a guta, azzal annyi. Lefordult a székről, mire felemelték, nem volt benne lélek. Igaz, este lett, mire megtalálták”. Így morfondírozott gyaloglás és cipekedés közben. Csakhogy sehogy sem lelt rá a kifele vezető ösvényre. Illetve ott volt az ösvény a lába alatt, de hol délnek, hol nyugatnak, északnak, keletnek tartott, mintha öszszegabalyodott volna. „Az Isten sem érti”, ült le végül, hogy megszusszanjon. Gyerekkora óta járta ezt az erdőt, úgy ismerte, mint a tenyerét. Kamasként feljebb a szakadéknál még kötelet is rögzítettek egy faágra, úgy hintáztak át a másik oldalra, nekifutásból, amíg egyik bajtársa el nem törte a lábát. Akkor lett is ribillió, a kötelet legnagyobb sajnálatukra levágták, hosszú ideig az erdőbe sem teheték be a lábukat. „Pedig mi az a kis láb-törés”, vakarta a tenyerét, mert szálka ment bele. „Amikor a körömöt tő-ből vágták ki egy fertőzés miatt? Na, az volt fájdalom, napokig lüktetett.”

Folytatta útját. Húzta az ágakat maga után, ahogy Sziszüphosz tolt a követ maga előtt. Sehogy sem bírt a kifelé vezető útra találni. „Vagy én boldondultam meg, vagy az erdő.” Összevizezett nadrágja a gyaloglástól sebet

mart a combjába, ami szörnyen viszketett. „Vagy tízszer is végigjártam az utat a forrás és a szakadék között, ilyen Isten nincs”. Kiáltozni kezdett: „Hahó! Van itt valaki?” Ezt még soha életében nem kiáltotta, pedig hány filmben látta! És akárcsak a filmekben, itt sem válaszolt senki. Végül dühösen lecsapta a faágakat, leült a csorgó mellé, kimosta a nadrágját, egy körre terítette, lemosta a sebeit is, majd elterült az avaron. Alaposan elfáradt, inge is teljesen átázott a verítéktől. Legszívesebben rágyújtott volna, mint minden idegesítő helyzetben, ha lett volna nála cigaretta, s nem hagyta volna el mintegy két éve. Olykor a nyála is cseppent utána, a levegőben is érezte a dohány illatát, de inkább szenvedett csöndesen, semmint hallja a felesége száját: „rákos leszel, aztán nézheted”. A rák gondolatától elkomorodott, felült. Kis ideig nézett maga elé, kézfejjével könnyet törölt ki a szeme sarkából. Felvette a még nedves nadrágját, és sziszegve útnak indult. Ha kissé figyelmesebb lett volna, észreveszi, hogy teljesen mozdulatlan az erdő. Semmi zaj, madárcsivitelés, szél, még az avar is visszhangtalanul ropog a lába alatt. Eszébe jutott, hogy a szakadék mélyén, mely fölött kötelet kötöztek a tölgy ágához, egy barlang van, amelynek egyik kijárata az öregek szerint kivezet az erdőből. „Egy életem, egy halálom, megpróbálom”, gondolta.

Gyerekkorukban gondosan elkerülték a barlangot, medve, farkas, róka otthonának hitték, persze senki sem látott állatot a környéken, csak a tisztáson legelésző teheneket, juhokat. Egyszer merészkedett be valaki a járatba, de rohant is ki mindjárt, mert elemlámpájában az izzó azonnal kiegett. Berszánnak fogalma sem volt, mivel világít majd, kínkeserves káromkodást eresztett a levegőbe, hogy lemondott a dohányzás örömeiről, ezért öngyújtója sincs. Azaz, kezdett kutakodni a zsebében, húst sütni jöttek, hátha... és maga sem hitte, amikor a bicska, horgászsinór, gomb és néhány csavar stb. közül előkapart egy öngyújtót. Nem restellte leszakítani a fél ingujját, rácsavarni egy száraz faágra, s ezzel kész is volt egy ügyefogyott, de valamennyire használható fáklya. Kis gondolkodás után a másik ingujját is letépte, tartalék fáklyát készített, amit szükség esetén fegyvernek is használhat.

Ereszkedni kezdett a szakadékba. Kiugró mészkövek könnyítették útját, az utolsó pár méteren mégis elcsúszott, odaverte magát, úgyhogy térdig merült a mélyben folyó patakba. Állát kissé beütötte, amitől a nyelvébe is beleharapott, vér ízét érezte, de ennél nagyobb baja nem esett. Illemből sziszegett egy keveset, aztán nagyot nyelt, és elindult a barlang felé. A bejáratnál meggyújtotta a fáklyát, zsebre vágta az öngyújtót, a fájdalomtól nagyot ordított, mert a felforrósodott tűzszerszám csúnyán megégette bőrét

a nedves nadrágon keresztül. Szerencsére a fáklyát nem ejtette el. „Ha állat volt itt, a kiáltástól biztosan kirentott volna”, gondolta, s kesernyésen elmosolyodott.

Belépett a barlangba. Szíve a megszokottnál gyorsabban vert, de ezt inkább a patakba csúszásnak és a huszáros látomásnak tulajdonította. Mert látomás volt az, józan elméjű ember aligha lát a múltból lovas katonát, ha csak nem képzeletbeli csatatéren tartózkodik, képzeletbeli hagyományokat mentő ezredesek, hadnagyok, vitézek között. „A gyilkolászás nagymesterei”, röhögött hangosan Berszán, ám meglehet, csak azért tette, hogy elűzze a gyomrában motoszkáló szorongást. Mert mi lesz, ha egy medve intő mancsa új lyukakat szaggat a testébe, esetleg hiúz szedi ki a szemét. Róka, na az nem állat, az csak elsurran a szétvetett lába között, támad akkor, ha nagyon fenyegetve érzi magát. „Azért akad itt veszély”, gondolta. Gyorsan fáklyát gyújtott, körülnézett. A talajt nedves avar borította, a falakon itt-ott gyökerek csüngtek, mindjárt a bejáratnál szemben húzódott egy keskeny járat, amelytől a klausztofóbiás Józsi kiverte a hideg verejték. Nagyot lélegzett, letörölte a homlokát, közel lépett a járáshoz. Huzatot érzett, amit jó jelként értelmezett: ahol huzat, ott kijárat is van. Oda se neki, hogy az ellenkező irányba mutat az erdő kijáratával, ahol az asszonyt és az anyóst hagyta. „Eddig rongyosra idegelték magukat”, mormolta, közben megvonta a vállát. „Ette fene”, fűzte hozzá, ahogy bepréselte magát a járatba.

Nehezen haladt, lelógó gyökerek, kövek nehezítették az útját. „Itt is kár lenne üzletet nyitni”, heherészett, mert a szorongás egyre erősebben motoszkált a gyomrában. Barna arca olyan fehér volt, hogy azt a nullás liszt is megirigyelhette volna. Isten tudja, mióta haladt az összevissza kanyargó járatokban, már arra készült, hogy a második fáklyát lobbantsa lángra, amikor fényt pillantott meg. A barlang olyan hirtelen szélesedett ki, hogy szinte beesett a terembe. Egy jól megrakott tűz fényében megpillantotta a huszárt, ahogy kőpadkán ülve bámult a tűzbe. A terem sarkában ott volt a lova is. Azzal eszméletét veszítette.

*

Pofozgatásra tért magához. Feje zúgott, szája kiszáradt, ölni tudott volna egy korty vízéért, ha lett volna jártányi ereje. Lassan állt össze szeme előtt a kép: előbb a csákót pillantotta meg, alatta a szőke haját, ami zsiros, borostás arc, csapott homlok felett húzódott. Oldalához nyúlt a huszár, elővette a kulcsát, Berszán két kézzel kapott utána. Mohón kortyolta a kissé

állott vizet. „Köszönöm”, hebegte. Lassan visszatért ereje, a katona noszogatására felült, a kőpadkának támaszkodott. „Az istenit, ismét bepisáltam”, nézte nadrágján a nagy foltot. Csípte kegyetlenül, életét odaadta volna, ha megvakarhatja, de nincs az az Isten, amiért odanyúlt volna a katona előtt. Az sejthetett valamit, mert mosolyogva mutatott a terem sarkába, ahol – láss csodát – egy patak csörgedezett. Mire Józsi észbe kapott volna, térdig állt a vízben, tolt le a nadrágját, öblítette ki a horzsolásait és megviselt ruhadarabját. Persze, hideg volt a víz, de oda se neki, inkább hüvelyknyi cserka, mint égő sebek a combjain. Kékre fagyva ült le alsójában a tűz mellé, terítette az asznap sokat látott nadrágot a padkára, és tette fel a világ leghülyébb kérdését a huszárnak: „Megtalálta a Radetzky századot?”. Bele is vörösödött.

A katona röhögni kezdett, a térdét csapkodta úgy, hogy kardja csörgött az oldalán. Majd legyintett egyet, a tűzbe bámult, nem törődött Józsival, akinek így lett kis ideje szemügyre venni a barlangot.

Bejárat természetesen sehol. A keleti sarokban hang nélkül folydogált a patak, a nyugati oldalon mozdulatlanul állt a huszáros módra felszerszámozott ló. A falak agyagosnak, barnának, ugyanakkor áttetszőnek tűntek. A talaj köves volt, mégis puhának hatott, sehol egy falevél. A tűz zaj nélkül égett, kellemes meleget árasztott, az egész teremnek olyan kellemes, megnyugtató kisugárzása volt, hogy Berszán el is bóbiskolt az átélt izgalmak ellenére. „Mint az anyaméhben”, motyogta, amikor magához tért. A katona bólintott. „Ott is vagyunk, a föld méhében”, mondta.

Berszán már meg sem lepődött. Ült a tűz mellett, hosszúakat pislogott, el-elnyomta az álom, fejében egy szikra gondolat sem lapult; amikor combjára nézett, nyomát sem találta a horzsolásoknak. Felhúzta nadrágját, a padkára ült, s a kábulatból akkor eszmélt föl kissé: „Mit keresek itt?”

„Mit keresek én itt?”, vont a vállát a huszár. „Így megy ez már hosszú ideje. Hogy mennyi, ne kérdezze. Van, amikor odakint télre bukkanok, vagy nyárra, tavaszra. Medvére, farkasra vagy furcsa állatra, kisebb-nagyobb bogarakra. Csak a minap majdnem átdöfött egy akkora szúnyog, mint a karom”, mutatta. „Máskor meg nincs is erdő, levegőt sem bírok venni. Vagy akkora a forróság, hogy menten megsülök, vagy akkora a hideg, hogy jégdarabbá változom. Hát inkább csak üldögélek a barlang védelmében, kereselem a századomat, s abból élek, hogy embereket viszek odaát.”

„Odaát?”, hökkent meg Józsi.

„Hát, ritkán hozok vissza. Inkább csak átmennek a lelkek.”

„Hová?”

„Odaát.”

„A halálba?”, meredt ki Berszán szeme.

„Olyan itt nincs. Ha volna, nem ülnék itt. Azt hiszi, nem próbáltam felválni magam? Hát ki az a hülye, aki bírja ezt az állapotot? A pokolnál is rosszabb. Néha azt gondolom, ez a büntetésem a garázdaságért.”

„Mondja, gyermekeket szokott átvinni?”, ült közelebb a huszárhoz.

„Mindenfélét. Öreget, fiatalot, csecsemőt is. Amit éppen rám bíznak.”

„Kik bízzák magára?”

„Itt bent hallom a hangot, aztán megyek is”, mutatott a halántékára.

„Aztán hová viszi?”

„Odaát. Süket maga?”

„De hogyan?”

„Szólnak, hogy hová kell menni. Felül mögém, vagy a karomba veszem. Van, amikor nem akar jönni, olyankor leütöm a kard markolatával. Aztán vissza az erdőbe. Ha van erdő. Megtörténik, hogy a helyén csak a hegyoldalt találom, vagy azt sem. Van, amikor sóstó borítja az egészet, vagy mocsár, lápos. De elég ideérnem, beszippant a terem. Leteszem a patak mellé, azzal el is tűnik a vízben.”

Berszán elsápadt.

„Maga a halál?”, nyögte ki.

„Halál a keresztanyád picsája”, káromkodott a huszár, s a kardjára csapott. „Annak idején loptunk, raboltunk eleget, jajgatott a lakosság, ahol a hadgyakorlatokat tartottuk, mert ők etettek, s ha nem volt elég, rájuk törtük az ajtót, vittük a malacot, juhot, tehenet, gabonát, néha a leányokat is, de ölni nem akartunk. Igaz, így is hullt vér elég, csonkítottunk, az elég volt az észre téréshez. Aztán egy napon átlovagoltunk egy erdőn, ezen az erdőn, és szempillantás alatt itt találtam magamat. Azóta keresem a századot. Mikor ritkábban emberrel találkozom, megkérdem, nem látta-e. Maga az első, aki utánam jött.”

„Hosszú ideje nincsenek huszárok. Csak azok, akik őket utánozzák.”

„Mióta?”

„Van annak száz éve is”, hökkent meg Józsi, mert a történelemmel bizony hadilábon állt.

„Szép”, ingatta meg a fejét a katona. „Ha annyi idő elmúlt, s még mindig lopnak, erőszakoskodnak, akkor köpetet sem ér az egész világ.”

„Ezek nem rabolnak, hagyományörzők.”

„Az meg mi?”

Nagy nehezen elmagyarázta, mire térdét csapkodva kezdett hahotázni a huszár. Józsi is elvgyorodott.

„Ejsze ki is tüntetik egymást.”

„Meghiszem azt.”

„Több a soknál”, törölte könnyeit a katona. Nagyot köpött a tűzbe. „Én nem lennék a dédapám. Jobbágy volt, álló nap a földet túrta, az erdőt járta. Minket is kötéllel fogtak, ütöttek, vertek, hogy katonák legyünk. Ha szellemi pályára léptünk volna, papnak, iskolamesternek, be kellett volna szolgáltatassuk a vagyonunkat. Bolondok ezek?”, hüledezett a huszár. „Hagyja, ne is mondja tovább”, köpött ismét a tűzbe, mikor látta, hogy társa mondana valamit.

Hallgattak.

„Miért nem mozdul?”, intett a ló felé Józsi.

„Döglött. Akkor éled fel, ha a hátára ülsz.”

„Üljek fel én?”

„No. Elment az esze?”, hökkent meg a katona. Aztán felcsillant a szeme: „Nem is rossz ötlet.”

Józsi felkapaszkodott a ló hátára. Az meg sem moccan. Mikor a huszár a fenekére csapott, akkor is mozdulatlan maradt, akár egy szobor, az érintése is hideg volt.

„Ejsze bronzból van.”

„Engedjen csak”, rántotta le a katona. Nyeregbe pattant, mire a ló azonnal megmoccan.

„Ugorjon föl maga is”, nógatta Józsit. Az megszeppent.

„Még nincs itt az időm.”

„Bolond! Csak nem akar egy barlangban ücsörögni, amíg éhen veszik?”

Valahogy felmászott a katona mögé. Az nekiugratott a falnak. Józsinak olyan érzése támadt, mintha szűk, nyálkás csatornába került volna, úgy érezte, megfullad. Hosszú ideig tartott az evickélés kifelé, aztán óriási megkönnyebbülésére egyszerre a szabadba jutottak. Nem ismert rá az erdőre. Sok páfrányt pillantott meg, a fák jóval magasabbak voltak. Ösvénynek, vágásnak, szemétnek nyoma sem volt. Visszapillantott, és mintha a földből szakadtak volna ki, a barlang bejárata eltűnt.

„Meleg van itt”, szuszogott a katona mögött.

„Csendet”, suttogta az. „Szálljon le a lóról, bújjon meg egy fa mögött.”

Alig ejtette ki a szavakat, furcsa, tarajos, embernagyságú állat tűnt elő. Józsi azonnal egy fa mögé menekült, a huszár kihúzta a kardját, nekiron-

tott az állatnak. Pillanatok alatt végzett vele. A lóra dobta, intett Józsinak, hogy jöjjön.

„Vacsora”, lihegte. „Omlós a húsa. Csak szedjük a lábunkat, mert nekünk ront az anyja.”

„Hát ez...”

„Bizony. Na, kapkodósabban. Messze innen a barlang.”

Józsi meghökkent, azt hitte, alig pár méterre vannak a bejáratától. Recsegéseket hallott, a huszár a lóra csapott. „Gyorsabban, a fenébe is”, mondta.

Vágtattak. Végül már alig kapott levegőt, úgy érezte, kiszakad a tüdeje, amikor váratlanul különös, nagyon kellemes borzongást érzett, a szemét is lehunyta, s mire kinyitotta, a barlangban találta magát. Olyan erős erekcója volt, hogy csaknem fájt. A huszár észrevette, kacagott. „Nekem is”, legyintett. „Minden egyes alkalommal.” Azzal nyúzni kezdte az állatot.

Nézte, ahogy a katona gyakorlott mozdulatokkal nyúzza az állatot, közben agya kétségbeesetten próbált magyarázatot találni a történetekre.

A huszár jókora darabot kanyarított ki az állat húsából, kardját nyársként használva, a tűz fölé emelte. Kellemes illatok szálltak a barlangban, Józsi gyomra nagyot kordult. „Lesz itt mindjárt”, dűnnyögte a katona, miközben megfordította a kezdetleges nyársot.

Ettek. A jól átsült hús íze a tyúkhúsról emlékeztette Berszánt. A huszár elégedetten böffentett néhányat, és kényelmesen hátradőlt.

„Mint az anyaméhben”, mondta. „Mint egy végtelen anyaméhben.” A fogát piszkálta.

„Csakhogy nekem nem itt van a helyem”, nyelte le az utolsó falatot Józsi.

„Fogas kérdés”, vakarta meg a fejét a katona.

„Hogyan kerülhetnék ki innen?”

„Egyféle módot tudok, de arra semmi biztosíték, hogy odakerülsz, ahonnan jöttél. Az is lehet, csak a helyemet veszed át. Isten a tudója... a lovat sem tudod megülni, kardot sem tudsz forgatni. Én nagyon meguntam, mennék már, örökre. Akár halálba is.”

„Mi lenne az a módozat?”

„Mellkasomba merítetted a kardot.”

„Emberről nem ölök”, riadt meg Berszán.

„Pedig nincs abban semmi különös. Ha jobban belegondolunk, nem is öl meg. Ki tudja, mi vagyok én? Dőltem a kardomba elégszer, csak úgy átszaladt rajtam, fel sem sebzett. De maga élő ember. Talán sikerül.”

„Kötve hiszem.”

„Hogy meg tud ölni? Vagy nincs mersze belém döfni?”

Józsi legyintett, mire a katona elvigyorodott.

„Az sem segít, hogy én vittem el a fiadat? Öklömnyi tumor volt a tüdején.”

„Mit mondtál?”

„Látnod kellett volna megkönnyebbült arcát, ahogy befordult a patakba.”

„Mit mondtál?!”, ordította Józsi, és nekiugrott a huszárnak. Az nevetve lökte el.

„Csak parancsot teljesítettem.”

„Kinek a parancsát?”

„Talán az Istenét. Honnan tudjam?”

Kapta a kardot, tövig döfte a katona mellkasába. A falhoz tántorgott. Alighogy megérintette, rázkódni kezdett a föld, a barlang összeomlott.

*

Az erdőben tért magához, a forrás mellett. Nadrágja nedves volt, a kezében szorongatott zsebkendő is. Oldalt megpillantotta a hányás maradványait, feljebb halomba rakott száraz ágak voltak. A hőség ellenére didergett, mikor a viszkető arcához nyúlt, érezte, valami nyálkás folyadék borítja a bőrét. Megmosakodott, néhány percig üldögélt a forrás melletti kővön. Bár úgy tűnt, alig néhány perce fogyasztotta el az omlós húst a huszár barlangjában, erős éhséget érzett. Felállt, nadrágszóját az ágak köré csavarta, úgy húzta ki az erdőből, miközben zavarta egyre jobban lecsúszni akaró nadrágja.

„Ilyen hamar?”, nézett föl a felesége.

Józsi nem válaszolt, lecsapta a faágakat, feljebb húzta harmonikázó nadrágját, belekapaszkodott a sörösüvegbe, és egy szusszanással kiürítette. Vette a másodikat. „Miért, mennyit voltam oda?”

„Vagy húsz percet”, vetette oda az asszony. Aztán már nem is törődött a férjével, szaporán vagdosta a sütni való húst. Anyja előkészítette a sót, paprikát, kenyeret, zöldséget aprított. Józsi vette a kis fejszét, feldarabolta a faágakat, tüzet rakott. Majd elterült a pokrócon, hortyogni kezdett. „Dél sincs, de már leszopta magát”, dűnnyögte a felesége. Megvárta, amíg leég a tűz, majd a parázs fölé helyezte a húst. „Pihenek egy keveset én is”, dőlt el az anyja a pokrócon. „Csak nyugodtan, édesanyám.” Nézte a férjét. „Le van soványodva. Megviselte...”, gondolta, és nagyot sóhajtott. Elővette zsebkendőjét, megtörölte a szemét, halkán kifújta az orrát.

Mikor a hús megsült, tálalt. Felébresztette a két alvót, nekiláttak az ételnek. Szótlánul ettek, gyászos hangulat telepedett rájuk.

„Kicsit bekapcsolom”, mondta az anyós, és a rádiója után nyúlt. Józsi nagy szemeket meresztett, de nem szólt, inkább kinyitott egy sört. Kattant a készülék, régi magyar hallgatónóták recsegték elő a hangszóróból. „Hozz vizet a mosogatáshoz”, szólt a felesége. „Be nem teszem a lábam abba az átkozott erdőbe”, válaszolta. „Na, mi van?”, mérgelődött fel az asszony. „Hozz vizet te!”, kiáltott rá a férje, mire az felugrott.

„Tedd vissza a valagod a pokrócra”, állt fel Józsi, s vette a két literes palackot. Mikor belépett az erdőbe, úgy érezte, kiugrik a szíve a mellkasából. Sápadtan, elszántan ment a forrásig, megtöltötte az üvegeket. Rohant ki-fele. Az erdő kijáratánál mintha árnyék suhant volna el mellette.

Szótlánul tette le a vizet a felesége mellé, feküdt vissza a pokrócra. Anyósára pillantott, látta, elszenderedett. Kapott az alkalmon, kikapcsolta a keservesen nyivákoló rádiót. Felhajtotta maradék sörét, hátára fordult, szalmakalapját az arcára húzta, elaludt.

Délután arra ébredt, hogy szétrobban a húgyhólyagja. A bokrok közé ment, hosszasan vizelt, majd visszaült a pokrócra, nézte alvó feleségét, anyósát. „Soha el nem mondhatom nekik”, gondolta. Újabb sört bontott ki, a palack pukkanására felébredt az asszony. „Megiszod, azzal indulunk”, mondta. Józsi bólintott. Felesége lassan összehapakolt, aztán ébresztgetni kezdte az édesanyját. Az meg se moccant.

„Nem lélegzik, az isten szerelmére, Józsi, ez nem lélegzik”, sikoltott fel, s kapott a telefonja után. Hívta a mentőket. „Halottnak a szenteltvíz”, gondolta Berszán. Persze, ki nem mondta volna a világ minden kincséért sem.

Tisztes temetést rendeztek az anyósának.

Néhány hét elteltével egy este Józsi kigyalogolt a temetőbe, a családi kriptában meggyújtotta az örökmécsest, lángjánál rágyújtott egy cigarettára, mélyen leszívta a füstöt, lassan kifújta, és leült a kis padra. Silabizálta a családtagok neveit, nézte a helyet, ahová majd őt is elhelyezik, a kistfia és a felesége közé.

Aztán patadobogást hallott. Remegő kézzel dobta el a cigarettavéget.

„Hát nem pusztultál el.”

„Nem én”, támaszkodott a huszár a nyeregkápára.

A kriptából zaj hallatszott. Józsi látta, ahogy megfiatalodott anyósa könnyedén eltolja a márványból készített sírfedőt, anyaszült mezítelenül kimászik a sírból, felpattan a huszár mögé, és gyöngéden átöleli.

„Ne aggódj, nem lát téged”, mondta a huszár.

„Aggódik a nyavalya!”, gyújtott rá. Ahogy leszívta a füstöt, mellkasában szúrást érzett. Erős köhögés tört rá.

„Lassabban, földi, három embert nem visz el a ló”, csúfolódott a katona. Berszán vért köpött a földre.

„Mennyi van még hátra?”, kérdezte.

„Pontosan annyi, amennyit ti akartok”, válaszolta a huszár.

Indulásra nógatta a lovat, és pillanatok alatt eltűnt a sűrűsödő sötétben.

ÚGY SZERETTE

Úgy szerette a világot, hogy egyszülött
életét is odaadta érte. Végigélte. Etette
a koldus angyalt, magában az állatot.
Egy kérdése maradt csak.
Egy üres ketrece.

DE MI LESZ

De mi lesz az agámákkal? A szépségprojekttel
mi lesz? Mi lesz velünk, kedves? Úgy értem,
hogy ott felső középtájt, az arany Metszésnél,
és úgy általában, mivelünk? Hogy mi mind egyek
vagyunk, mind, kik ki nem állhatjuk, kerüljük egymást,
akiknek a vizelete a csatornában összekeveredik,
a nem kicsit agresszív dupla kipufogósok, a közbeszéd
genszterei, a szakmányban fanyalgók, a válóperekben
bajnok gyereknyomorítók, a léleksivár széplelkek,
hovatovább zarándokok, költők és szlemmerek,
böjtölők és zabagépek, és Csontváry cédrusa ott fent a várban,
mind mi vagyunk. A lerombolt és a mégnemkolostorokban
lakók, és hogy bennünk a létra, a pincébe szénért, miközben
egymás kezét szorítanánk. Hóbagoly, ki virággal megveretett.
Az arany Metszésből kiveszett az arany, a Metszésből
a türelem. A bántás tapintata. Mi lesz velük így,
a bocsánatot még nem tagadókkal?
Ha felkelünk mind, ha felébredünk,
a rakoncával mi lesz?

A 10. VERS

A végső időkben nem számolnak.
Harangoznak. A dobhártyán, a szemüregben,
a remegő testek minden kis kifosztott kamrájában,
kattognak, fúrnak, zakatolnak, sötét pelyhekkkel
dobálóznak, hangtalanul. Ezer és millió
száj ordít, tátog. Haját tépi a legnagyobb
némafilmben. 17 angyal tartja a rudat.
17 megváltó másodpercig.
A nagyobbik végtelen.

AHOGY A MŰVÉSZETEK VÉGE

Ahogy a művészetek vége beleakad és leránt.
Hántott szotyti a lifegő ajkakon.
A méregtelenítés után könnyebb a befogadás.
Könnyebb és veszélyesebb, mert mindig más.
És kell a súly is, és a szó, hogy sebezzen.

*Kikérni kéne
Kikérni azt a nevet
Azt a párat
Mire nem vigyáz ma senki
Ki, ha nem mi.*

Odakozmált történetek és hiány.
Összehordani a mindent,
és a minden egyedi mását.
Érezni a hús konfitálását.
Ahogy tépik, szakítják az erre szakosodott kezek.
Ne szisszenj, az idő neked dolgozik.
A véres idő: patikamérleg-alázat.
Kibújik az értelmezés alól.

Látni a végét.
Csak a végét látni.

Visszacsap.
Lök, taszít. Ellene mond a kísértésnek.
A tengerszemhez húzódik vissza.
Lélek sincs a vasalt utakon.

LEVÉL, NEM VERS

Rég voltam ilyen boldog,
és ilyen magányos.
Látod, még a rímek is hozzám bújnak,
pedig úgy löktem el őket eddig magamtól,
ahogy a csendet rúgják ki egyenként a versből
szelíd szigorral huszáros angyalok.
És nem akarnak hallani már se zsoltárt,
se antifónát, csak két szót, mi találkozik.
És a borzongásban sem tud egyé válni.

SZERETIK A NÉPEK

Szeretik a népek a szép beszédet,
a szép ruhát. A történeteket Rómáról,
a szép bukást. A csúnyáját a szépnek.
A véres roncsokat.

AHOGY LEPEREG

Ahogy lepereg rólad a maradék szeretet.
Ameddig lepereg a fény is. A mozdulatok
maradnak. A kiszolgáltatott testhelyzetek.
Leejted a stigmát. Felszeded a szemetet.

AZT MONDJÁK

Azt mondják, a belső hullámok, mint
a lassú víz, partot mos. Azt is mondják,
megérett a világ a pusztulásra. Én is
mondtam. De most már a mondás is
elmarad, és ami a helyünkre lép, nem
lesz olyan kíméletlen. Nem használ
erős szavakat, nem borzolja a nappalik
uniformizált langymelegét. Mindent
bevon azzal a vékony, lassan ölő réteggel.
Szénmonoxid-magány a falakon.
Az üres beszédben dagály.

ANYAI TELEFON. OTT, AHOL

*„És eljön újra
a balkáni mészáros ideje.
Járóány ez...
Is.”
(Sz. P.)*

*Kabai István, alias Kabos,
alias Gibbon emlékének*

1.
Ennél a háború is jobb volt.
Mondja anyám a telefonba.
Melyik háború?
Kérdezem.
Melyik, melyik?
Kérdez vissza.
Tudod te azt nagyon jól.
Hirtelen témát vált.
Na, eltemették a barátodat.
Tegnap.
Torokrák.
Tudom.
Azt mondják,
nem volt már rajta semmi hús.
Hát bevégeztetett.
Gondolom.

Ennél a háború is jobb volt.
Melyik, melyik?
Tudod te azt nagyon jól.
Na, eltemették a barátodat.
Tegnap.
Torokrák.

Azt mondják,
nem volt már rajta semmi hús.

Anya, ezt már mondtad!

Ennél a háború is jobb...

Megszakítom a beszélgetést.
Megbolondult a telefonom?
Interferencia az éterben?
Vagy lehallgatnak?

Egyáltalán,
valaki megmondaná,
mi ez az ismételtetés?!

2.
Eltemették a barátomat,
aki egyszer,
leszerelése után,
vagy tíz évvel később,
(addig elhajtott,
ha rákérdeztem)
hajnali pálinkázás közben
vallotta be
(nem voltunk már szomszédok),
hogyan ott,
bár ágyúval lőtték állásaikat,
ellátmányt alig kaptak,
ők ejtettek maguknak őzet,
szarvast, vaddisznót,
ami épp esett,
ott,
ahol katonai dzsippel gázolt át
a békefenntartók csomópontjain
(pedig vezetni sem tanult soha),
mert tudta,
nem lőhetnek rá

(„úgy spricceltek szét,
hogy csak na”,
mondta röhögve),
ott,
valahol Vukovárnál,
ott lehetett
a legszabadabb.

Weissbrunn, 2020. IX. 23–25.

Benkő Gitta

A VANNAK NINCSEN
LESSZEBOZSIK PÉTER: *BEHÓDOLT TARTOMÁNY*. FORUM KIADÓ,
ÚJVIDÉK – KALLIGRAM KIADÓ, BUDAPEST, 2020.

Bozsik Péter megfontoltan, (majdnem) pontosan tízévenként megjelenő versesköteteinek legújabbja, a *Behódolt tartomány* című, műves megjelenésű könyv a negyedik a sorban. A kötet egyharmad része saját versek válogatása, kétharmada szerb költők verseinek fordítása, ám végigolvasva mindet, láthatóvá válik szerves (és nem pusztán tematikai) összetartozásuk. A három tömbbe szerkesztett saját verseket két ikervers foglalja keretbe, s ezeknek első darabja, *A dekódolt tartomány* című mintegy a szerb lírából hozottak nyitányaként is működik. A *Mircea Dinescunak és kevés vajdasági barátomnak* ajánlott első keretvers ugyanakkor kontinuitást és ellenpontot-párhuzamot egyaránt felmutat, hiszen Bozsik előző, a *Gourmandiai partraszállás* című kötetéből való, onnan átemelve itt rendezői-szerkezeti funkcióval gazdagodik, és a hozzárendelt ikervers révén valamiféle tükörfelülettel is. Nem tájak, térségek (s benne vívódó, szorongó, szerető és szerelmeskedő lakói) jelennek meg benne, hanem tartomány, amelyben „korhú birodalmi szél fúj”, s amelyben a baljós előérzetet a látható jelek érzékeny dekódolása igazolja, végül a pusztulás helyszínévé válik vagy – mint a zárókeret-versben (*Behódolt tartomány*) – uradalom lesz belőle. A két lefojtott atmoszférájú vers a fenyegetettségnek, a készülődő pusztításnak ugyanazon jeleit sorakoztatja fel, csak nüanszokban, elnevezésekben különböznek egymástól, a címerállatok mindenütt ragadozók, barbárok ideje jön, melyben megszűnik a vers létjoga. Két nagy, egyenként és egymás mellé állítva is erőteljes, megrázó politikai-közéleti és létvers ez, amelyben a számot vető költő alakja a *Hajnali részegségét* idézi, ám itt nem kifelé szemlélődik: a pusztulásra ítélt, deprimáló és reményvesztett tartomány lehunyt szemmel is felidézhető. Emigráció előttinek és utáninak is tekinthető a két vers párosa, pár-

huzamosságuk és ellentétük a megismétlődő talajvesztés és reményvesztettség híradásai, s hogy a zárósorok a teljes kilátástalanságot vagy derűs legyintést hordozzák-e, azt az olvasó tiszte eldönteni.

A kötet verseinek szinte mindegyike párbeszéd része, ajánlással vagy mottóban megidézve a (többnyire) költőtársakat, a költő nekik, velük beszél, megszólított kortársaival és szellemi mestereivel állandó dialógusban létezve ki is rajzolja azt a szellemi tartományt, amelyben szól, és amelyben nem elidegenedett ideák sejlenek fel, hanem embereket, barátságokat idéz, elkezdődött vitákat folytat. A *Kaleidoszkóp*ban ezt írja:

„A fogalmak hideg
vasak, melyeket
csak messziről
szemlélni jó.” (15.)

A második, a *Rezervátum* című ciklus versei erősebben reflektálnak az egyén belső történéseire, konkrét élményeire, amelyeknek helyszíneit azóta elfoglalták vagy elpusztították. A *Hangszennyezés* című versben a betüremkedő külvilág-zajok fenyegetővé válnak az egyén számára, s már nemcsak az élet intimitását, de puszta létezését veszélyeztetik.

Bozsik versei nem nélkülözik a nyelvi játékosságot (*Lessze*) és az ironikus-önironikus látásmódot sem: a *Panaszmagyar az Adrián* soraiba sűrített panasz-puffogás-sorozat végül egy fogalmatlan és érzéketlen panaszmagyart rajzol meg, aki egocentrikus szörnyetegként, gyűlölködve élősködik a tájon, környezetén, majd megnyugszik egy lózungban. A versek (ön)ironiája azonban olykor nemcsak látásmód, hanem leplezés is, hátralépés a túlságos személyességtől vagy érzelmességtől, mint oly gyakran a harmadik vers-tömb, a *Post mortem* búcsú- vagy gyászverseiben: ellegyinti megilletődöttségét, elterelő-zavart fecsegését, hogy végül pusztán a vigasztalan vigasz maradjon:

„Valóban mi lesz velünk?
Semmi.
Az lesz velünk.
Meg könyvek, könyvek, könyvek.
(Amíg lehet.)”
(*Mimézis*, 46.)

A kötet fontos és tekintélyes részét tehát a műfordítások alkotják, négy szerb költő verseit olvashatjuk. Bozsik Péter a háborúban való részvételt elutasítva 1991-ben költözött Magyarországra. Emigrált. És elhozta magával egy (sem időben, sem térben nem oly messzi) háborúra készülődő világ lírai lenyomatát, amely pontosabban és érzékletesebben tudósít, mint mennyi híradás, és amely saját lírájának témáiban, szikár, dísztelen, gyakran közbeszédszerű nyelvezetében is rokona. Ebből adódik a saját versek és a műfordítások egymás mellé rendelésének egységes, kontinuus jellege.

Stevan Tontić *A Szarajevói kézirat* című versgyűjteménye az ostrom szörnyűségeit a szemtanú érintettségével ábrázolja, „a halál és a sötétség városát”, ahol egyformán mindenkire, válogatás nélkül a nyomorúságos halál vár. Miodrag Pavlović *Ő* című versének fordított dogmatikájában éppen a hiány, a nemlét, a nem-jelenlevőség válik Isten-bizonyítékká, melynek mégis van erkölcsi parancsa: a figyelem, az odafordulás.

A magára hagyott, ostromlott Szarajevóban rekedt lakosság elpusztítását Josip Osti *Szarajevói halottaskönyv* című versfüzére a drámai történeteket olykor provokatív, önmagára erőltetett szenvtelenséggel, a híradások hangján szólaltatja meg (az egyes verscímek akár az újsághírek), máskor pedig személyesebb, közvetlen vallomásba fordul:

„végigsírtam a gyerekkorom
és
nem szűnök sírni
könnyeim abba a könnycseppbe olvadnak
amely elnyeli a világot”
(*Szarajevóban minden fal siratófal*, 143.)

Bozsik Péter kötete erőteljes, jelentős versek válogatása, a kor történéseire reflektáló, az azoktól gyakran függetlenedni vágyó személyes boldogság–boldogulás–vesződség örömeit is elbeszélő líra, amellyel Munjin Andrea piros–fekete, töredékszerű illusztrációi kölcsönösen reflektáló viszonyba kerülnek, egymásnak értelmező-nyugtalanító kiegészítői.

Súlyos, feledhetetlen kötet.

Demény Péter

KÖLTŐI ZÓNÁK

HALMOSI SÁNDOR: *NAPSZÁLKÁK*. GONDOLAT,
BUDAPEST, 2020.

Fény és csend – ezek Halmosi Sándor kötetének legerősebb szavai. Egy érett költészet kapcsán mindig kockázatos ilyen állításokat tenni, hiszen mi az, hogy legerősebb, mitől legerősebb, hogyan stb., mégis úgy érzem, a *Napszálkák* ezt a zónát kutatja rendkívüli következetességgel. És már ez is költői, hiszen milyen zóna is az, amelyet ez a kettő határol? Nem olyan, természetesen, mint az, amelyet két befogó meg egy átfogó.

Mégsem példálózom feleslegesen a tudománnyal, hiszen a versekben patchwork, atom, kontinuum és más hasonló fogalmak is találhatóak: a költő a konkrét, az embernél koherensebb terekben is meg akarja mérni magát, magányát, szenvedéseit. Mert valahogy az a *Napszálkák* olvasójának a hangsúlyozott benyomása, hogy itt egy szenvedéstörténetet olvas.

Ebben a történetben olyan szavak is vannak, mint angyalsűrűség, olyanok tehát, amelyek mérhetőnek ígérnek valamit, ami semmiképpen sem az. Illetve éppenséggel azért az, mert egy költő méri. „Költők lennének, vagy mi. / Ki, ha nem mi, csinálnánk / tüskekoronákból párnát?” (67.) Itt már más a költőség tétje, de az is hozzátartozik a költészethez, hogy állandóan változik a tétje, meghatározhatatlan, megfoghatatlan, egy határon túl kár is próbálkozni a megnevezésével.

Halmosi líráját mindig is a ráolvasás bűvölete lengte be, és ebben a változásban szépen összhangzik a konkrétumokkal. „Ha mégis kitavaszodna, még mindig / ott lennének a csűrök. A csűrök között / légvonalban egy elnyújtott, nagy ölelés. / Fölötte nulla mértékű, sűrű halmazok, / alatta kontinuum.” (*Sorvezető* – 10.); „Odaát Szente, Bény, Ipolykiskeszi szép rotundái, / és Bagyan, a legszebb. You are the priest? Yes, I'm. / She loves you, nyi hao, és a yellowsubmarine. Ami / kinyílik benned, bezárul a versben. Ami mégis / kilátszik belőle, ronggyá van rágva.” (*A szomjúság teológiája a Sinai-hegyen vagy egy íróasztal irgalmi negyedében* – 71.) Ennyi valóság elbír, megbír olyan megfoghatatlanságokat, mint amikkel az első, és olyan velős megállapításokat, mint amikkel a második vers operál. Az önmagát kereső ember matematika és földrajz falának csapódik, halmazok és

helynevek között vergődik, beszívja a külső tapasztalatot, és egyre csak emészti a belsőt, összeereszti őket – nem is tehet másképp.

Fény és csend – ha egyéolvassuk őket, fenséges szépre akadunk. Ebben a kötetben azonban inkább külön vannak, „fényből van minden szálka” (*Olyan erős* – 11.), és a csend is kétarcú („Ha kimondod, felhasítja a látzat vékony bársonyát. / Ha nem mondod ki, belülről horzsol.” – *Belülről horzsol*, 46.), nehezen találhatnak egymásra, bár mindkettő van a kötetben, csak a béke kevés, a belső.

„Hangzavar. Tátogás” – mondja a *Megszállottnak kell lenni* (19.) zárása, a *Kali-juga tangó* pedig így hangzik: „Ha sok a fény, szemet hunyunk. / Sok a fény. Nem hunyhatunk szemet.” (30.) Problematizálódik minden, és ez egyrészt a költő mindenkori létmódja, másrészt, ha jól olvasom a versekből összeálló történetet, a szerelem horzsolása is. És a kínlás, a gyötörődés, az út vállalásának dilemmája. A Csontváry-versek számomra a példaképről árulkodnak, hiszen mekkora önbizalom és szellemi-lelki autonómia kell ahhoz, hogy valaki egy sugallat hatására egész addigi életét odadobja, és nekirontson a sorsnak.

„Úszik a földben egy ember” – mondja egyik szép versében Balla Zsófia. „Mész a csontban, derékig” – írja Halmosi Sándor (*Készenlétben* – 49.) Az egyik vers beszélője egy magától különböző anyagban kínlódik poétikusan (az „úzásnak” mégiscsak van egyfajta művészi sugárzása), a másik a saját anyagában gyöttrődik, s a „derékig” határozó még konkrétabbá teszi a képet. És ez valóban iszonyú, kibírhatatlan, borzalmas, de némi cinizmussal azt mondhatnám, költői szempontból meggyőző eredménnyel jár.

Amik Annamária – György Andrea

FÁTUM ÉS FEJSZE

JÁSZBERÉNYI SÁNDOR: *A VARJÚKIRÁLY*. KALLIGRAM,
BUDAPEST, 2020.

GyA: Jászberényi új kötetében helyszínt vált, és engem, aki közel-keleti díszletekre vártam, ez felkészületlenül ért. Meg is gyászoltam. Előző könyve, *A lélek legszebb éjszakája* ugyanis tizennégy novellából áll, ebből tizenkettő Közel-Keleten, egy Angliában, egy pedig Magyarországon játszódik. A *Varjúleves* címet viselő novella beavat a cigány hiedelmek világába, és átvezeti az olvasót a szerző következő kötetéhez, *A varjúkirályhoz*, amely a címadó kisregényen kívül szintén tizennégy novellát tartalmaz, ám csupán egynek a helyszíne a Közel-Kelet. A többi (kettő kivételével) ehhez a régióhoz képest a nyugaton elhelyezkedő Magyarországon játszódik le, akár csak a kisregény, ahogyan a kötet alcíme is jelzi.

AA: *A Nyugati történetek* alcím duplán ironikus. A helyszín ugyan a földrajzi Nyugat, a háború dúlta Kelet borzalmaitól Maros Dániel mégsem szabadulhat. Az irónia fokozódik, amikor az alcímadó novellában konkrét értelmezést is kapunk: a nyugati sztorik happy enddel zárulnak. De hol a happy end a fatalizmussal körülvengett történetekben, amelyekben egy dolog biztos: a szereplők mindig számíthatnak arra, hogy negatív várakozásaik bekövetkeznek?

GyA: *A lélek legszebb éjszakája* című kötetének a novelláit összefűző motívum, a szereplőket sújtó álmatlanság, itt is megjelenik. Főleg *A varjúkirály* kisregényben játszik fontos szerepet, ahol az inszomnia a büntudatnak, a csillapíthatatlan lelkiismeret-furdalásnak a kifejeződése lesz.

AA: A bűnhődésnek itt nemcsak az álmatlanság, hanem az álom is kísérelője. Csontos ismétlődő rémálmai variációk ugyanarra a jelenetre, és ezt a benyomást kelti a kötet is. A szikár próza szarkazmusa bulvárosan evidens, fülsértő gyakorisággal tér vissza például a „feldagadt” jelző. Nincsenek fokozatok, csak ellentétek. A fák tövére kiülő dér szinte lírai képébe

baltával ront be a következő mondatban a parkból elköltöző narkósok és prostituáltak említése.

GyA: Az éhség motívuma szintén kiemelt szerepet kap, és a legmélyebb emberi sebzettség: az anyahiány, a szeretetvágy, a biztonság, az elfogadás utáni sóvárgás metaforikus jelentéseivel telítődik. A két főszereplő mindig éhes, és ha éppen eszükbe jut, hogy napok óta nem ettek, akkor száraz kenyeret rágcsálnak. Kontrasztként tűnik fel a kolbászos babgulyás, amelyet akkor kanalaznak, amikor a bűnbandához, az önkéntesen szerveződő hátrvédelmi egységhez csatlakoznak. Jászberényi egyértelművé teszi, hogy Csontos és Csabi predestináltak a bűnözésre. Az alkohol, a drog, a cigarettá is folyamatosan jelen van a mélyszegénységben élő, árvaházból kikerült két jó barát történetében. A kurvák szintén.

AA: A kisregény két árvájától eltérően, a novellák főhősei macsók. Noha érzékelik a körülöttük sorsszerűen dolgozó erőket, mégsem hajtanak fejét előttük. Nincs helye itt a kegyelem árnyalatainak, az Isten számukra nem több, mint az elemi emberi igazságosság végrehajtója, akinek, például, le kellene sújtania a narrátor öccsét zaklató fiúkra. A Csontost álmaiban kínozó disznósorda a bibliai ördögűzést idézi. Akárcsak a gadaraiak földjén, a csoda ezekben a történetekben is félelmet, nem pedig hitet ébreszt. A szereplők a végzetbe vetett hit rabjai, mint például a kommunista nagyapa, aki arra számít, hogy unokája megszületésének csodájáért majd érkezni fog a számla is.

GyA: A szír család lemészárlása után Csontos álmatlanul várakozik a tanyáján, és hatalmas megkönnyebbülést érez, amikor beül a rendőrség kisbuszába. Vágyja a büntetést, de ahelyett, hogy börtönbe vetnék, életben hagyják, sőt, megdicsérik, kitüntetik, és étellel-itallal kínálják.

AA: Csontos úgy tartja, hogy az egyetlen magántulajdona az élete, ám a történetét keretező két mozzanat jelzi: sem a saját élete, sem a lelkiismerete fölött nem rendelkezhet szabadon. A nyitójelenetben a letörő gerenda húzza keresztül öngyilkossága tervét, a zárójelenetben pedig a hálálkodó hatóságok zárják ki annak a lehetőségét, hogy lelke megnyugvására elszenvedje az igazságszolgáltatást.

GyA: Jászberényi kiválóan tud azonosulni a társadalom peremén élőkkel, hitelesen érvényesíti a nézőpontjukat. Talán ezért válnak a kiszolgáltatott helyzetben levők, legyenek azok cigányok vagy éppen migránsok, pozitív, tiszta lelkű, már-már eszményített hőökké. Néhol úgy éreztem, fekete-fehér világot mutat be, amelyben csak áldozatok és hóhérok vannak.

AA: Ebben a determinista világban nem beszélhetünk ethoszról, hiszen ezekben az életekben nincs szabadság, ami a választás előfeltétele. A morális érzékenység kizárólag abban nyilvánul meg, hogy tudatosítják a kárhozatukat, amelyért itt mindig a nyomorult társadalom, a másik a hibás. De ahogy Csabi esetében is látható, a szereplők magukban hordozzák az ítéletet, a fátum nem (csak) kívülről szorongatja őket. Az önkéntes határvédők ugyanolyan nyomorultak, mint azok, akikkel szemben védik a hazát. Egészen más jellegű ábrázolása ez a migránskérdésnek, mint például a német Jenny Erpenbeck idealizált története a dolgozni és beilleszkedni vágyó, érzékeny lelkű bevándorlókról, akiket az értelmiségi felkarol, hogy a befogadásban találja meg saját identitását.

GyA: Az egyetlen novella, amely jólesően kilép ebből a szemléletből, és utal a világ bonyolult szerkezetére, az a *Hosszú hétvége* című, amelyben az operarajongó magyar házaspár gyanútlanul Bécsbe fuvarozza a menekülteknek hitt közel-keleti terroristákat, akik nem sokkal később Párizsban követnek el merényletet.

AA: Akkor lett volna igazán árnyalt a történet, ha a férfi nem a kihallgatás közben, hanem magától döbben rá a valóságra, hogy aztán magára maradjon vívódásával. De naivítás lenne Dosztojevszkij pszichológiai érzékenységét keresni itt. Jászberényi minden szálát elvarr.

GyA: Bár az új kötetben jóval kevesebb az egyes szám első személyű elbeszélés, és a korábban megismert Maros Dániel, a magyar haditudósító sem válik kizárólagos főszereplő-narrátorrá, a két kötetet mégis ezer szál fűzi össze már tematikusan is. A *Hosszú hétvége* párjának tekinthető például a *Megölni egy arabot* című novella, amelyben az ártatlannak tűnő tizenéves fiúról a csattanóban derül ki, hogy valójában az Iszlám Állam harcosa. A *Pehelysúly* a kairói utcagyerekeknek a halálig tartó bokszviadalairól szóló novellának (*A kutya kölyke*) lehetne a párja, de nem annyira hatásos, közel sem olyan felzaklató. Jászberényi vitathatatlan erénye a lebilincselő történetmesélésen kívül az, hogy kiválóan ismeri a közel-keleti térséget, így meg tudja mutatni, hogy Európából nézve mennyire torz rálátás nyílik az ottani politikai-társadalmi problémákra.

AA: A Kelet és a Nyugat közötti ellentét itt nem kulturális vagy politikai, ahogyan Énard-nál figyeltük meg, hanem az önreflexió fokában látható. Maros megjegyzi, hogy a Közel-Keleten nem kell viselkednie, máshol pedig, hogy azt az országot lehet rajongva szeretni, amelyik nem sajátja az embernek. Nyilván azért, mert a saját országában már önmagával, a belső démonaival kell szembesülnie. Akár kíméletesek ezek, mint például a ser-

dülőkori nemiség vagy rövidlátás, akár brutálisak, mint *A varjúkirály* kisregényben betetőződő kilátástalanság, mind a fatalizmust testesítik meg.

GyA: Jászberényi új könyvének szövegei érezhetően szétesőbbek az előző kötet írásaihoz képest, amelyeknek egységesebb, élvezhetőbb stílust biztosított nemcsak a magyar olvasó számára idegen környezet és kultúra, de a macsó újságíró-fotós narrátor központi figurája is.

AA: *A varjúkirály* világa pasivilág, hagyományosan kiosztott szerepekkel. A nőkhöz való viszonyulás elzárkózó, titkolózó. A női lelket óvni kell a kemény férfivalóságtól: az apa a nagyanya háta mögött meséli el a régi náci incidenst; máshol az anya háta mögött cigarettázik; megint másutt az addiktológiáról kiengedett fiút nem akarja az anyjához hazavinni. Ez a lekezelő gondoskodás gúnyosan eltekint a női lét drámái fölött: mintha nem is volna olyan fájdalmas a szülés vagy a nagypapa régi kedvesének kísértő szeleme mellett élni.

GyA: A nő passzív, a férfi aktív. Íme, a *Hosszú hétvége* férfiközeli narrátorának a szólama, amely bizonyára minden női olvasónak a szívébe lopja magát: „Judit éppen megtalálta női öntudatát és művészi vénáját. Mivel a férje dolgozott, ő pedig három gyermeküket nevelte a kertvárosi házukban, volt ideje ezzel foglalkozni. A férfinak nem. Holtfáradtan ért haza esténként, a nő testére és egy italra vágyva...”

Adriana Babeți

SZÓCIKK A VOLT EGYSZER EGY KÖZÉP- EURÓPÁRÓL*

Mészöly Miklós, a világháborúk utáni magyar irodalom kultszerzője *Volt egyszer egy Közép-Európa* című kötetének beválogatása *A huszadik századi közép-európai regény szótárába* máris vitákat válthat ki. A magyar irodalomkritikusok és -történészek egy másik prózai műfajba sorolják a könyvet, s erre meg is van minden okuk: a novellisztikába. Abban a formában, ahogyan eredetileg Magyarországon megjelent, éppen a kommunista diktatúra bukásának évében, *Változatok a szép reménytelenségre* alcímmel, Mészöly több mint huszonöt, az '50-es évektől kezdődően megjelenő novelláját gyűjti egybe. Bár tematikus és stilisztikai alapjuk egységes, ezek nem szerveződnek regénnyé, bármennyire is megengedő lenne ez a kategória a modernitásban, annál az egyszerű oknál fogva, hogy minden egyes szöveg autonóm módon lett megalkotva, kisebb terjedelmű narratív egységként. És mégis, csupán öt év után, 1994-ben Mészöly egy különálló (a kiadó vallomása szerint), a külföldi közönségnek szánt kötetet állított össze. Az új felállásban a könyv ugyanabban az évben, 1994-ben jelent meg Franciaországban *Variations désenchantées* címmel és *Pseudo-roman* alcímmel. Hogy aztán 1995-ben a szerző a kötet egy magyar változatát is megjelentesse, de enyhén módosított szerkezettel, *Hamisregény* címen. A három könyv egyetlen közös eleme – ami jelentős tény – a Homérosztól vett mottó („És a homályt a szemedről elvette, hogy ezentúl / Jól ismerd föl, hogy melyik itt isten, melyik ember.”).

* *A Dicționar al romanului central-european din secolul XX* [A huszadik századi közép-európai regény szótára] című, Adriana Babeți szerkesztette, a bukaresti Polirom Kiadónál előkészületben lévő kötetből. (Ford. megj.)

Mindezen megtestesüléseivel együtt a *Volt egyszer egy Közép-Európa* szándékosan kapott helyet jelen *Szótár* legelején az eredeti magyar változat címének szimbolikus értéke miatt. Kötetnyitó pozíciója így további jelentéseket generál, amelyek az epikusságra utalnak (amit a *Szótár* repertóriumába felvett legtöbb regény magáénak vall), és amelyek a közép-európai prózára jellemző, összetéveszthetetlen, melankolikus-nosztalgikus, szubverzív iróniával áthatott hangszínt hordozzák. A *Volt egyszer egy Közép-Európa* önmagában is emblemikus cím egy olyan szótár élén, amely ennek a más, eltűnőfélben lévő, de még körülhatárolható Európának a területeit feltérképező regényeket fog egybe.

A *Volt egyszer egy Közép-Európa* című kötetnek „hamisregényként”/„pseudo-romanként” hivatkozott változatai különálló bekezdések által összekapcsolt részletekből alkotnak újra egy kevésbé megszokott történelmet, olyat, amely a tudós kézikönyvekből nem tárul fel az olvasó számára. Az eredmény olyan szövegcsoport, amely kaleidoszkópszerűen áll össze tizenegy darab 1953 és 1988 között írt és az 1989-es kötetben megjelent novella tematikus magvainak az újraírása és összetapasztása révén. Mivel (amint egyik esszéjében vallja) Mészöly intuitívan érzi, hogy ő maga íróként nem tud Közép-Európa történelmi felbomlásával egy hagyományos, koherens és kompakt, nagy regényformát szembeállítani, azt a megoldást választja, hogy kötetét „hamisregényként”/„pseudo-romanként” jelöli meg. A józan önértékelés, ugyanakkor az óvatosság példája, amelyet egyébként a modernizmusban és posztmodernizmusban gyakran alkalmaznak.

A regény indítását néhány kurzívval kiemelt mondat jelöli, melyek metatextuálisan is olvashatók: „*Hősünk kémlelőnek képzelet magát, aki fakó foszlányokról beszél, nagy esők évadján. Alakulások? Nem tudja – de talán nem is szabad, hogy tudja. Figyeli a csendet, ami útközben készülődik, anélkül, hogy elindulna...*” Tehát színre lép egy szereplő, aki egy, az időbe vesztett emlékezet fragmentumait raktározza, és aki kétértelmű, bizonytalan ígéretet tesz egy új, megjósolhatatlan szöveg egybeolvasztásának kísérletére. Időnként ilyen kurzívált passzusok keresztezik a prózát, akár egy-egy fejezetet jelölve (amely teljesen vagy részlegesen reprodukál egy régebbi novellát a *Volt egyszer egy...* kötetből), akár különböző regiszterekben kommentálva a már lejátszódott vagy az elkövetkezendőkben elbeszélte jeleneteket.

Fokozatosan tárul fel a legtöbb emlékezéstelér összefolyásának csomópontja, a szülőváros – Szekszárd –, egymást követő rétegekben, akár egy palimpszesztus, ősrégi római erődítmény korától (Alisca) egészen a második világháborúig. Amiképpen koncentrikus körökben hengerli le a nagy

történelem Buda fővárost, valamint a teljes Magyarországot, de Erdélyt, Bohémiát, Lengyelországot, Ukrajnát is, egy véget nem érő ide-odában. A „lappangó történet” mindezen útvonalai, ahogyan adott ponton az egyik „vándor krónikás” képébe bújtt narrátor mondja, fragmentáltan és szétszóródva konstruálódnak újra olyan szeletekből, amelyekbe elfeledett emberek tragikus vagy csak drámai, ha nem egyenesen banális sorsai vésődnek. Azonban mindannyian emlékezetes szereplőkké válnak a felidézés expresszív ereje által (például a szerb apáca, Kumria, aki majdnem gyerek még, amikor ijedt tanúja egy örmény gyermekgyilkos akasztásának a törökök által elfoglalt Buda várában; vagy a kis ötéves Jamma, akit véletlenül agyonlőnek; vagy az öreg Hammerburgerék, akik kétségbeesésükben öngyilkosságot követnek el a Szovjetunióba való deportálásuk előtt).

Az epizódok többsége különböző narrátorok (férfiak vagy nők) által felidézett családtörténet, szinte detektivistikus erőfeszítés egy család rekonstruálására, annak minden régi és új elágazásával, melyek terjedelmes hálózatba foglalnak más, kapcsolódó szereplőket (barátokat, szomszédokat, kollégákat). De ennél többet is megragadnak: nevezetesen azt, ahogyan a nagy történelem drámaian átformálja azokat az életutakat, melyek folyása a háború előtt nyugodtnak, előreláthatónak ígérkezett, és melyek azután brutálisan, tragikusan széttöredeznek.

Mindkét „hamisregény” beemeli a vége felé Mészöly egyik legismertebb prózáját, a *Magasiskolát* (1956), a *Volt egyszer egy Közép-Európa* egyik alapszövegét, amelynek román fordítása egy kis különálló kötetben jelent meg *Zona interzisă* [Tilos terület] címmel. Denotatív, egyszerű realista próza regiszterében (a reprezentáció konvenciója, a leírás és az elbeszélés technikája révén) történő olvasatban a részlet egy fiatal magyar újságíró furcsa tapasztalatát beszéli el, aki egy dokumentálódási út során látogat el egy pusztai rezervátumba, ahol vadászsólymokat tenyésztenek és idomítanak. Látszólag egy banális, vadászati témájú, első személyben előadott riporttal állunk szemben. De a „tilos terület”, amelybe a fiatal behatol, fokozatosan tárul fel előtte, struktúrájának teljes atrocitásával. Az újságíró egy iszonyú univerzumot fedez fel, amely minden irtózatát visszhangozza annak a világnak, amelyben él, és amelyhez rémülten, de passzívan asszisztál. Egész útját farkó, távolságtartó hang rögzíti, majdnem filmszerű élességgel (egyébként a kisregényt meg is filmesítették, Gaál István rendezésében nemzetközi sikernek örvendett).

Azonban a részlet olvasása egy másik, allegorikus értelmezés felé is elvezethet, amelynek lehetősége finoman helyezkedik el a szöveg mélyszerke-

zetében, és valamivel látványosabban, de nem rikítóan, a zárlatban, amikor azon az állomáson, ahol az újságíró a hazatérő vonatot várja, lezárt tehervagonok haladnak végig komoran, berácsozott ablakokkal és tetejükön felfegyverzett katonákkal. Utalás a terror bármelyik ideológiájára, amely a világot felsőbbrendű és alsóbbrendű fajokra, uralkodókra és alattvalókra, bűnözőkre és áldozatokra osztja.

Az utolsó inzert-kommentár, amely a hamisregénynek mind a francia, mind a magyar változatában benne található, az indítással ellenőrzött szimmetriába helyezve jelöli a teljes konstrukció körkörösségét: „*Aztán – így következett el a karácsony, amikor illő a mondatok végére pontot tenni, az év magára csukja a könyve fedelét, az utakat befújja a hó, és lehet álmodni tavaszról, nyárról... Egy új könyvről, amelyik nem fog hasonlítani semmilyen megelőzőre. Bekeretézve egy egészen más és szebb reménytelenségbe.*” A két változat végén egy verzálból szedett latin idézet áll (DEORUM FABULAE FINIS), amely jelzi, hogy az út végén a „hősünknek” nevezett illető a szemérről elvett homállyal jól ismerte föl, az embereket istenekké változtatta, szereplőkként örökítve meg őket. Mindvégig résen volt, és megpróbálta kimenekíteni a feledésből az univerzumát megalkotó személyek, helyek, történések sokaságát anélkül, hogy lemondana arról a küldetésről, amelyet kiszabott magának. És mindezt annak ellenére, hogy a valóság lépésről lépésre semmisíti meg azt a csodálatos illúzióját, hogy az ő Közép-Európájának elveszett világa újjászülethetne.

Mészöly Miklós: *Volt egyszer egy Közép-Európa. Változatok a szép reménytelenségre.* Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1989.

Miklós Mészöly: *Variations désenchantées. Pseudo-roman.* Éditions Phébus, Paris, 1994. Traduit du hongrois par Georges Kassai.

Mészöly Miklós: *Hamisregény.* Jelenkor Kiadó, Pécs, 1995.

CODÁU ANNAMÁRIA fordítása

TALÁLT VERS

Mészöly Miklós

(1921 – 2001)

ARS POETICA

Világosan a homályt.
Szándéktalanabban, mint lehet.
Keskenyebben, mint a pillanat.

Kívülről nézd,
hogyan tépik szét –
széttépve magad.

NÉVJEGY

A kérsőly - unolettou
egyszerre van benne a vadász és a prédát,
a léktetés is a végődés,
a gyönyör és kín, egyszerre, ugyanottan a
megfigyelés és a csodás réven
szárazságot unolettou.

Jacsi, M. M.

Lapunk állandó támogatói:

Aranka György Alapítvány, Nemzeti Kulturális Alap,
Communitas Alapítvány, Bethlen Gábor Alap

A szerkesztőség székhelye: Marosvásárhely, Tusnád u. 5. sz.; Postacím: 540027 Târgu Mureș, str. Tușnad 5, vagy Of. P. 1. C. P. 89; Telefon: 0040-(0)365-801946; E-mail: lato.szerk@gmail.com; Kiadóhivatal: 540028 Târgu Mureș, str. Primăriei 2. Kéziratokat nem őrünk meg és nem küldünk vissza. Nyomta az Alutus Rt., Csíkszereda. Igazgató: Hajdú Áron. Belföldi előfizetés egy évre 96, fél évre 48, negyedévre 24 lej. Külföldi olvasóinknak egy évre 35 EURO, tengerentúlra 45 USD. Előfizetéseket a szerkesztőségben vesszünk föl.

ISSN 1220-5982